

MAGISTERUPPSATS I BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP
VID INSTITUTIONEN BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP/BIBLIOTEKSHÖGSKOLAN
2008:106
ISSN 1654-0247

När Pippi blev Pippi
en receptionsstudie av Pippi Långstrumptrilogin

MONIKA LENNARTSDOTTER
LENA WADELL

HÖGSKOLAN I BORÅS
VETENSKAP FÖR PROFESSION

© **Monika Lennartsdotter/ Lena Wadell**
Mångfaldigande och spridande av innehållet i denna uppsats
– helt eller delvis – är förbjudet utan medgivande.

Svensk titel: När Pippi blev Pippi – en receptionsstudie av Pippi Långstrumptrilogin

Engelsk titel: When Pippi became Pippi – a Reception Study on The Trilogy of Pippi Longstocking

Författare: Monika Lennartsdotter och Lena Wadell

Kollegium: 1

Färdigställt: 2008

Handledare: Skans Kersti Nilsson

Abstract: The purpose of this Master's thesis is to examine how The Trilogy of Pippi Longstocking, written by the author Astrid Lindgren, has been received by the critics in the Swedish daily press. A second aim is to examine how the critics could be of importance for the consecration of Pippi as a literary character. The study is mainly based on reviews from the daily press with nationwide coverage. The theoretical framework consists of the French sociologist Pierre Bourdieu's theories of the literary field, and the method of the reviews is a qualitative text analysis. The literary character, Pippi Longstocking, and the new current in children's literature are explained through the Russian literary scholar Michael Bakhtin's carnival theory. Based on the study our conclusions are that a female network was very important for the consecration of Pippi, as well as for the good criticism. The author, Astrid Lindgren, was herself essential for the consecration in her role as children's books publishing editor at Rabén & Sjögren, where her own books were published. Bonnier's rejection of the first manuscript of *Pippi Longstocking* played a major role for the consecration. As a consequence of the rejection Astrid Lindgren decided to change her character to a better behaved girl than the original. It is our conclusion that this change of character was of great importance for the consecration since that was the foundation for Pippi's establishment as a classic literary figure. The study also shows that beside the female network there were a few men who became significant for the consecration. Their contribution consisted of bringing other perspectives and views to the literary character which gave rise to a big national and general debate on children, children's upbringing, education and ethics.

Nyckelord: Pippi Långstrump, Astrid Lindgren, receptionsstudie, litteratursociologi, litteraturkritik, konsekration

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING	1
1.1 SYFTE, PROBLEMFORMULERING OCH FRÅGESTÄLLNINGAR.....	2
1.1.1 Begrepp.....	3
1.1.2 Disposition.....	5
2. BAKGRUND	6
2.1 FÖRFATTAREN OCH VERKET.....	6
2.1.1 Astrid Lindgren.....	6
2.1.2 Pippi Långstrump.....	10
2.1.2.1 Pippis internationella spridning.....	11
2.2 SAMHÄLLSKONTEXT.....	13
2.2.1 Samhällsklimat vid tillkomst och utgivning av Pippi Långstrump.....	13
2.2.2 Det barnlitterära fältet.....	14
3. TIDIGARE FORSKNING	18
3.1 FORSKNING OM PIPPI LÅNGSTRUMP.....	18
4. TEORETISKA PERSPEKTIV	23
4.1 MICHAEL BACHTINS KARNEVALSTEORI.....	23
4.2 PIERRE BOURDIEUS KULTURSOCIOLOGISKA TEORIER.....	24
4.3 RECEPTIONSTEORI.....	26
4.3.1 Det litterära systemet.....	26
4.3.2. Receptionsforskning.....	27
4.3.3 Litteraturkritik och recensioner.....	27
5. METOD OCH MATERIAL	30
5.1 RECEPTIONSANALYS.....	30
5.1.1 Analysmodell.....	30
5.1.2 Urval.....	32
6. RESULTAT OCH ANALYS	33
6.1 PRESENTATION AV TIDNINGARNA.....	33
6.2 RECENSIONER PIPPI LÅNGSTRUMP.....	35
6.2.1 Sammanfattande analys Pippi Långstrump.....	43
6.3 DEBATTINLÄGG ÅR 1946.....	44
6.4 RECENSIONER PIPPI LÅNGSTRUMP GÅR OMBORD.....	47
6.4.1 Sammanfattande analys Pippi Långstrump går ombord.....	52
6.5 RECENSIONER PIPPI LÅNGSTRUMP I SÖDERHAVET.....	53
6.5.1 Sammanfattande analys Pippi Långstrump i Söderhavet.....	55
6.6 DEBATTINLÄGG ÅREN 1948-1949.....	55
6.7 DEBATTINLÄGG ÅR 1995.....	57
6.8 KONKLUSION.....	61
7. DISKUSSION OCH SLUTSATSER	63
7.1 RESULTAT OCH SLUTSATSER.....	65
8. SAMMANFATTNING	69
KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	71
OTRYCKTA KÄLLOR.....	71
TRYCKTA KÄLLOR.....	71
PRIMÄRKÄLLOR.....	74

Alla vet bättre än författaren hur en barnbok ska se ut, hur barnet reagerar och hur verkligheten verkligen är och hur den ska skildras. Bokförläggarna vet det bättre, kritikerna vet det oerhört mycket bättre, bibliotekarierna vet det absolut lika bra som kritikerna.

Hans Peterson vid 2:a nordiska
ungdomsförfattarkongressen i Stockholm 1966¹

1. INLEDNING

Vad är det som gör att en litterär gestalt överlever i popularitet och över tid? Vilka faktorer ligger bakom en litterär gestalts popularitet och överlevnad och hur den blir betraktad av den allmänna publiken? Kan man spåra tecken på överlevnad av en litterär gestalt redan i receptionen av ett litterärt verk? Det är frågor som har väckt vårt intresse när vi läste kursen "Litteraturen och samhället" under vår tredje termin på Bibliotekshögskolan. Vi skrev under vårterminen och B-kursen ett arbete om Pippi Långstrumptrilogin och blev då varse att denna figur på sina håll väckte stor uppståndelse. Återkommande i de stundtals heta debatterna var de normerande synpunkter som fördes fram, bland annat vad det gällde synen på barnuppfostran.

Nästan vem som helst, ung som gammal, har något slags förhållande till Astrid Lindgrens litterära gestalter, kanske framförallt till Pippi Långstrump. Den första boken, *Pippi Långstrump*, gavs ut 1945. I rask följd kom sedan den andra boken, *Pippi Långstrump går ombord* (1946) och den tredje och sista i serien, *Pippi Långstrump i Söderhavet* (1948). Under utgivningen vållade trilogin en hel del debatt. Denna debatt kom senare att kallas för "Pippifejden",² vilken kommer att utvecklas vidare i begreppsavsnittet. Även under senare tid har diskussionerna om den rödhåriga flickan blossat upp. Debatterna rörde sig från början om huruvida Pippi Långstrump kunde vara olämplig för barn att läsa medan man på senare tid fokuserade på ordval och benämningar som kan betecknas vara rasistiska och värderande³. Att debatten med jämna mellanrum återuppstår väckte också vårt intresse, för vad är det egentligen hos Pippi som gör att hon än idag är föremål för irritation och ett till synes outtröttligt analyserande?

Pippi har kommit att bli betraktad som ett begrepp, ett fenomen, och hon har genom åren blivit tillskriven många epitet. Som exempel kan nämnas anarkist, estet, feminist och kapitalist. Ja, listan har av forskare, författare och debattörer gjorts lång.⁴ Många har också sett denna litterära gestalt som en kvinnlig förebild, någon som legitimerar det gränslösa tänkandet. Pippi är en av Astrids mest älskade – men också mest hatade – och omdiskuterade figur, och många av landets barnbibliotekarier har satt henne på en piedestal, till exempel Elsa Olenius som vid utgivningen av Pippitrilogin var barnbibliotekarie på Stockholms stadsbibliotek. Olenius presenteras längre fram i uppsatsen. Att vårt val från början föll på Pippi beror på att gestalten fortfarande är nästan lika populär som för 60 år sedan, då den första boken publicerades. Få litterära gestalter har en popularitet och livslängd som kan jämföras med Pippi Långstrump,

¹ Stefan Mählqvist (1992). *Barnboken i brännpunkten: nedslag i den kritiska debatten kring barn- och ungdomslitteratur i Sverige efter andra världskriget*, s. 7.

² Lundqvist, Ulla (1979). *Århundradets barn: fenomenet Pippi Långstrump och dess förutsättningar*, s. 239 ff.

³ Edström, Vivi (1992a). *Astrid Lindgren – Vildtoring och läroverld* s. 114 ff.

⁴ Edström, Vivi (1992a). s. 114.

varpå hon kan betecknas som en ”odödlig” gestalt, likvärdig med Alice i Underlandet, Nalle Puh med flera.

Undersökningen av Pippi Långstrumptrilogins mottagande görs inom ramen för biblioteks- och informationsvetenskap med inriktning mot litteratursociologi. Litteratursociologin är inte en egen teori eller metod, men en disciplin som använder andra teorier och metoder från angränsande ämnesdiscipliner för att kunna utforska litteraturen i samhället. Professor Lars Furuland, som är en av de ledande litteratursociologerna i Sverige, menar att litteratursociologins främsta uppgift bör vara att studera växelverkan mellan dikt och samhälle. Litteratursociologens uppgift är således att analysera litteraturen med särskild hänsyn till hur samhällsstrukturer ser ut.⁵

I studien kommer vi att undersöka en aspekt av det litterära systemet, då den huvudsakligen kommer att behandla receptionen av ett litterärt verk. Litteratursociologin strävar efter att analysera relationerna mellan skönlitteratur och samhälle, och för att tydliggöra det syftet delas den upp i tre underområden:

1. *Samhället i litteraturen*, där fokus ligger på hur skönlitteraturen skildrar samhället.
2. *Litteraturen i samhället*, vars tyngd ligger på hur skönlitteraturen fungerar som opinionsbildare.
3. *Litteratursamhället*, som studerar skönlitteraturens yttre villkor, så som bokmarknad, förlags- och bibliotekshistoria med mera.⁶

Studien hamnar därmed under den del av litteratursociologin som Furuland/Svedjedal kallar ”litteraturen i samhället”.

Relevansen för vårt yrkesområde är tydligt då det anknyter till vår roll som förmedlare av litteratur och information och där vi bibliotekarier följaktligen blir ett led i det litterära systemet. Det är viktigt att förmedlare känner till faktorer och drivkrafter som kännetecknar det litterära fältet och därmed framväxten av centrala ”litterära gestalter.”⁷

1.1 Syfte, problemformulering och frågeställningar

Syftet med denna uppsats är att synliggöra mekanismer som kan ha bidragit till etableringen, konsekrationen av Pippi Långstrump. Vi är dessutom intresserade av vad som kan ha bidragit till Pippis överlevnad som litterär gestalt. Detta tänker vi undersöka genom att först och främst studera mottagandet av Astrid Lindgrens böcker om Pippi Långstrump när de publicerades på 1940-talet. Framför allt att undersöks hur trilogin har behandlats i recensioner och debattartiklar. Vad det gäller debattartiklarna undersöks även några av senare datum, detta för att kunna jämföra med de tidiga. Vår

⁵ Furuland, Lars (1997). ”Litteratur och samhälle”. Ingår i Furuland & Svedjedal, *Litteratursociologi: texter om litteratur och samhälle*, s. 19.

⁶ Svedjedal, Johan (1997). ”Det litteratursociologiska perspektivet. Om en forskningstradition och dess grundantaganden”. Ingår i Furuland, Lars & Svedjedal, Johan, *Litteratursociologi- texter om litteratur och samhälle*, s. 72 ff.

⁷ Litterär gestalt; namngiven eller namnlös som skymtar i sagor och legender som beskrivs som klassiska gestalter i epos och romaner som överlever över tid. Enligt Hans Levanders definition ur boken *Litterära gestalter*, s. 5 f.

hypotes är att de uppblossande debatterna är en del av etableringen, konsekrationen, av Pippigestalten, varpå studien skall undersöka om så är fallet.

Vårt huvudsakliga problemområde kommer att rikta in sig på hur mottagandet av Pippi Långstrump såg ut i den övergripande frågan: **Hur såg receptionen ut vid utgivningen av Pippitrilogin och kan denna ha bidragit till etableringen av Pippigestalten?** Här vill vi lyfta fram synpunkter och värderingar som speglar samtiden och undersöka, om eller hur, dessa kan ha bidragit till Pippis etablering.

Vi vill försöka få svar på det genom följande underfrågor:

- Vilka positioner representerar aktörerna?
- Hur har Pippigestalten tolkats och värderats av de inblandade aktörerna?
- Vilka känslomässiga markeringar ges det uttryck för i artiklarna?

Med artiklarna avses här både recensioner och debattartiklar. Benämningen ”artiklar” kommer fortsättningsvis i uppsatsen ha samma betydelse.

Pippi Långstrumptrilogin har översatts till många olika språk, men vi har för avsikt att avgränsa oss till det svenska mottagandet. Vi kommer inte att göra en undersökning som intresserar sig för hur Pippi Långstrump mottogs av den allmänna publiken utan vi koncentrerar oss på vad som förts fram av recensenter, litteraturkritiker och debattörer.

Vår studie kommer inte att undersöka barnbokens utveckling, eller vilka kriterier som ligger till grund för vad som anses vara bra eller lämplig barn- och ungdomslitteratur. Vi kommer inte att gå in på betydelsen av barns läsning utan endast beröra detta inom ramen för kontexten.

1.1.1 Begrepp

För att öka förståelsen och underlätta läsningen förklaras hur några återkommande begrepp används och definieras. De presenteras i alfabetisk ordning.

Konsekration

Inledningsvis används ordet etablering för att lättförståeligt beskriva avsikten med undersökningen, men fortsättningsvis används det mer omfattande och i sammanhanget mer rättvisande begreppet konsekration. Ordet används inom teologin och betyder enligt *Nationalencyklopedin* invigning, helgande, särskilt av brödet och vinet vid nattvarden; inom romersk-katolska kyrkan också kyrka och altare samt biskopsvigning.⁸ Konsekration kommer att användas enligt Pierre Bourdieus definition vilket är att godkänna, uppmärksamma, berömma och upphöja ett verk.⁹ Begreppets innebörd kommer i studien också innefatta en form av insteg/invigning för en litterär gestalts överlevnad.

⁸ Källa: *Nationalencyklopedin* [2008-05-03]. http://ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=229032.

⁹ Bourdieu, Pierre (1993). *Kultursociologiska texter*, s. 158 ff.

Motkultur

I ett litteraturvetenskapligt sammanhang är betydelsen tendenser till en nyskapande litteratur. I undersökningen används begreppet motkultur framför allt för att försöka åskådliggöra de förändringar som ägde rum i barnlitteraturen, i synnerhet av beskrivningarna av de litterära figurerna, som vi hävdar kan ses i Astrid Lindgrens Pippigestalt. Motkulturen förklaras med hjälp av Michael Bachtins karnevalsteori, då det karnevalska har ett så framträdande drag hos Pippigestalten.

Pippifejden

Ett bland litteraturforskare känt begrepp, som myntades av ”Pippiprofessorn” Ulla Lundqvist.¹⁰ Fejden rörde sig om huruvida Pippi var missanpassad och lämplig för barn att läsa, men också om Astrid Lindgren, som en del hävdade var direkt farlig för barnlitteraturen. Pippifejden började nio månader efter publiceringen av den första boken om *Pippi Långstrump* när professorn i pedagogik och psykologi John Landquist skrev en debattartikel som han kallade ”Dålig och prisbelönt”.¹¹ Denna artikel kan sägas utlösa fejden, då det dessförinnan i stort sett inte förekom några negativa omdömen om Pippifiguren. Fejden utspelade sig bland annat på olika tidningars insändarsidor. För svenska förhållanden var kritiken ovanligt skarp och paralleller har gjorts till Strindbergfejden.¹²

Pippigestalt

I studien benämns den litterära gestalten Pippi Långstrump omväxlande med Pippigestalten. Litterära gestalter är ett begrepp inom litteraturvetenskapen för att beskriva litterära figurer i litteraturen. Litteraturhistorikern Hans Levander, författare till uppslagsboken *Litterära gestalter*, menar att överlevnadsaspekten på litterära gestalter är dominerande i betydelsen att de förutsätts vara välkända.¹³

Reception

I studien ett överordnat begrepp där litteraturkritik och recension ingår. Receptionsforskning är enligt *Nationalencyklopedin* ”studiet av mötet mellan ett massmedialt innehåll och dess mottagare”. Den största betydelsen har receptionsforskningen troligtvis fått för förståelsen av litteraturens historia och för kunskap om massmediernas effekter på mottagarna. Forskning visar att det är utifrån mottagarens individuellt, kulturellt och socialt bestämda förutsättningar som det sända budskapet sedan omformas.¹⁴

Litteraturkritikens verksamhetsområde är traditionellt sett främst dagstidningar och litterära tidskrifter, men idag finns litteraturkritik tillgänglig i stort sett alla massmedier såsom Internet, radio och televisionen.

¹⁰ Lundqvist, Ulla (1979). s. 239.

¹¹ *Aftonbladet* 1946-08-18, s. 4.

¹² Surmatz, Astrid (2005). *Pippi Långstrump als Paradigma Die deutsche Rezeption Astrid Lindgrens und ihr Internationaler Kontext*, s. 167.

¹³ Levander, Hans (1985). *Litterära gestalter- en uppslagsbok*, s. 5.

¹⁴ Källa: *Nationalencyklopedin* [2008-04-24]. http://ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=291382.

Recensionen är en personlig presentation av ett verk. Syftet är att ge en bild av verkets innehåll och huvudtema, men framför allt att ge ett omdöme om verket. Gemensamt för alla recensioner är att de är argumenterande och tesen är att ge ett omdöme om det verk som recenseras.

En mer uttömmande förklaring på receptionsforskning ges i kapitel 3, under huvudrubriken ”Tidigare forskning”.

1.1.2 Disposition

I det inledande kapitlet redogörs för uppsatsens ämnesområde, dess syfte och frågeställningar samt ämnets relevans inom biblioteks- och informationsvetenskapen. Därefter följer **kapitel 2** där en bakgrund ges med en presentation av Astrid Lindgren och Pippi Långstrump samt en redogörelse för tiden då Pippitrilogin publicerades. I **kapitel 3** redovisas tidigare forskning om Astrid Lindgren men framför allt om Pippi Långstrump. I **kapitel 4** redogörs för uppsatsen relevanta teoretiska perspektiv och i **kapitel 5** redogörs för det metodologiska tillvägagångssättet samt analysmodellen för genomförandet av undersökningen. I **kapitel 6** sammanfattas recensionsmaterial och debattartiklar samt ingående analyser artikel för artikel. I **kapitel 7** presenteras slutsatser och diskussion kopplad till den teoretiska ramen, här besvaras också uppsatsens frågeställningar. I **kapitel 8** sammanfattas uppsatsen och sist följer en käll- och litteraturlista.

2. BAKGRUND

I detta kapitel läggs grunden för undersökningen genom att redogöra för författaren, verket och det rådande samhällsklimatet vid tiden för första publicering. Därefter diskuteras det barnlitterära fältet i relation till Pippi Långstrumptrilogin. Eftersom avsikten är att undersöka receptionen av Pippitrilogin och om den kan ha bidragit till konsekrationen av Pippigestalten är det viktigt att få bakgrundsinformation både om författaren och om verket, men också en beskrivning av samhällskontexten där böckerna kom till. Kapitlet redogör därför inledningsvis för författarinnan Astrid Lindgren, med tonvikt på hennes stora samhällsengagemang vilket troligtvis påverkade hur hon utformade sin litterära gestalt Pippi Långstrump. Astrid Lindgren presenterar i Pippitrilogin en för sin tid helt ny syn på barn och barnuppfostran, en ny syn som kan ses som ett tecken på en motkultur i barnlitteraturen. Därefter presenteras Pippi Långstrump och Pippiböckernas internationella spridning. Slutligen görs en koppling till samtidens samhällsklimat och till det barnlitterära fältet vilket är en grund för resonemanget i studien. Hela kapitlet konstituerar en bakgrund till den senare analysen av receptionen och konsekrationen av Pippi Långstrump.

2.1 Författaren och verket

2.1.1 Astrid Lindgren

Astrid Lindgren (1907-2002) har författat cirka 40 barn- och ungdomsböcker, exklusive filmmanus och bilderböcker. Hennes böcker har översatts till cirka 90 olika språk och de flesta av hennes historier har också filmatiserats. Enligt Margareta Strömstedt, som har skrivit en levnadsteckning om Astrid Lindgren, har det i Sverige sedan 1940-talet skrivits över hundra tusen artiklar, notiser, recensioner, reportage och intervjuer med författarinnan.¹⁵

Barnet står i centrum i Astrid Lindgrens författarskap; hon skriver om barn för barn. Lindgren använder sig gärna av humorn som ett verktyg i sina berättelser, vilket Pippi Långstrumptrilogin är ett exempel på. Sagorna och berättelserna i Astrid Lindgrens värld rör sig mellan olika genrer, till exempel flickboken *Britt-Mari lättar sitt hjärta* (1944), deckaren *Mästerdetektiven Blomkvist* (1946), fantasy *Bröderna Lejonhjärta* (1973) och rövarromanen *Ronja Rövardotter* (1981). Nästan alla barn i Astrid Lindgrens berättelser är övergivna, utsatta, föräldralösa eller har alltför upptagna föräldrar. I många av hennes böcker finns, som i så många andra böcker, en dubbelbottnad funktion – en ambivalens – i texterna. Denna textens ambivalens kan dels uppfattas med ett barns naivitet och dels med den vuxnes klarsynthet vilken till skillnad från barnet, kan urskilja dolda budskap i det som läses.

Vivi Edström, Sveriges första professor i barn- och ungdomslitteratur, menar att Astrid Lindgren som författare både är ”traditionalist och nyskapare”, då hon både skriver inom traditionella genrer och spränger konventionerna genom att bryta mot de rådande traditionella litterära normerna. Normbrott sker till exempel i *Pippi Långstrump*, som vänder upp och ner på barnboksformen både genom språket och genom huvudpersonen själv. Studier kring Astrid Lindgrens författarskap poängterar hennes språkliga

¹⁵ Strömstedt, Margareta (1999). *Astrid Lindgren: En levnadsteckning*, s. 21.

nyskapande och variation, kvickheten och fyndigheten, humorn och folkligheten samt närheten till barnet genom det direkta och jämlika tilltalet samtidigt som hennes berättelser talar om livet utan att väja för det ledsamma eller tråkiga.¹⁶ Edström menar att det är just barnperspektivet som har givit Astrid Lindgrens böcker sprängkraft.¹⁷

Den här uppsatsen ska dock inte handla om Astrid Lindgren som person utan i huvudsak om recensionerna av Pippi Långstrumptrilogin. Men då Pippi är en produkt av henne blir författarinnan ur den aspekten också intressant. Det berättigar till lite information om Astrid Lindgren, då det tydliggör relationen mellan författaren och verket. Många är de som under åren har försökt analysera Astrid Lindgrens Pippi Långstrump. På frågan vad hon själv anser sig ha haft för mening med Pippi svarade hon:

Hon är maktmänniskan som vill gott. Barn hänger sig i fantasin åt drömmar om makt, påstår Bertrand Russel. De är i ett konstant underläge gentemot de vuxna, därför är deras önskedrömmar maktdrömmar. Pippi tillfredsställer barns maktdröm, jag tror att däri ligger nyckeln till hennes popularitet. Om jag överhuvudtaget har haft någon särskild avsikt med Pippi-figuren utöver att roa mina späda läsare, så har det varit detta – att visa dem att man kan ha makt utan att missbruka den, ty av alla konststycken är det tydligen det allra svåraste.¹⁸

I ovanstående citat pekar Astrid Lindgren tydligt på maktperspektivet som hon menar är svaret på Pippi Långstrumps popularitet. Man kan säga att genom sitt brott med de traditionella litterära normerna, som Vivi Edström uttrycker det, visar Lindgren i denna motkultur i barngenren prov på hur hon använder sig av humorn som ett maktmedel för att framgångsrikt göra poänger och göra sin röst hörd. Det var ganska uppenbart att det fanns en ambition utöver att roa barnen. Ett exempel på det är ett citat ur det brev som Astrid Lindgren skickade tillsammans med det ursprungliga manuskriptet som blev refuserat av Bonniers:

[...] Pippi Långstrump är, som Ni kommer att finna, om Ni gör Er besvär att läsa manuset, en liten Uebermensch i ett barns gestalt, inflyttad i en helt vanlig miljö. Tack vare sina övernaturliga kroppskrafter och andra omständigheter är hon helt oberoende av alla vuxna och lever sitt liv ackurat som det roar henne. I sina sammandrabbningar med stora människor behåller hon alltid sista ordet. [...]¹⁹

I det omarbetade manuskriptet tonade Astrid ner Pippi och tog bort många av dessa sammandrabbningar med de vuxna. Astrid Lindgren hade bestämda åsikter om barnuppfostran redan innan Pippi Långstrumps tid. Med följande inlägg under rubriken "Dagens debatt" 7 dec 1939 i *Dagens Nyheter* redovisade hon sina åsikter:

[...] Det är inte lätt att vara barn, nej! Det är svårt, väldigt svårt. Vad innebär det då – att vara barn. Det innebär att man måste lägga sig, stiga upp, klä på sig, äta mat, borsta tänder och snyta sig, när det passar dom stora, inte när det passar en själv. Det innebär att man måste äta hårt bröd när man hellre skulle vilja ha limpa och att man utan att blinka måste störta ner i mjölkcaffären efter en gaspolett, just när man slagit sig ner med Edgar T. Lawrence. Det innebär

¹⁶ Edström, Vivi (1992a). s.14 ff.

¹⁷ Edström, Vivi (1992b). "Den barnlitterära texten". Ingår i *Modern litteraturteori och metod i barnlitteraturforskningen*, s. 21.

¹⁸ Lindgren, Astrid (1959). Vägen till Sunnanäng i *Vänkritik, 22 samtal om dikt tillägnade Olle Holmberg*. Holm, Ingvar (red). s. 245 f.

¹⁹ Lundqvist, Ulla (1979). s. 16.

vidare att man utan klagan måste åhöra de mest personliga anmärkningar från envar vuxens sida beträffande ens utseende, hälsotillstånd, gångkläder och framtidsutsikter. Jag har ofta undrat vad som skulle hända om man började behandla dom stora på samma sätt. [...]”²⁰

I detta citat speglar Astrid Lindgren på flera sätt samhället och den gängse synen på barn. Här kan man se tecken på en begynnande motkultur då Lindgren som få andra författare i samtiden tänkte på barnens situation och skrev utifrån deras perspektiv, vilket stred mot samtidens etablerade och vedertagna värderingar inom barnlitteraturen. I Pippiböckerna blir detta väldigt tydligt då hon låter Pippi, som är flicka, härja fritt, vända upp och ner på verkligheten och göra som hon vill – när hon vill – utan någon inblandning från någon vuxen. I barnlitteraturen var det traditionellt att pojkar fick göra så men inte flickor. Här kan en jämförelse göras med Jean-Jacques Rousseaus uppfostringsmanual om gossebarnet Emilés fria uppfostran. Rousseau menade att flickor i motsats till pojkarna skulle fostras att vara fogliga och undergivna och deras största roll var som hjälp åt männen.²¹

Berättelsen om Pippi Långstrump fanns till en början bara som fantasifigur i huvudet på Astrid Lindgren och hon började muntligen berätta historien för dottern Karin. När Astrid Lindgren några år senare stukade foten så illa att hon blev sängliggande beslöt hon sig för att stenografera ned manuset om Pippi Långstrump. Det färdiga manuset gav hon sedan till Karin i födelsedagspresent. Astrid skickade också 1944 en kopia av manuset till Bonniers förlag, vilket senare kom att refusera det. Bonniers refusering av originalet *Pippi Långstrump* betraktas som en av 1900-talets mest kända ”förlagsmissar”. Manuset och den bok som sedan kom ut på Rabén & Sjögrens förlag handlar enligt litteraturforskaren Ulla Lundqvist, om två olika figurer. ”Jag minns att Pippi från början var betydligt ohövligare och bullrigare, särskilt mot vuxna. ”Dom hade nog rätt på Bonniers”, sa Astrid Lindgren själv om refuseringen.²² *Ur-Pippi Originalmanus* (titeln *Ur-Pippi* var Ulla Lundqvist namn på det refuserade manuset) publicerades och gavs ut våren 2007. Det skrevs inte särskilt mycket angående denna publicering som kan tillföra vår undersökning något, då *Ur-Pippi* varken vållade någon debatt eller rönt någon större uppmärksamhet. Recensenter och skribenter upprepar i stort sett bara vad Ulla Lundqvist och Astrids dotter Karin hade att berätta om hur Pippi kom till.

Lindgren upptäckte att hon tyckte det var roligt att skriva och deltog med brevromanen *Britt-Marie lättar sitt hjärta* i en barnbokstävling som utlystes av bokförlaget Rabén & Sjögren. Med romanen vann hon andra pris och framgången gjorde att hon fortsatte sitt skrivande och omarbetade manuset om Pippi Långstrump. Året därpå var det dags för en ny tävling varpå Astrid Lindgren skickade in det reviderade manuset om Pippi Långstrump. Denna gång hade hon bättre tur då hon med detta manus vann första pris. Prisjuryns motivering löd; ”boken har originalitet, spänning och en absolut avväpnande humor”.²³

Astrid Lindgren hade ett stort humanistiskt engagemang, vilket ofta visade sig i form av ett starkt patos för allt levande, framförallt då för de svagare i samhället. Hennes

²⁰ *Dagens Nyheter* 1939-12-07.

²¹ Källa: *Nationalencyklopedin* [2008-08-27] http://ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=161958

²² Lundqvist, Ulla (2007). ”Original-Pippi var för vild för sin tid”, *Expressen* 2007-03-06.

²³ *Svenska Dagbladet* 1945-09-14.

förtroendekapital var på många håll mycket stort och många politiker blev varse hennes opinionsbildande makt. Som exempel kan nämnas när Astrid, strax före valet 1976, skrev berättelsen om barnboksförfattaren Pomperipossa som tvingades betala över 100 procent i skatt på sina inkomster. Berättelsen om Pomperipossa skakade om Sverige och den dåvarande socialdemokratiska regeringen.²⁴ Bakgrunden till hennes engagemang är enligt Margareta Strömstedt, författare till boken *Astrid Lindgren. En levnadsteckning*, något som föddes strax innan och under andra världskriget. När Hitler kom till makten var Astrid Lindgren en ung kvinna i 25-årsåldern, och när freden infann sig i Europa var hon på väg in i yngre medelåldern och hade precis debuterat som författare. Hon började att skriva ”krigsdagbok” 1939, samma dag som kriget bröt ut, med syftet att dokumentera kriget. Astrid berättar själv att hon började skriva dagböckerna för att ”hålla ordning i mitt minne och få en samlad bild av vad som skedde i världen och hur det påverkade oss”.²⁵ Under större delen av kriget arbetade Astrid på den svenska underrättelsetjänstens avdelning för brevcensur, den så kallade Censurbyrån, ett arbete som gav henne fördjupad insikt om verkligheten i krigets Europa. Strömstedt beskriver i levnadsteckningen om Astrids vändor över krigets fasor, men också om hur hon tyckte att befolkningen i det fredade Sverige kunde beklaga sig över fattigheter.²⁶ I dagböckerna skriver Astrid också hur upprörd hon är över svenskar som försvarar nazism och tyskvänlighet och inte protesterar:

Häromdagen stod det en skylt i någon sorts bokhandel på Beridarebangatan: ”Judar och halvjudar äga icke tillträde.” Det blev folksamling utanför och ett fasligt liv; sen har visst ÖÅ ålagt innehavaren att sätta sin skylt så att den inte syns från gatan.²⁷

Efter kriget rörde hennes engagemang bland annat djurens och kanske i synnerhet barnens rättigheter. 1978 tilldelades Astrid den Tyska Bokhandelns fredspris, och av tradition får ju pristagaren hålla ett tal vid överlämnandet. Så här berättar Astrid själv:

Det var ju ett mäktigt fint pris. Jag skulle skriva ett tal som först skulle godkännas av arrangörerna. Jag skrev talet och skickade iväg det, men det dröjde inte länge förrän jag fick ett brev från överkuckun där nere att jag inte behövde hålla något tal utan bara ta emot priset och tacka ”kurz und gut.” Jag svarade att om inte jag fick hålla mitt tal skulle jag inte komma, utan då fick någon annan ta emot mitt pris och tacka ”kurz und gut.”²⁸

Tacktalet ”Aldrig våld”²⁹ trampade uppenbarligen på en del ömma tår, och eftersom det var ett fredspris kommer man ofta, som Astrid Lindgren också gjorde, osökt in på ämnen som fred – eller snarare bristen på fred – i världen. Inför hotet att hon skulle utebli fick hon hålla sitt tal, som handlade om barnuppfostran, och om hur man måste gå till grunden och börja med hur barnen – som sedan blir krigsförarna – behandlas under sin uppväxt. Talet blev mycket kontroversiellt och provocerande för den tyska publiken.

²⁴ Göransson, Bengt (2007). ”Astrid Lindgren och politiken”. Ingår i *Ingen liten lort – Astrid Lindgren som opinionsbildare*, s. 37.

²⁵ Strömstedt, Margareta (1999). *En levnadsteckning*, s. 232.

²⁶ Strömstedt, Margareta (1999). s. 234 f.

²⁷ Strömstedt, Margareta (1999). s. 236.

²⁸ Strömstedt, Margareta (1999). s. 361.

²⁹ På tyska hade talet rubriken ”Niemals Gewalt”. Talet kan läsas i sin helhet på svenska i antologin *”Ingen liten lort – Astrid Lindgren som opinionsbildare”*

Som hon uttryckte det: ”Jag sa att om de nu hade gett sitt fredspris till en barnboksförfattare så fick de acceptera att jag började mitt tal i barnkammaren.”³⁰

2.1.2 Pippi Långstrump

Pippi Långstrump är en nioårig flicka som bor ensam med sin häst och en liten apa i huset Villa Villekulla, där hon precis flyttat in. Pippis pappa försvann överbord under en storm, men hon är övertygad om att han inte är död, utan att han istället hamnat på en Söderhavso där han blivit kung. Hennes mamma är död och Pippi tror att hon är en ängel som bor i himlen. Pippi brukar prata med henne ibland då hon tror att hennes mamma kan se allt hon gör. Pippi är världens starkaste flicka och dessutom är hon stormrik, då hon har en kappsäck full med guldpengar. I huset bredvid Villa Villekulla bor Tommy och Annika som är i ungefär samma ålder som Pippi. De är jättegglada att det har flyttat in ett barn i grannhuset och tillbringar i stort sett all sin lediga tid tillsammans med Pippi som alltid har något kul på gång. Pippi har inte gått i skolan eftersom hon växt upp med sin pappa på de sju haven. Hon är således ingen vanlig liten flicka och så här beskrivs hon i boken *Pippi Långstrump*:

Hennes hår hade samma färg som en morot och var flätat i två hårda flätor, som stod rätt ut. Hennes näsa hade samma fason som en mycket liten potatis, och den var alldeles prickig av fräknar. Under näsan satt en verkligen mycket bred mun med friska, vita tänder. Hennes klänning var rätt egendomlig. Pippi hade själv sytt den. Det var meningen, att den skulle bli blå, men det blåa tyget räckte inte, så Pippi fick lov att sy dit lite röda tygbitar här och där. På hennes långa, smala ben satt ett par långa strumpor, den ena brun och den andra svart. Och så hade hon ett par svarta skor som var precis dubbelt så långa som hennes fötter. De skorna hade hennes pappa köpt åt henne i Sydamerika, för att hon skulle ha litet att växa i, och Pippi ville aldrig ha några andra.³¹

Denna beskrivning av Pippi är mycket utförlig och hennes speciella utseende menar vi kan vara en del av förklaringen till att hon blivit så välkänd och ihågkommen. Som litterär gestalt har Pippi gått till den svenska historien som en av våra mest kända barnboksfigurer.

Enligt Hans Levanders definition är Pippi Långstrump en ”litterär gestalt”, då hon är ett exempel på en långlivad gestalt som förutsetts vara känd av allmänheten. Pippi kan också betraktas som en *klassisk* litterär gestalt då Levander menar att det är ”en gestalt som överlevt över tid”. Han har följande definition på Pippi:

Pippi Långstrump ”världens starkaste flicka”, en muntert självsvaldig, minst sagt okonventionell tös, hjältinga i ”Pippi Långstrump” (1945) m.fl. barnböcker av Astrid Lindgren. Efternamnet härrör från hennes egenartade klädsel. Hennes stillsamma och varmt beundrande lekkamrater heter Tommy och Annika – själv är hon också ägare till en livslevande apa, herr Nilsson, och en häst som hon lyfter på starka armar.³²

Litteraturvetaren Ingrid Nettekvik menade i sin bok *I barnbokens värld* att det blev lite av en revolution när den första Pippi Långstrumpboken kom ut, och att det berodde på

³⁰ Strömstedt, Margareta (1999). s. 361 f.

³¹ Lindgren, Astrid (1945). *Pippi Långstrump*, s. 9 f.

³² Levander, Hans (1985). s. 154.

att det långt in på 1900-talet var en oskriven lag att hjältarna och hjältinnorna i barnböckerna skulle fungera som moraliska vägledare. Det ansågs vara viktigt att barnen lärde sig förstå att det lönar sig att vara snäll, medan det kan straffa sig att vara dum. Vidare tror Nettervik att de negativa reaktionerna berodde på att det ansågs vara olämpligt att låta barn identifiera sig med en gestalt som uppförde sig som Pippi.³³ Det var då helt accepterat att pojkar skulle busa och stoja. Det ansågs till och med som en nödvändighet för att de skulle kunna utvecklas till riktiga män. Flickor däremot skulle vara väluppfostrade och lugna samt göra som de blev tillsagda. Detta sätt att skildra pojkar och flickor hade sedan lång tid tillbaka varit brukligt i litteraturen. Men i Astrid Lindgrens böcker börjar en motkultur göra sig gällande, som bryter mot de rådande maktstrukturerna i barnlitteraturen. Det är då Pippi Långstrump kommer och ställer allt på kant genom att bryta mot sociala regler och sätta den ena vuxna personen efter den andra på plats. Inte minst verbalt gör hon det. Hon använder så kallade polaritetskänsliga uttryck då hon kastar om orden på nya sätt och använder ordens mångtydighet. Ett exempel på det är när hon säger: ”Det är ingen ordning på allting och man hittar inte vartenda dugg.”³⁴ Professor Christina Heldner, som bland annat forskar på aspekter på översättning sett från kulturella utgångspunkter, analyserar just detta uttryck grundligt i ett bidrag i antologin *Modern litteraturteori och metod i barnlitteraturforskningen*.³⁵ En del menar att Astrid Lindgren gör den verkliga revolutionen – genom Pippi – på språkets område.³⁶

Diskussioner har ideligen förts om Pippis politiska korrekthet. På 1970-talet blev Pippi till exempel beskylld för att vara kapitalist framför allt från marxistiskt håll. Det faktum att Pippis pappa Efraim tituleras ”negerkung på en Söderhavsvö” har framställts som rasistiskt, vilket har varit föremål för censurdiskussioner. I Sverige valde man dock att inte ändra i Astrid Lindgrens originaltexter, medan man i exempelvis Norge har valt att censurera. Norges riksradio, NRK, kallar honom inte längre ”negerkung” utan ”kung från Söderhavet”.³⁷

2.1.2.1 Pippis internationella spridning

Under denna rubrik kommer det i stora drag redovisas hur Pippi har spridits och mottagits utomlands. När det gäller exakt årtal på första utgivningen, kan det vara en del felkällor, då det i Ryssland och i Asien florerat en hel del piratupplagor.³⁸ Det skiljer sig en del när man jämför Kerstin Kvint – Astrid Lindgrens sekreterare och utlandsförläggare på Rabén & Sjögren – uppgifter och Libris, vilket beror på att hon naturligtvis endast hade kännedom om de översättningarna som hade tecknat kontrakt med förlaget. I Libris däremot kan det då möjligtvis finnas en del som var piratkopieringar.

Pippi Långstrump har i dagsläget översatts till 57 språk.³⁹ De allra första översättningarna gjordes till de nordiska språken så tidigt som 1946, i Danmark och

³³ Nettervik, Ingrid (2004). *I barnbokens värld*, s. 10 f.

³⁴ Lindgren, Astrid (1946). *Pippi Långstrump går ombord*, s. 14.

³⁵ Heldner Christina (1992). ”I gränslandet mellan lingvistik och litteraturvetenskap – en analys av några språkliga drag i böckerna om Pippi Långstrump.” Ingår i *Modern litteraturteori och metod i barnlitteraturforskningen*, s. 196.

³⁶ Nettervik, Ingrid (2004). s. 198 f.

³⁷ Andersson, Karolina (2006). ”Pippis pappa byter konungatitel”, *Svenska Dagbladet* 2006-12-06

³⁸ Kvint, Kerstin (1997). *Astrid i vida världen*, s. 7.

³⁹ <http://www.astridlindgren.se/omastrid/utland.htm> [2008-04-02].

Norge⁴⁰. I Tyskland blev Pippi mycket populär när hon 1949 för första gången översattes till tyska språket.⁴¹ Astrid Lindgren fick anställning som barnbokschef på Rabén & Sjögren 1946, och hade då själv hand om utlandskontakterna, vilket betydde att hon kunde föra ut sina egna barnböcker i världen.⁴² Den första franska översättningen kom 1951/53,⁴³ i England 1954⁴⁴, i Italien⁴⁵ och i Nederländerna översattes Pippi 1958. Till spanska översattes hon 1962 och i Grekland var det dags för översättning 1978⁴⁶. Översättningsstrategin var inte riktigt konsekvent eftersom det både fanns ett behov att förmedla ny barnlitteratur, samtidigt som den inte fick vara för stötande. Pippigestalten anpassades efter rådande normer om barnuppfostran och moral i de olika länderna och man kan säga att varje land har sin egen Pippi, och hon avbildas således också efter den anpassningen. I en del länder har Pippi fått ett annat namn, då Pippi redan hade en annan betydelse, ibland väldigt opassande. Exempelvis kan nämnas att Pippi på franska är ett uttryck för urin, varpå hon istället fick heta Fifi.⁴⁷

I Tyskland försågs Pippi med ett par prickiga byxor under klänningen, då den ansågs vara för kort. Strumporna blev randiga istället för bruna, och hon fick inte äta giftig svamp utan den byttes ut mot en ätlig Karl-Johansvamp. Inte heller fick hon strö socker på golvet och hembiträdet Malin tilläts inte att bita prostinnan i benet. Andra episoder som de tyska läsarna inte ansågs klara av var att Tommy och Annika får vapen av förebilden Pippi. Detta förklarar litteraturforskaren Astrid Surmatz med det just överståndna kriget i Tyskland, samt tidens tendens att ”pedagogisera” det vill säga att pedagogiska värderingar har fått gå före de litterära kvalitéerna i översättningarna.⁴⁸

Pippi blev snabbt mycket populär i Tyskland, men mottagandet blev mer kritiskt än i Sverige. De flesta kritiker menade att fantasin i böckerna om Pippi var ”farlig för barnen”. Att hon trots kritiken snabbt blev populär avfärdades med att det var en ”kortvarig modedeföreteelse”.⁴⁹ Surmatz poängterar dock att i de senare översättningarna, både till tyska och franska, så har Pippi ”restaurerats” och några episoder som ”censurerats” i de tidigare översättningarna har kommit tillbaka. Som exempel nämner hon hembiträdet Malin som nu får bita prostinnan i benet, men Karl-Johansvampen, den är fortfarande kvar.⁵⁰

Astrid Surmatz hävdar att Pippi Långstrump är ett antinazistiskt manifest.⁵¹ Hon beskriver detta ingående i en artikel *International politics in Astrid Lindgren's works* som publicerades i ett temanummer om Astrid Lindgren i Tidskriften *Barnboken*⁵². Surmatz tar upp flera exempel, bland annat episoden där Pippi var på cirkus och slogs

⁴⁰ Kvint, Kerstin (1997). s. 155.

⁴¹ Surmatz, Astrid (1994). ”Ingenting för barn under fjorton år! Pippi Långstrump i Tyskland”. Ingår i *Barnboken* 1994:1, s. 2.

⁴² Kvint, Kerstin (1997). s. 9 ff.

⁴³ Surmatz, Astrid (2002). ”Pippi franska salonger”. Ingår i *Barnboken* 2002:1, s. 54.

⁴⁴ Att lägga märke till var att USA var före England med utgivningen 1950.

⁴⁵ I Italien, liksom i Sovjetunionen, översattes först samlingsvolymen *Boken om Pippi Långstrump*, vilken omfattar trilogin.

⁴⁶ Kvint, Kerstin (1997). s. 155.

⁴⁷ Surmatz, Astrid (2005). s. 415.

⁴⁸ Surmatz, Astrid (1994). s. 6 f.

⁴⁹ Surmatz, Astrid (1994). s. 5.

⁵⁰ Surmatz, Astrid (1994). s. 8 f.

⁵¹ Surmatz, Astrid (2008). Föreläsning Högskolan i Borås 2008-03-03.

⁵² Surmatz, Astrid (2007). ”International politics in Astrid Lindgren's work”. Ingår i *Barnboken* 2007:1-2, s. 24 ff.

med starke Adolf. Här har *Scharke Adolf* en klart tydlig tysk accent. Ett annat exempel ur "Ur-Pippi" där Pippi sjöng en sång om sin "sysling vid namn Olle Kvissling nu har han fått mässling". I nonsenssången raljerar Pippi över den norske nazisten och landsförrädaren Quisling,⁵³ menar Surmatz. Astrid Lindgren valde dock att ta bort denna sång helt och hållet när hon redigerade "Ur-Pippi". Ett annat exempel som Surmatz pekar på är den bruna sockan som i den tyska översättningen istället blev randig, därför att bruna sockor i Tyskland var alltför förknippade med "Hitlerjugend". En intressant fråga att ställa sig är varför ingen i Sverige reflekterade över kopplingen med starke Adolf och antinazism, då den var ganska tydlig, i alla fall när man ser på det med Surmatzs ögon.

I England gick det inte för sig att episoden där barnen tävlade med lärarna om att spotta längst var med, varför denna togs bort helt och hållet. Fransmännen tyckte det var för orealistiskt att Pippi kunde lyfta en hel häst på raklång arm, så de frågade Astrid Lindgren om det gick för sig att ersätta hästen med en ponny.⁵⁴ Utanför Europa översattes Pippi till engelska redan 1950 och publicerades i USA.⁵⁵ Den japanska och den ryska översättningen kom 1968 och så sent som 1983 var det dags för barnen i Kina att lära känna Pippi.⁵⁶

2.2 Samhällskontext

Detta avsnitt delas upp i två delar, den första behandlar hur samhället såg ut vid tillkomst och utgivning av *Pippi Långstrump* och den andra delen behandlar det barnlitterära fältet.

2.2.1 Samhällsklimat vid tillkomst och utgivning av Pippi Långstrump

Författaren och samhällsdebattören Ellen Key förutspådde att 1900-talet skulle bli barnens speciella sekel. Barns levnadsförhållanden har sedan Key gav ut sin bok *Barnets århundrade*⁵⁷ visat en stadig förbättring, både på det sociala och ekonomiska planet. Det var dock inte förrän efter andra världskrigets slut som en strävan efter att förbättra barns villkor realiserades och det är också nu grunden till välfärdssamhället börjar ta form.

Under 1930-talet talade man i Sverige om en befolkningskris. Alva och Gunnar Myrdals berömda skrift *Kris i befolkningsfrågan* (1934) tar upp föräldrafostran och oron för den sjunkande nativiteten. Ett handlingsprogram kom tillstånd vilken skulle bli av avgörande betydelse för socialpolitiken i decennier framöver.⁵⁸ År 1945 beviljade Stockholms stadsfullmäktige anläggandet av barnbyn Skå på Svartsjölandet utanför Stockholm. Gustav Jonsson blev dess chef och han var redan då riksbekant för sin

⁵³ Surmatz, Astrid (2007). s. 29.

⁵⁴ Edström, Vivi (2007). "Pippi Långstrump – det märkvärdiga barnet". Ingår i *Parnass* 2007:4, s. 7.

⁵⁵ Kvint, Kerstin (1997). s. 155.

⁵⁶ Kvint, Kerstin (1997). s. 155.

⁵⁷ Key, Ellen (1900). *Barnets århundrade: en studie*.

⁵⁸ Lundqvist, Ulla (1979). s. 38 ff.

verksamhet inom psykisk barnvård.⁵⁹ Ovanstående exempel visar att man på mitten av 1940-talet i olika sammanhang började uppmärksamma barn och se deras värde, vilket bland annat kan förklaras med oron över den sjunkande nativiteten. I Sverige var sjunkande födelsetal en av tidens viktigaste samhällsfrågor. Under 1940-talet fördubblades barnboksutgivningen vilket var ett tecken på att välståndet hade ökat, mycket tack vare ett växande samhällsstöd till barnfamiljer och till barnkulturen.⁶⁰

Det som är det mest utmärkande för barnboken, både då och nu, är dess starka samband med den pedagogiska diskussionen och målsättningen under olika tidsepoker. Den har således blivit ett medel för uppfostran och undervisning. Professorn och barnlitteraturforskaren Göte Klingberg menar att man kan begränsa uppfostrans mål genom att tillmötesgå barnens behov. Framför allt då barns behov av trygghet och glädje, vilket Klingberg menade kunde tillfredsställas genom litteratur.⁶¹ I Sverige hade det sedan en tid tillbaka pågått en debatt om barnuppfostran, inspirerad av den skotske pedagogen A.S. Neills böcker *Problembarnet* och *Problemföräldrar*.⁶² Neill var förespråkare av den nya uppfostringsmetoden, fri fostran, och menade att barn som ville det, måste få ”spika i pianot”.⁶³ Neills slutsats var att det egentligen inte fanns några problembarn utan problemen låg i samhället. Ungefär samtidigt som Neills böcker kom ut på 1930-talet började en kamp mot skolagan. Astrid Lindgren blandade sig tidigt i uppfostringsdebatten och Lennart Hellsing som bekände sig till Neills idéer menade att anledningen till att han började skriva för barn var en vilja till förändring och då man vill förändra något måste man börja med den nya generationen, de vuxna menade han, kunde man ändå inte göra så mycket åt.⁶⁴

2.2.2 Det barnlitterära fältet

Aktörerna på det litterära fältet är till exempel författare, förläggare, kritiker och litteraturforskare. Fältet omfattar också institutioner såsom förlag, universitetsinstitutioner och litteraturtidskrifter.⁶⁵ Aktörerna på det barnlitterära fältet är i stort sett samma som på det vuxenlitterära, men det finns en del skillnader. Då barnlitteraturen är mer marginaliserad är det vissa förlag som specialiserat sig och endast ger ut barn- och ungdomslitteratur. En del förlag ger inte ut barnböcker alls, medan en del förlag ger ut både barn/ungdoms- och vuxenlitteratur. Det finns författare, exempelvis Lennart Hellsing, som skriver i båda fälten, både barn/ungdoms- och vuxenlitteratur, men de är ganska få. Ingen barnlitterär författare har ännu fått Nobelpriset vilket indikerar att barnlitteratur har betydligt sämre status än litteratur för vuxna.

I *Dagens Nyheter* påpekar barnbokskritikern Eva von Zweigbergk den dåvarande bristen på verkligt roliga böcker för barn på svenska.⁶⁶ Detta kan säkert delvis förklaras med att det var efterkrigstid, en period som för många både var svår och otrygg. Levnadsvillkoren var särskilt bekymmersamma på landsbygden där fortfarande 2/3 av flerbarnsfamiljerna

⁵⁹ Lundqvist, Ulla (1979). s. 59.

⁶⁰ Kåreland, Lena (2006). *Möte med barnboken*, s. 11.

⁶¹ Klingberg, Göte (1972). *Barnlitteraturforskning – en introduktion*, s. 85.

⁶² *Problembarnet* utkom i Sverige 1931 och *Problemföräldrar* 1933.

⁶³ Fransson, Birgitta (1995). ”1945 – Året då allt började om”. Ingår i *Opsis Kalopsis* 1995:2, s. 47.

⁶⁴ Fransson, Birgitta (1995). s. 47.

⁶⁵ Bourdieu, Pierre (2000). *Konstens regler*, s. 10 ff.

⁶⁶ *Dagens Nyheter* 1946-11-28, s. 6.

bodde. Trots Zweigbergks oro över bristen på roliga böcker för barn på svenska, var fredsåret 1945 ofrånkomligen en milstolpe i den svenska barnbokshistorien. Förutom att Astrid Lindgren fick sitt genombrott detta år debuterade Tove Jansson med *Småtrollen och den stora översvämningen*, Sven Wernström med *Falkar på jakt*, Lennart Hellsing med *Katten blåser i silverhorn*, Hans Peterson med *Stina och Lars på vandring* och Martha Sandwall-Bergström med *Kulla-Gulla*.⁶⁷

1948 organiserade sig ungdomsförfattarna fackligt och bildade *Sveriges Ungdomsförfattareförening*. Förutom att bevaka sina rättigheter vid den statliga Bokutredningen och kämpa för bättre ekonomiska villkor ville föreningen även verka för en sakligare tidningskritik. Vid ett anförande inför Bokutredningen⁶⁸, berörde föreningens ordförande Harald Victorin även frågan om kritiken. Victorin menade att han från de manliga medlemmarna i föreningen ville framföra ett bestämt krav på att pojkböckerna *endast* skulle recenseras av manliga recensenter, då en kvinna rimligen inte kunde utge sig för att vara lika insatt i pojkmantaliteten. Dessutom menade han att ungdomsböckerna (pojkböckerna) till största delen handlade om det ”yrkesrelaterade” livet, och vilka var då bäst lämpade att granska dessa böcker än män?⁶⁹ Vi ser här tydligt samtidens syn på manligt-kvinnligt, vilken även visade sig i litteraturkritiken.

På samma sätt som arbetarlitteratur, kvinnolitteratur, populärlitteratur etcetera behandlar den allmänna litteraturvetenskapen barnlitteratur som andra klassens litteratur. Det menar professor i litteraturvetenskap, Maria Nikolajeva, i sin bok *Barnbokens byggklossar*.⁷⁰ Nikolajeva anser att barnlitteraturens roll och syfte till stor del varit undervisande och pedagogisk, till skillnad från litteratur i allmänhet, även om all litteratur under olika perioder i någon mening används i didaktiska syften.⁷¹ Viktiga verk och inriktningar inom barnlitteraturen har varit resultatet av influenser och utifrån påverkan från vuxenvärlden. Kanon tenderar att lägga tyngd på äldre litteratur. Från mitten av 1800-talet blev familjen och privatsfären viktiga. Familjefadern blev gestalten för den intellektuella gemenskapen och fostran, medan modern fick stå för själens och estetikens fostran. Det var brukligt för familjen att samlas på kvällarna och lyssna medan fadern högläste. Då det från en början inte fanns litteratur riktad till barn lästes vuxenlitteratur som även barn kunde uppskatta, till exempel klassiker som Jonathan Swifts *Gullivers Resor* och Robert Louis Stevensons *Skattkammarön*. Det vanligaste motivet i barnlitteraturen är troligtvis sökande, då inte bara i betydelsen sökande efter föremål och liknande, utan det inbegriper även ett sökande efter en identitet. I äventyrsberättelser som ovan nämnda *Skattkammarön* letar man efter skatter eller som i *Pippi Långstrump* där det i flera kapitel finns andra varianter av sökande, till exempel när Pippi letar efter en ”spunk” eller när hon agerar ”sakletare”.⁷²

Boel Westin påpekar i sin artikel i *Barnboken* att forskningen på området barn- och ungdomslitteratur har utvecklats under de senaste 40 åren. Hon menar att teorierna om den barnlitterära texten och dess kulturella sammanhang har genomgått radikala förändringar. Westin menar också att forskningen har gått från det normativa till det diskursiva. Från pedagogiska perspektiv så har intresset förskjutits mot texterna och

⁶⁷ Fransson, Birgitta (1995). ”1945- Året då allt började om”. Ingår i *Opsis Kalopsis* 95:2, s. 47.

⁶⁸ 1950-11-28.

⁶⁹ Mählqvist, Stefan (1992). s. 11 f.

⁷⁰ Nikolajeva, Maria (2004). *Barnbokens byggklossar*, s. 13.

⁷¹ Nikolajeva, Maria (2004). s. 20.

⁷² Nikolajeva, Maria (2004). s. 67.

deras estetiska uppbyggnad.⁷³ Westin tar upp exempel på hur forskningen har utvecklats via Vivi Edström och Lena Kåreland, vilka använder sig av nya inriktningar inom litteratsociologin, till exempel Pierre Bourdieus fältteorier. Westin menar att teorier och metoder kan korsas och utvecklas genom att tillämpas på områden där de tidigare inte haft plats.⁷⁴

Då frågan om svenska folkets läsvanor och läsintresse i allra högsta grad är av kulturpolitiskt intresse – kanske i synnerhet barn och ungdomars läsning – har dessa varit föremål för många olika utredningar och undersökningar. Som ett svar på 1940-talets debatt om förnyelse av barn och ungdomslitteraturen utlyser förlagen pristävlingar i syfte att få fram böcker av bra litterär kvalitet och för att därmed höja standarden.⁷⁵ Att böcker och läsning är viktiga element i det kulturpolitiska arbetet är också någonting som tydligt framgår när man studerar vilka åtgärder som vidtagits för att få barn och ungdomar intresserade av läsning.

Som ett bevis på den ökande medvetenheten i Sverige publicerades 1963 barnboksförfattaren Lennart Hellsing *Tankar om barnlitteraturen*. I boken framhåller Hellsing barnlitteraturen som ett medel för uppfostran, och han sammanfattar vad som enligt honom är dess fyra huvuduppgifter:

- Att lära barnet behärska språket.
- Att orientera barnet i tid och rum.
- Att orientera barnet socialt, det vill säga bygga upp önskvärda föreställningar om den enskildes förhållanden till sin omgivning – berätta om relationer mellan oss människor.
- Att påverka barnet mer direkt, att suggerera fram, eller snarare aktivera själva livskänslan.⁷⁶

Att aktivera livskänslan är ett diffust begrepp. Inom pedagogiken vill man stimulera fantasin med hjälp av litteratur.

Ulf Boëthius, professor emeritus vid Stockholms universitet, skriver i en artikel som behandlar barn- och ungdomslitteraturens väg till forskningsämne att Litteraturutredningen från 1968 ledde till att barnlitteraturen fick statligt stöd. Han skriver vidare att det från och med 1970 gavs kurser på universiteten i barn- och ungdomslitteratur och att de första doktorsavhandlingarna kom i slutet av 70-talet samt att ”som kronan på verket” 1982 inrättades det en första professur i ”litteraturvetenskap, särskilt barn- och ungdomslitteratur”. Därmed var intåget på det litterära fältet fullbordat, enligt Boëthius.⁷⁷

Hellsing gör även ett försök att nedteckna vad som borde vara rimliga pedagogiska värderingsnormer när det gäller barnböcker. Han diskuterar vad man borde fordra av en bra skönlitterär barnbok. Dessa är:

⁷³ Westin, Boel (2000). ”Texten, traditionen och teorin: vägar till ny forskning”. Ingår i *Barnboken* 2000:2, s. 5 f.

⁷⁴ Westin, Boel (2000). s. 6.

⁷⁵ Arvidsson, Ingrid (1949). ”40-talet i barnkammaren”. Ingår i *Bonniers Litterära Magasin* 1949, s. 544.

⁷⁶ Hellsing, Lennart (1999). *Tankar om barnlitteraturen*, s. 26.

⁷⁷ Boëthius, Ulf (2006). ”När barnböcker blev litteratur”. *Svenska Dagbladet* 2006-01-11.

http://www.svd.se/kulturnoje/understreckt/artikel_264031.svd [2008-04-09].

- Att den intresserar barnen.
- Att den har tillräckliga estetiska kvalifikationer.
- Att den om den berör etiska frågor, har en ”moral” eller tendens som vi rimligen kan acceptera.⁷⁸

Enligt Hellsing finns det utöver dessa punkter inga andra direkta krav som kan ställas på en bra skönlitterär barnbok. Även om han vidareutvecklar de tre normerna känns de fortfarande enkla och kortfattade. Med *Tankar om barnlitteraturen* gör Hellsing ett bestämt ställningstagande, då han behandlar, och i viss mån likställer, barnlitteratur med skönlitteratur för vuxna, väl medveten om dess betydelse för barns utveckling.

⁷⁸ Hellsing, Lennart (1999). s. 49.

3. TIDIGARE FORSKNING

I följande kapitel görs en genomgång och en kort sammanfattning av forskningen om Pippi Långstrump. Då det har forskats mycket om Pippi Långstrump kan vi omöjligt redogöra för allt utan vi koncentrerar oss på den forskning som vi kan koppla till aspekter kring receptionen av Pippitrilogin. Vi har således försökt att ta fram de forskare som har skrivit de stora avhandlingarna om Pippi Långstrump och där receptionsforskning ingår. Den forskning som är mest relevant och användbar för studien tas upp först.

Vad vi har kunnat se så har det inte tidigare forskats på bakomliggande faktorer till Pippigestaltens överlevnad och popularitet eller till konsekrationen av Pippigestalten. Detta är en pusselbit som är väldigt intressant och som vi upplever saknas i existerande forskning, en pusselbit som vi menar kan bli vårt bidrag till ny information. Det är framför allt Ulla Lundqvist, Astrid Surmatz, Lena Kåreland och Vivi Edströms gedigna forskning som ligger till grund för vår undersökning och som vi ämnar utveckla och bygga vidare på.

3.1 Forskning om Pippi Långstrump

Ulla Lundqvist som är barnbokskritiker och undervisar i barnlitteratur vid Stockholms universitet, har i sin avhandling i litteraturvetenskap analyserat hur Astrid Lindgren gått tillväga när hon skapat Pippigestalten. Ulla Lundqvist har ett personligt förhållningssätt i sin avhandling, då hon menar att Pippi Långstrump revolutionerat hennes generation. På den tiden, framhåller hon, var de uppfostrade strikt konventionellt, så mötet med Pippi – det starka godhjärtade superbarnet – gav dem tröst och mod. Lundqvist menar att Pippi förkroppsligade barnets och människans dröm om suveränitet, styrka, frihet och glädje som så väl behövdes efter kriget, ett krig som också inverkat kraftigt på barnens situation. Att Pippi Långstrump översatts till över 50 språk visar att det finns ett universellt behov av Pippi, menar Lundqvist.⁷⁹

I sin avhandling *Århundradets barn: fenomenet Pippi Långstrump och dess förutsättningar* har hon bland annat undersökt utbildningsdebatten i massmedia samt Pippis humor, där hon analyserar vilka ordval som karaktäriserar Pippi. Lundqvist har dessutom undersökt de diskussioner som följde under utgivningsåren 1945-1948. Lundqvist använder sig av en idéanalyserande metod, där hon undersöker synen på barn på 1930- och 40-talen. Hon är medveten om att hennes studie rör sig inom ett begränsat befolkningsskikt, den bildade och opinionsbildande allmänheten.⁸⁰

Ulla Lundqvist ser Pippiböckerna som en barnens emancipationslitteratur och hon försöker påvisa hur Astrid Lindgren i Pippigestalten fångade upp tendenser som låg i tiden. I avhandlingens inledningskapitel tecknar Lundqvist en bild av brytningstiden på 1930- och 40-talen. Här framhålls de nya uppfostringsidéerna men också idéer om barns självhävdsbehov samt betydelsen av lust och lek för barnens harmoniska

⁷⁹ Lundqvist, Ulla (1979). *Århundradets barn: fenomenet Pippi Långstrump och dess förutsättningar*, s. 274.

⁸⁰ Lundqvist, Ulla (1979). s. 19 f.

utveckling.⁸¹ Lundqvist menar att det i Pippiböckerna skämtsamt antyds att tvång mot barn egentligen är *fel*, även en sådan nödvändighet som skolplikten. Hon summerar: ”I sin hyllning till friheten och till leken, det vill säga till det lustfyllda i barnens värld, är Astrid Lindgren en sann arvtagare till trettiotalets frihetspedagoger”⁸². Hennes gedigna forskning är för vår del relevant och viktig, men vi vill poängtera att fokus i vår undersökning distanserar sig från hennes, då vår ligger i mottagandet och konsekrationen av Pippi.

Barnboksforskaren och docenten i litteraturvetenskap Lena Kåreland har skrivit och forskat mycket omkring barnlitteraturen och i sitt bidrag till projektet ”Barnlitteratur och modernism” skrev hon boken *Modernismen i barnkammaren: barnlitteraturens 40-tal*. (1999) Syftet med hennes studie är att i första hand visa på paralleller i utvecklingen inom vuxen- och barnlitteraturen.⁸³ Hon analyserar bland annat Pippiböckerna och knyter an till tidens strömningar, speciellt till dadaismen⁸⁴. Kåreland har använt sig av Bourdeius fältteorier i sina analyser och hon beskriver också kritikerfältet på 1940-talet, vilket har varit särskilt intressant för vår studie. Kåreland menar att Pippi tillsammans med Krakel spektakel och Kusin vitamin⁸⁵ symboliserar det nya barnets frihet och självständighet. Hon menar vidare att bland annat Pippi uttryckte 1940-talets dragning till det som var crazy och ”flugigt” och skapade på så vis en förbindelselänk mellan den samtida vuxenlitteraturen.⁸⁶ Modernismen som periodbeteckning brukar av många forskare förläggas till tiden från 1890-talet fram till 1950-talet. Högperioden infaller i europeisk litteraturhistoria under 1900-talets första decennier och kom till Sverige något senare. Runt 1929 lanserades de nya strömningarna, däribland dadaism.⁸⁷ Dadaisten rör sig i spänningsfältet mellan två poler, på den ena sidan *destruktion* och på den andra sidan *skapande* och här menar Kåreland att Pippi gör sammaledes. För att skildra det tar hon exemplet när Pippi går baklänges, viket kan ses som en strid mot gällande konventioner och traditioner. Andra exempel som Kåreland anser ha kopplingar till dadaismen är att Pippi vispar pannkakssmeten med badrumsborsten, att hon obekymrat petar sig i näsan eller att hon har sin häst på verandan.⁸⁸ Kåreland har en självklar plats i vår studie då hon gör intressanta kopplingar mellan Pippi Långstrump och dadaismen. Dadaismen, som är en intressant strömning, faller inom ramen för en motkultur, och vår studie ska försöka fastställa att Pippigestalten ska ses som ett tecken på en begynnande motkultur i barnlitteraturen.

Litteraturvetaren och Astrid Lindgren kännaren, Vivi Edström, har liknande tankegångar som Lena Kåreland, då hon i sin vetenskapliga monografi *Vildtoring och lägereld* (1992) analyserar Pippi och framhåller att Pippi med sin styrka och sin svada står för ett uppror mot regelvärlden. Det är inte minst Pippis språk menar hon som ”bryter mot det invanda” och karaktäriserar Pippi som ”en elementär kraft bortom ont och gott.”⁸⁹ Till exempel fick ordet ”sakletare” en plats i Svenska Akademiens ordlista.⁹⁰

⁸¹ Lundqvist, Ulla (1979). s. 9, s. 153.

⁸² Lundqvist, Ulla (1979). s. 151.

⁸³ Kåreland, Lena (1999). *Modernismen i barnkammaren: barnlitteraturens 40-tal*, s. 10.

⁸⁴ Dadaism; sammanfattande benämning på tendenser i kulturlivet i skilda länder under och närmast efter första världskriget. Källa: *Nationalencyklopedin* [2008-04-25].

http://ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=149389.

⁸⁵ Lennart Hellsings sagofigurer.

⁸⁶ Kåreland, Lena (1999). s. 25.

⁸⁷ Kåreland, Lena (1999). s. 30.

⁸⁸ Kåreland, Lena (1999). s. 282.

⁸⁹ Edström, Vivi (1992a). s. 102.

Vad är hemligheten med Lindgrens popularitet och vad vill hennes texter oss? Detta är frågor som Edström med analyser försöker förklara och exemplifiera i boken som för övrigt är det första akademiska verket om Lindgrens hela författarskap.⁹¹ Edström tar upp exempel på Pippis sätt att ljuga och kritisera samhället och menar att det är genom skrattet kritiken verkar och då blir kritiken omöjlig att bemöta. Hon menar att nivån är den karnevalska groteskens hån.⁹² Vi tycker att Edström reflektion till det karnevalskt groteska är intressant då vi själva använder oss av Bachtins karnevalsteori för att försöka förklara den motkultur som började träda fram i barnböckerna i och med Pippi. Edströms gedigna kunskap om Astrid Lindgren och framför allt att hon har analyserat Pippigestalten anser vi motiverar en plats som källa i vår studie.

Astrid Surmatz är en tysksvensk litteraturforskare, som för närvarande, 2008, innehar en gästprofessur vid Växjö universitet till Astrid Lindgrens minne. Hon disputerade 1997 vid Universitetet i Göttingen med sin avhandling *Pippi Långstrump als Paradigma- Die deutsche rezeption Astrid Lindgrens und ihr internationaler kontext*. Hon lutar sig mot den amerikanske vetenskapsteoretikern och filosofen Thomas Kuhns paradigmatteorier.

Avhandlingen är en mycket omfattande genomgång av författarinnan Astrid Lindgrens verk. Förutom den grundliga beskrivningen och analyser av olika översättningar i många länder så har hon forskat om receptionen av Pippi Långstrumptrilogin. Surmatz slutsats, genom analyser av recensioner och debattartiklar i Sverige, övriga Skandinaviska länder, Tyskland, Schweiz och Österrike är att Pippi fungerade som en utlösande katalysator, särskilt i efterkrigstidens Tyskland. Då Surmatz är tvåspråkig upptäckte hon tidigt i sitt liv att den tyska översättningen var en helt annan bok än den svenska. När hon senare forskade kom hon också till den slutsatsen att varje land har sin "egen Pippi", vilket beror på de respektive ländernas sociala normer.⁹³ Surmatz avhandling är som vi kan se den för närvarande största och mest uttömmande på Pippi Långstrumpforskning. Då Surmatz forskat på mottagandet av Pippi Långstrumptrilogin, som är vårt ämne, är den synnerligen relevant och lärorik för oss. Surmatz avhandling koncentrerar sig dock på mottagandet i Tyskland. Då vår studie också behandlar konsekrationen av Pippigestalten skiljer den sig från Surmatz men framför allt har hennes utförliga litteraturlista hjälpt oss att hitta de referenser och satt oss på spåret på de recensioner vi analyserar.

Angelica Nix också hon från Tyskland disputerade 2001 vid Universitetet i Freiburg med sin avhandling (titeln som för övrigt är förvillande lik Ulla Lundqvists; Århundradets barn) *Das Kind des Jahrhunderts im Jahrhundert des Kindes: Zur Entstehung der phantastischen Erzählung in der schwedischen Kinderliteratur*.⁹⁴ Angelica Nix analyserar tre klassiska svenska barnberättelser: Elsa Beskows *Puttes äventyr i blåbärsskogen*, Selma Lagerlöfs *Nils Holgerssons underbara resa genom Sverige* och Astrid Lindgrens *Pippi Långstrump*. Hon menar att Pippi Långstrump manifesterar barnens egenvärde i litteraturen på 1900 talet och hon fastställer att Pippi personifierar det gränsöverskridande, vitala "urbarnet" och det mäktiga "århundradets barn" och hävdar att det inte är en tillfällighet att Pippi såsom Elsa Beskow och Selma

⁹⁰ Edström, Vivi (1992a). s. 105.

⁹¹ Myrstener, Mats (1993). "Vad är det för märkvärdigt med Pippi Långstrump", *bis* 1993:2, s. 23.

⁹² Edström, Vivi (1992a). s. 111.

⁹³ Surmatz, Astrid. Föreläsning Högskolan i Borås 2008-03-03.

⁹⁴ På svenska; Århundradets barn i barnets århundrade: Barnlitteraturens ställning och den fantastiska berättelsen i svensk barnlitteratur.

Lagerlöf härstammar från Sverige.⁹⁵ Då Nix disputerade så sent som 2001, tycker vi att hennes forskning kompletterar både Ulla Lundqvists avhandling och Astrid Surmatz och kan tillföra ytterligare information som är viktig för vår forskningsfråga.

Svenja Blume, också hon verksam vid Universitet i Freiburg har med sin avhandling från 1999; *Pippi Långstrumps Vervanlung zur "dame-bien-élevée": die Anpassung eines Kinderbuches an ein fremdes kulturelles System: eine Analyse der französischen Übersetzung von Astrid Lindgrens Pippi Långstrump*⁹⁶ kritiserat den tidigare forskningen kring Astrid Lindgren, som hon menar är mycket personligt färgad.⁹⁷ Blume syftar bland annat på Margaretha Strömstedt och Ulla Lundqvist som hon menar hade en personlig vänskap med Astrid Lindgren.

Pippi Långstrumptrilogin har blivit översatt vid tre tillfällen i Frankrike. Blume har gjort en litteratursociologisk studie med hjälp av Bourdieus litterära fältteori på översättningen av Pippi Långstrump till franska och menar att översättningen av Pippi Långstrump bottenar i kulturella och pedagogiska skillnader. Den franska översättningen är den hittills mest diskuterade Lindgren-översättningen. Blume gör en grundlig undersökning av Pippitrilogin. Versionen från 1962/63 är central i undersökningen och behandlas som en egen text, där hon påvisar att den skiljer sig markant från originalet. Pippi blir till en mindre sympatisk "enfant terrible" istället. Hennes kroppsliga styrka och språkliga akrobatik beskärs, hennes antiauktoritära sätt och självständighet försvinner till stor del. Blumes analys är övertygande och mycket grundlig. Nyöversättningen från 1995 är enligt Blume ett lyckat men sent försök att rädda "Pippis förlorade heder". Då vi i vår studie försöker att använda oss bland annat av Bourdieus litterära fältteori är Blume intressant för oss då hon också använder sig av Bourdieu i sin avhandling.

Litteraturvetaren Anders Johansson har i sin *Avhandling i litteraturvetenskap* från 2003 problematiserat vad litteraturvetenskap egentligen är. I ett kapitel analyserar han Pippi Långstrump och frihetsbegreppet efter teoretikerna Adorno och Deleuze.⁹⁸ Det intressanta med Johanssons studie är att han är kritisk till frihetsbegreppet i Pippigestalten. Han menar att Pippitrilogin trots sin matriarkala struktur och Pippis pojkaktiga beteende ändå cementerar de etablerade könsrollsmönstren, då böckerna bitvis framstår som läroböcker i traditionellt könsrolls-beteende. Med detta syftar han på personbeskrivningarna runt Pippi och tar som exempel Tommy och Annika.⁹⁹ Johansson menar också att bara för att man som Pippi är fri från konventioner så innebär inte det att man är fri i den bemärkelsen som Pippi har framställts. Hans slutsats är att Pippi inte står för något frihetsbegrepp i gängse mening¹⁰⁰.

Vi vill också nämna Helene Ehriander, universitetslektor på Växjö universitet, som för närvarande forskar på Astrid Lindgren som förlagsredaktör. Hennes intressanta

⁹⁵ Nix, Angela (2002). *Das Kind des Jahrhunderts im Jahrhundert des Kindes*, s. 283 ff.

⁹⁶ På svenska; *Pippi Långstrumps förvandling från "dame-bien-élevée": Anpassningen av en barnbok till ett främmande kulturellt system: en analys på den franska översättningen av Astrid Lindgrens Pippi Långstrump*.

⁹⁷ Blume, Svenja (1999). *Pippi Långstrumps Vervanlung zur "dame-bien-élevée: die Anpassung eines Kinderbuches an ein fremdes kulturelles System: eine Analyse der französischen Übersetzung von Astrid Lindgrens Pippi Långstrump* (1945-48), s. 6.

⁹⁸ Johansson, Anders (2003). *Avhandling i litteraturvetenskap* s. 163.

⁹⁹ Johansson, Anders (2003). s. 167.

¹⁰⁰ Johansson, Anders (2003). s. 163 ff.

föreläsning på Högskolan i Borås¹⁰¹ har gett oss en hel del information om Lindgrens del i spridning av sina barnböcker.

Slutligen har vi via Libris hittat en avhandling om Pippi Långstrump från 1992-93, av Irene Pulpito vid Universitetet i Bari i Italien. Den har titeln: *Astrid Lindgren e Pippi Calzelunghe: Il bambino tra fantasia e natura*. Då den inte är omskriven (finns endast på originalspråket italienska) och litteraturlistan inte särskilt omfattande bestämde vi oss för att inte använda den.

¹⁰¹ 2008-02-04

4. TEORETISKA PERSPEKTIV

Studiens forskningsfråga har motiverat följande val av teoretiker. Kapitlet inleds med en beskrivning av Michail Bachtins teori om skattet och karnevalen och hans teori kommer att användas för att förklara motkulturen. Därefter presenteras Pierre Bourdieu, då hans kultursociologiska fältteorier är en mycket bra utgångspunkt för vår forskningsfråga, då studiens syfte är att belysa receptionen av Pippi Långstrumptrilogin samt undersöka om den kan ha bidragit till konsekrationen av Pippigestalten. Analysmodellen som presenteras i nästa kapitel knyts till Bourdieus habitus- och kapitalbegrepp. Det är framför allt den senare frågan om konsekrationen som Bourdieus teorier om maktstrukturer är till hjälp för att kunna analysera materialet, och därmed besvara, forskningsfrågan. Slutligen redogörs för begreppet receptionsteori och forskning om reception samt litteraturkritikens funktion.

4.1 Michael Bachtins karnevalsteori

Den ryske språk- och litteraturforskaren Michail Bachtin beskriver i sin bok *Tvortjestvo Fransua Rable i narodnaja kultura srednevekovja i Renessansa* – som på svenska heter *Rabelais och skrattets historia* – hur Rabelais i sitt författarskap överskrider de gränser och normer som varit förhärskande i litterär kanon sedan 1500-talet. Det finns således något specifikt ”olitterärt” hos Rabelais i det att han vänder sig mot den litterära smaken, mot allt som är avslutat och stabilt, mot alla ”färdiga lösningar vad det gäller människans tankar och uppfattningar om världen.”¹⁰² Bachtin förklarar i *Det dialogiska ordet* skälmen, narrens och dårens funktioner i romanen som han menar skapar egna världar, ’kronotyper’. Vad de säger har en omvänd betydelse, dåarna/narrarna är inte vad de förefaller vara och deras existens avspeglar en annan sorts existens. Bachtin menar vidare att romanens kamp mot konventionalismen är dessa dårar/narrar som blir en slags mask för författaren. Dessa figurer menar Bachtin dras in i romanen och blir en slags hjältar som nästan alltid representerar författarens synpunkter.¹⁰³ Vi menar att Astrid Lindgren genom Pippi förmedlade sina egna åsikter om barnuppfostran och makt men även vad hon tyckte var rätt och fel. Pippi kan ses som den nutida narren eller skälmen som från sin värld betraktar världen och förmedlar åsikterna genom humorn. Bachtin menar också att ”oförståelsens form – avsiktlig hos författaren och enfaldigt-naiv hos hjältarna – är nästan alltid det organiserande momentet när det handlar om att avslöja den usla konventionalismen.”¹⁰⁴ Pippi bryter mot konventionerna med humor och självsäkerhet. Därigenom förlöjligar hon moralisterna och maktmänniskorna på ett sätt som får läsaren att med humorns hjälp se det som är fel. Genom Bachtins beskrivning av Rabelais kan vi se en likhet till Astrid Lindgrens sätt att beskriva Pippi Långstrump och vi har tänkt försöka analysera Pippigestalten med hjälp av denna teori som vi har valt att kalla motkultursteorin. Motkulturen handlar i vår uppsats om att försöka synliggöra det ”andra”, det ”olydiga”, det ”karnevalska”, som är så framträdande i Pippigestalten.

¹⁰² Bachtin, Michail (1986). *Rabelais och skrattets historia*, s. 12.

¹⁰³ Bachtin, Michail (1991). *Det dialogiska ordet*, s. 77 ff.

¹⁰⁴ Bachtin, Michail (1991). s. 81.

Den israeliska forskaren Zohar Shavits har framlagt en teori om att barnboken är ambivalent i den meningen att den genom sin vuxne författare och sin tänkta barnläsare hör hemma i två system. Den ambivalenta texten riktar sig både till barnet och till den vuxne. Böcker som till exempel Nalle Puh, Bilbo eller Alice i Underlandet uppfattas på olika sätt av barn och vuxna.¹⁰⁵ Astrid Lindgren kan man säga ”talar med två tungor” då hon skriver för barn, men med ett budskap som man måste vara vuxen för att förstå. Även Helsing hade någon form utav budskap med sitt författande, då han menade att om man vill förändra någonting, så måste man börja med den nya generationen.

Barbara Wall har en teoretisk modell som är hämtad från narratologen och filmforskaren Seymour Chatman, vilken grundar sig på en övertygelse om att vuxna talar annorlunda till barn än till vuxna.¹⁰⁶ Deras teorier är inte direkt överförbara på vårt material, men vi menar att detta är viktigt att komma ihåg eftersom det material vi analyserar är skrivet av vuxna för vuxna men artiklarna och recensionerna bygger på en bok skriven för barn men enligt ”den klivna tungan” även för vuxna. Dessa forskare ingår i ett teoretiskt ramverk och de har ett synsätt som vi vill slå an i uppsatsen, och för att koppla resonemangen till det barnlitterära fältet där studien hör hemma.

4.2 Pierre Bourdieus kultursociologiska teorier

Pierre Bourdieu, (1940-2002) fransk forskare och sociolog, som sannolikt räknas som en av vår tids mest inflytelserika inom sitt område, den kultursociologiska forskningen, då han bland annat verkade inom flera discipliner som litterär teori, antropologi och filosofi.¹⁰⁷ Hans teori lägger tonvikt på relation, positionering och även maktstrukturer. För att besvara forskningsfrågan kommer vi att huvudsakligen använda hans verk *Les règles de l'art*, i den svenska översättningen *Konstens regler - det litterära fältets uppkomst och struktur* från 2000. Donald Broady som är professor i pedagogik vid Uppsala universitet menar i inledningen till den svenska översättningen av *Konstens regler*, att Bourdieus teorier är förankrade i empiriska undersökningar samt att Bourdieus arbeten kännetecknas av en väl förankrad teori, empiri och metod.¹⁰⁸ Vi har också använt oss av sekundärkällor som *Kultursociologiska texter* i urval av Donald Broady och Mikael Palme (1993) samt deras artiklar ”Inledning: en verktygslåda för studier av fält” och ”Inträdet: om litteraturkritik som intellektuellt fält” vilka ingår i antologin *Kulturens fält* (1998).

Pierre Bourdieus fältteorier, framför allt teorin om det litterära fältet, kommer vi i uppsatsen huvudsakligen använda oss av för att skapa en ram runt analysen, då vi anser att denne tillhandahåller lämpliga verktyg för att förstå maktstrukturer och vad som påverkar våra kulturella vanor. Inom litteraturkritikens fält där vår forskningsfråga hör hemma, är framför allt frågan om hur litteratur och litteraturkritik bör skrivas.¹⁰⁹ Här menar vi att det är intressant att se hur vårt empiriska material, som består av artiklar

¹⁰⁵ Edström, Vivi (1992b). ”Den barnlitterära texten”. Ingår i *Modern litteraturteori och metod i barnlitteraturforskningen*, s. 18.

¹⁰⁶ Westin, Boel (2002). ”Vad är barnlitteraturforskning?”. Ingår i *Litteraturvetenskap – en inledning*, s. 137 f.

¹⁰⁷ Miegel, Fredrik & Johansson, Thomas (2002). *Kultursociologi*, s. 271 f.

¹⁰⁸ Bourdieu, Pierre (2000). *Konstens regler. Det litterära fältets uppkomst och struktur*, s. 9 f.

¹⁰⁹ Broady, Donald & Palme, Mikael (1998). ”Inträdet. Om litteraturkritik som intellektuellt fält”. Ingår i *Kulturens fält: en antologi*, s 175.

och recensioner, såg ut. Dessutom undersöks om aktörerna uppmärksammades av omgivningen för att vi skall kunna bedöma aktörernas respektive position på fältet. Vi tänker betrakta litteraturkritiken som ett intellektuellt fält i Bourdieus mening.

Det kanske viktigaste temat i Bourdieus teorier är hans analyser av kulturens centrala roll i återskapandet av sociala strukturer och av hur makt- och statusförhållanden upprätthålls och återfinns i samhället. Makten ligger enligt Bourdieus synsätt dolt i allt mänskligt handlande, men som man inte tänker på utan som sker vanemässigt, men som ändå bidrar till att samhällets makt och dominansförhållanden är intakta. Grundläggande begrepp hos Bourdieu är *fält*, *habitus* och *kapital*. Samhällets olika sociala rum eller fält utgör ett system av relationer mellan personer och institutioner som intar vissa positioner. Bourdieus fältbegrepp karaktäriseras av att något specifikt står på spel inom detta fält. Ett fält har även ett visst mått av oberoende från det politiska och ekonomiska maktfältet, och utgör ett relativt autonomt socialt universum, där relationerna mellan aktörerna följer en egen logik. På fältet råder en kamp, eller ett spel, där det kämpas eller spelas om speciella värden och vinster som är knutna till olika positioner. I litteraturens fält står till exempel kampen om rätten att döma om litterär kvalitet och vad som kännetecknar god kvalitet.¹¹⁰ Det man spelar med är olika typer av kapital. Olika former av *symboliskt kapital* är knutna till olika fält. Varje fält värdesätter en specifik form av symboliskt kapital framför andra kapitalformer. Ett fält kan omfatta flera delfält, där till exempel det litterära fältet är en del av kulturproduktionens fält.¹¹¹ Bourdieu skriver att en aktör ”existerar redan i ett fält om man påverkar andra aktörer i fältet, om det så enbart handlar om enkla reaktioner i form om uteslutning”.¹¹²

Ett fält hålls samman av sin egen tro, en så kallad *doxa*. Att tillhöra ett fält betyder att ansluta sig till en tro, och därmed till ett engagemang som medför ett urskiljande mellan det värdefulla och det obetydliga, det åtråvärda och det förkastliga, betraktat utifrån fältets perspektiv. När en individ träder in på ett för denne nytt fält underkastas denne den gällande doxa som råder inom fältet.

En fallenhet att uppfatta distinktioner, knyter Bourdieu till det system av dispositioner som habitus-begreppet betecknar. Habitus är de sociala erfarenheterna inpräglade i kropp och själ. Habitus kan påverka val av yrke, och är ett sätt att se på världen.¹¹³

Bourdieu skiljer mellan *ekonomiskt*, *symboliskt*, *socialt* och *kulturellt kapital*. Ekonomiskt kapital är materiella tillgångar och kunskaper om marknaden. Symboliskt kapital är en tillgång inom ett visst fält som bär på ett värde för innehavaren i relation till fältets andra positioner. I socialt kapital ingår släktband, relationer med vänner och bekanta, kårgemenskap och andra sociala samspel. Med kulturellt kapital innefattar enligt Bourdieu bland annat kunskap om ”finkultur”, att kunna använda ett gott språk och kunna behärska diverse sociala koder.¹¹⁴

Kapitalformerna tillsammans med benämningar som *habitus* och *sociala fält* utgör de analytiska verktyg med vilka Bourdieu menar att man kan skildra individers och

¹¹⁰ Bourdieu, Pierre (2000). s. 9-10.

¹¹¹ Broady, Donald (1998). ”Inledning: en verktygslåda för studier av fält”. Ingår i *Kulturen fält: en antologi*, s. 14.

¹¹² Bourdieu, Pierre (2000). s. 327.

¹¹³ Broady, Donald (1998). s. 13 ff.

¹¹⁴ Broady, Donald (1998). s. 13 ff.

grupper, sätt att tänka, motivation och handlingar. Med dessa begrepp försöker han att belysa sammanhangen mellan social bakgrund, individuell livsstil och kulturellt bruk. Aktörerna på litteraturens fält är till exempel författare, förläggare, kritiker och litteraturforskare, men omfattar också institutioner såsom förlag, universitetsinstitutioner och litteraturtidskrifter.¹¹⁵

Aktörerna i denna studie har som alla kritiker ett visst maktförhållande i samhället och innehar en viktig roll i det litterära systemet. Bourdieu har demonstrerat hur empiriska analyser av kulturella fält kan gå till. Han erbjuder sofistikerade och kritiska verktyg för förståelsen av relationerna mellan samhälle, ekonomi och kultur. Kulturen i Bourdieus mening är inte det breda antropologiska kulturbegreppen utan det som i Sverige kallas ”finkultur” påpekar Donald Broady.¹¹⁶ Inom det kulturella fältet ryms en kunskap om ”finkultur” och användandet av ett gott språk samt behärskandet av andra sociala koder.¹¹⁷ Bourdieus teorier synliggör relationerna mellan olika positioner i det litterära systemet som relationen mellan recensenter och läsare men även relationerna recensenterna emellan. Studien ämnar synliggöra relationerna mellan de olika aktörerna på fältet och hur det kan ha påverkat konsekrationen av Pippigestalten. Förhållandet och bakomliggande faktorer mellan recensenter och recensenter, författare, litteraturkritiker, journalister, pedagoger etcetera är av största vikt att belysa vid en receptionsstudie som denna.

I denna studie används begreppet *konsekration* i den meningen att undersöka bakomliggande orsaker av Pippigestaltens etablering. Konsekration är en viktig term i Bourdieus kultursociologi. Bourdieu beskriver kulturlivet som ett fält där olika produkter och personer tilldelas värde av de redan etablerade aktörerna. Att *konsekra* är för Bourdieu att godkänna, uppmärksamma och berömma ett konstverk.¹¹⁸ Vad som inte så ofta tas upp är det Bourdieu menar vem eller vilka som skapar ett verks värde, det vill säga vem som har den makten att upptäcka och ge värde åt ett författarskap. Bourdieu menar att makten att kunna viga något åt berömmelse finns redan i fältets ordning och bygger på de doxa som finns i respektive fält. Förutsättningarna att konsekra ett verk och därmed bestämma dess värde, bestäms av dem som innehar det symboliska kapitalet inom produktionen och det kan vara till exempel kritiker eller författaren själv.¹¹⁹

4.3 Receptionsteori

4.3.1 Det litterära systemet

Det litterära systemet kan delas in i tre huvudled; produktion, distribution och konsumtion. Det litterära systemet består av flera aktörer, både författare till manuskript – det vill säga texten via produktion och förlag – tryckerier, press, teater, film, radio, television och Internet. Spridningen via distributionskanaler kan vara mer eller mindre kommersiell, som till exempel olika bokhandlar samt de icke kommersiella kanalerna i form av bibliotek, folkbildning och skolor. I det litterära systemet ingår också

¹¹⁵ Bourdieu, Pierre (2000). s. 10 ff.

¹¹⁶ Bourdieu, Pierre (2000). s. 10.

¹¹⁷ Broady, Donald (1998). s. 13.

¹¹⁸ Bourdieu, Pierre (2000) s. 236 ff.

¹¹⁹ Bourdieu, Pierre (2000) s. 240 ff.

sambindning, reklamkampanjer och litterära priser samt det som vi koncentrerar oss på i vår studie nämligen recensioner, artiklar och essäer. Slutligen de sista aktörerna i det litterära systemet som dels är den passiva konsumenten, som kan vara köparen eller låntagaren, och den aktiva konsumenten som representeras av läsaren, teaterbesökaren eller datoranvändaren.¹²⁰

4.3.2. Receptionsforskning

Receptionsforskningen eller receptionsetetiken som den också kallas för innefattar att varje läsare skall kunna läsa texten under andra villkor än de villkor som en gång var författarens. Varje läsare skall dessutom möta samma text under andra villkor än andra läsare. Den litterära texten kan förändras utan att förändras när det gäller tolkningens uppgift, vilken inte är att fastslå textens mening, utan snarare att pröva möjliga betydelseperspektiv.¹²¹ Denna beskrivning fångar upp det vi vill titta på i vår studie eftersom vi vill undersöka åsikter eller känslomässiga markeringar hos recensenterna.

Samplingsbeteckning *reader-response criticism* som är ett vidare begrepp på receptionsetetiken där fler olikartade kritiker hamnar. Beteckningen omspannar analysmetoder på läsningen där läsningen ses som en transaktion mellan text och läsare.¹²² Genom att rikta intresset mot mottagarsidan, blir det möjligt att studera gamla verk med nya ögon (kanon-revision) och att värdera mass- och populärlitteratur och nya medier på ett annat vis än genom formella analyser.¹²³ Vad är då sagt inom barnlitteraturforskningen om receptionsetetiken? Går det att tillämpa samma textteorier som utvecklats på vuxensidan? Vivi Edström menar att problematiken bottnar i att barnlitteraturen ingår i ett dubbelt system; både barn- och vuxensystemet. Med detta menas att vuxenlitteraturen tillhör endast *en* värld, men barnlitteraturen slussas till barnen som läsare via de vuxna instanserna som författare, förlag recensenter, säljare och föräldrar. Barnlitteraturen bör likaväl som vuxenlitteraturen betraktas som texter i sin egen rätt.¹²⁴

4.3.3 Litteraturkritik och recensioner

I fokus för denna undersökning står litteraturkritiken, därför är det berättigat med ett litet förklarande avsnitt om litteraturkritik samt i vilken kontext den kan förekomma.

Övertygelsen om att det går att påverka åhörare och läsare med hjälp av ord, är utgångspunkten för all retorisk verksamhet. En konsekvens av denna möjlighet till påverkan är att vi aldrig kan utgå från att den kommunikation som riktas till oss är helt oskyldig eller neutral. Både författarens retorik och ett litterärt verks retorik tvingar oss som läsare att reagera och ta ställning.¹²⁵ Likaså påverkas läsaren av den litteraturkritik, recensioner, som i regel framförs av yrkeskritiker vilka ofta är litteraturvetare.

¹²⁰ Furuland, Lars (1997). "Litteratur och samhälle". Ingår i Furuland & Svedjedal, *Litteratursociologi: texter om Litteratur och samhälle*, s. 40 f.

¹²¹ Palm, Anders (2002). "Att tolka texten". Ingår i *Litteraturvetenskap – en inledning*, s.193 f.

¹²² Skei, Hans H (1997). "Receptionsetetik och reader-response-kritik". Ingår i *En introduktion till den moderna litteraturteorin*, s. 51.

¹²³ Skei, Hans H (1997). s. 52.

¹²⁴ Edström, Vivi (1992b). s.13 ff.

¹²⁵ Vikström, Björn (2005). *Den skapande läsaren: hermeneutik och tolkningskompetens*, s. 131.

Kunskaper om recensionssystemet är således nödvändig för biblioteks- och informationsvetenskapen då det på olika sätt kan påverka bibliotekarier i deras litteraturförmedlande verksamhet.

Vilken betydelse har då litteraturkritiken för förlagens bokutgivning, författarnas försäljning och för vilka verk som kommer att finnas kvar över tid? Lars Furuland, professor i litteraturvetenskap, skriver att litteraturkritiken i det närmaste har en utslagsgivande roll då det gäller ett verks etablering och spridning.¹²⁶ Men Johan Svedjedal – professor i litteraturvetenskap vid Uppsala universitet – anser att det inte räcker med bra recensioner för att en bok ska nå ut och få goda försäljningssiffror. Även välrenommerade böcker behöver ”bli en nyhet och behandlas i intervjuer, tv eller radio” för att sälja bra. Recensionen kan dock vara den utlösande faktorn.¹²⁷ Litteraturforskaren Gunnar Hansson skriver i sin bok *Den möjliga litteraturhistorien* att undersökningar visat att samtidskritiken har större betydelse än man kanske önskar. Han menar att förklaringen till det är att det är svårt för en författare som förbisetts i recensioner att ändra på det då kritikers åsikter ofta ”övertas” av efterkommande kritiker.¹²⁸ Det här är något vi kommer att ha med oss och försöka uppmärksamma i vårt huvudmaterial.

Per Rydén, professor i litteraturvetenskap och Tomas Forser, kritiker och professor i litteraturvetenskap har med sina respektive verk, *Domedagar – Svensk litteraturkritik efter 1800* och *Kritik av kritiken*, undersökt och gått igenom svensk litteraturkritik. I Rydéns omfattande bok *Domedagar – Svensk litteraturkritik efter 1800* undersöks, som titeln anger, den svenska litteraturkritiken från det moderna genombrottet och framåt. Förutom litteraturkritikens utveckling redogör Rydén bland annat också för hur kritiken sett ut under olika årtionden och problematiserar kritikerns uppgift och vad litteraturkritik är.¹²⁹

I *Kritik av kritiken* belyser Tomas Forser litteraturkritikens former och villkor i svensk dagspress under 1900-talet, ibland med jämförande danska och norska exempel. Boken uppmärksammar bland annat litteraturkritikens uppdrag och genre och det diskuteras även en rad grundläggande frågeställningar såsom kritikens värderingssystem, produktionsvillkor och skiftande massmediala former.¹³⁰ Det råder en allmän enighet om kritikens stora betydelse för varje litterärt system, trots att studierna över området är ganska knapp, menar Forser. Vad det gäller barnbokskritiken anser han att ända fram mot 1960-talet har den främst tjänstgjort som en ”serviceinrättning” åt bokhandlare, bibliotekarier och ”julklapskonsumenter”.¹³¹

Johan Svedjedal analyserar i artikeln ”*Kritiska tankar – om litteraturkritiken och det litterära systemet*” dagspressens litteraturkritik i olika avseenden och i förhållande till det litterära systemet. Svedjedal poängterar att litteraturkritik inte bara är att studera en del av mottagandet av ett litterärt verk utan att kritiken också är ett verktyg för att

¹²⁶ Furuland, Lars (1997). *Litteratur och samhälle*. s. 38.

¹²⁷ Svedjedal, Johan (1998). ”Kritiska tankar. Om litteraturkritiken och det litterära systemet.” Ingår i *Tidskrift för litteraturvetenskap* 1998:1, s. 57.

¹²⁸ Hansson, Gunnar (1995). *Den möjliga litteraturhistorien*, s. 43.

¹²⁹ Rydén, Per, (1987). *Domedagar – Svensk litteraturkritik efter 1800*, passim

¹³⁰ Forser, Tomas (2002). *Kritik av kritiken. 1900-talets svenska litteraturkritik*, passim.

¹³¹ Forser, Tomas (1972). ”Litteraturkritik som julklapsstips”. Ingår i *Barnbok och barnboksforskning*. Fridell, Lena (red). s. 122.

analysera den litterära kulturen.¹³² Han menar också att man behöver se recensioner i ett större sammanhang, och påpekar att en recension kan påverkas av prestige eller fejder mellan olika tidningar eller litterära läger, vilket egentligen inte har med författaren att göra.¹³³ Det han pekar på är viktigt för vår del och vi skall ha det i åtanke då vi analyserar vårt material.

Tomas Forser framhåller att det är värderingen som skiljer recensionen från andra texter om litteratur. Utifrån bestämda och etablerade föreställningar om vad ett litterärt verk bör vara, och utifrån vad kritikern själv anser, formar denne värderingar och bedömer värdet av litteratur¹³⁴. Forser menar att recensioner är beroende av sin kontext och när samhället eller tidningarna i vilka de verkar förändras, innebär det också förändringar för recensionernas funktion och form. Recensionerna placerades under 1900-talets första hälft vanligtvis intill de politiska ledarkommentarerna, vilket kan tyda på att recensionerna då sågs som viktig bildning – och i så fall viktigare än idag.¹³⁵ När det gäller recensionsverksamheten på barnbokssidan så var det enligt Kåreland som har forskat på detta område vanligare med samlingsrecensioner än vad det är idag.¹³⁶ Barnböckerna presenterades ibland mycket kortfattat. Vissa böcker fick endast omnämnande i en eller två meningar.¹³⁷

Numera finns det flera informationsvägar fram till en läsare, så det som skrivs om böcker i dagstidningar behöver inte vara avgörande för köparen eller för den som lånar. I dag finns litteraturkritik, som traditionellt återfanns i tryck, också på många andra ställen, såsom via Internet, radio och televisionen.

Vi har tagit fasta på Boel Westins tes som vi tidigare nämnt att metoder och teorier kan korsas och utvecklas genom att tillämpas på områden där de tidigare inte haft plats. Vi tycker att Bourdieus fältteorier borde gå att använda när vi analyserar aktörerna i debatterna för att försöka tränga under de maktstrukturer som råder på det barnlitterära fältet. Aktörerna verkar inom olika fält och har olika stora kapital, symboliskt och kulturellt, vilket på olika sätt kan ha bidragit till konsekrationen av Pippigestalten.

Kapitlet har belyst relevanta teorier för den kommande analysen. Alla teorier är underordnade det litterära systemet. De Bourdieuska begrepp som redovisats och förklarats är grundläggande för förståelsen och förklaringen av det litterära fältet. Shavits teori om den dubbla texten i barnlitteraturen kan kopplas till receptionsteorin, där vi menar att den tillför ett perspektiv som är av relevans för analysen av det empiriska materialet i studien. För att förstå de förändringar som skedde i barnlitteraturen förklaras motkulturen Pippigestalten med hjälp av Bachtins karnevalsteori.

¹³² Svedjedal, Johan (1998). s. 49.

¹³³ Svedjedal, Johan (1998). s. 51.

¹³⁴ Forser, Tomas (2002). s. 133.

¹³⁵ Forser, Tomas (2002). s. 23.

¹³⁶ Kåreland, Lena (1997). *Traditionalist och smakdomare. Eva von Zweigbergks barnbokskritik under 1940-talet*, s. 46.

¹³⁷ Kåreland, Lena (1997). s. 47.

5. METOD OCH MATERIAL

I följande avsnitt redogörs för val av metod. Vidare presenteras receptionsanalys och därefter redogörs för analysmodellen. Slutligen beskrivs tillvägagångssättet för genomförandet av undersökningen och allra sist presenteras urvalet.

I studien används en kvalitativt inriktad textanalytisk metod som skall visa hur receptionen såg ut vid utgivningen av Pippitrilogin. En analysmodell har konstruerats för att åskådliggöra resultaten på bästa sätt. Receptionsanalysens syfte är att belysa texter utifrån mottagarens perspektiv, i det här fallet i första hand recensioner.¹³⁸ Arbetssättet är hermeneutiskt där vi, uppsatsförfattarna, beskriver och tolkar vad som anförts om verket i recensioner och artiklar.

5.1 Receptionsanalys

Utifrån forskningsfrågan och val av Bourdieus teorier om fält, tycker vi det är lämpligt att använda en receptionsanalys. Då receptionsforskningen koncentrerar sig på mötet mellan ett massmedialt innehåll och dess mottagare, det vill säga läsarna, är det vår uppfattning att den lämpar sig särskilt väl som metod. Eftersom vårt empiriska material uteslutande består av recensioner och debattartiklar och att vi i synnerhet studerar aktörernas texter menar vi också motiverar val av metod. Det går dock inte att komma ifrån tolkningsaspekten, vilken metod som än valts, istället försöker vi vara uppmärksamma om detta i alla led av studien.

I studien kommer vi att fokusera på mottagandet, receptionen, varpå en analysmodell har utarbetats för att kunna tolka och åskådliggöra materialet på bästa sätt. Johan Svedjedal menar att recensioner är den bekvämaste genvägen till upplysning om hur en tid såg på ett verk,¹³⁹ vilket studien har tagit fasta på då det huvudsakliga materialet består av recensioner från 1940-talet.

En fråga man kan ställa sig gällande studien är hur representativ en analys av detta slag blir. Med tanke på omfattningen av arbetet finns det ingen möjlighet att analysera alla artiklar som är skrivna i ämnet. Materialet kommer att analyseras med en hermeneutisk metod, där det i slutledningen är våra tolkningar som ligger till grund för resultatet. Detta påverkar således studiens validitet.

5.1.1 Analysmodell

De övergripande begreppen i Bourdieus fältteorier har redan presenterats i teoriavsnittet. Dessa anses vara grundläggande för studien och utifrån det empiriska materialet kommer vi sedan att avgöra vad hos Bourdieu som är av relevans för vår analys. Vi vill försöka kartlägga hur Pippi Långstrumtrilogin togs emot, tolkades och

¹³⁸ Forser, Tomas (2002). s. 120.

¹³⁹ Svedjedal, Johan (1998). s. 50.

värderades genom att titta på recensionerna och debattinläggen och ur dessa dra slutsatser om Pippis konsekration.

För att besvara forskningsfrågan har vi utarbetat en analysmodell som underlättar för oss att se intressanta drag och få dem att träda fram tydligare. Då det är av vikt att göra analysen så saklig som möjligt, visar vi här hur vi har gått tillväga. För att strategiskt kunna tolka det empiriska materialet har vi konstruerat nedanstående frågor under tre rubriker. Analysmodellen fungerar ihop med Bourdieus kultursociologiska teorier där vi kan knyta aktörerna till fältbegreppet. Med hjälp av Bourdieus kapitalformer, habitus och sociala fält kommer vi att försöka skildra individers och grupperas sätt att tänka, motivation och handlingar vilket är syftet med modellen. Analysmodellen är konstruerad så att den överensstämmer med våra tre underfrågor i forskningsfrågan.

Aktörerna

- Vilka är aktörerna och vilka tidningar representerar de?
- Hur bedömer recensenterna vilka åldrar Pippi Långstrumptrilogin vänder sig till?
- Vilka grupper riktar sig artiklarna till? Föräldrar, bibliotekarier, lärare, litteraturvetare m fl?
- Har aktörerna haft någon betydelse för Pippigestaltens konsekration?

Åsikter och ideologier

- Vilka åsikter kommer fram? Vilka känslomässiga markeringar görs?
- Vilka beteenden i Pippigestalten väcker uppmärksamhet?
- Görs det några jämförelser?

Ordval och frekvens

- Vilka ord använder aktörerna som värdeomdömen?
- Finns det återkommande ord?

Hermeneutiken rör ett synsätt som från början utformades för tolkning eller förståelse av texter.¹⁴⁰ Valet av en hermeneutisk metod är inte helt okomplicerad då den bygger på regeln att förståelsen av en text som helhet påverkar förståelsen av textens enskilda delar, medan förståelsen av delarna samtidigt påverkar förståelsen av helheten. Man måste alltså förstå helheten ur det enskilda och det enskilda ur helheten.¹⁴¹

Epistemologiskt betyder det att vår förståelse begränsas av tolkningen, vilket förankrar tolkningen i den sociala verklighet där uttolkaren (vi) lever. Kritiker menar att metoden är allmänt ovetenskaplig och att det finns uppenbara risker att uttolkaren utövar någon form av tolkningsanarki av textmaterialet. Vår slutsats av detta blir att ingen tolkning är mer rätt än någon annans, och således att vår förståelse av textmaterialet inte hellre är bättre än någon annans. Det handlar bara om olika sätt att förstå en text på. Tolkningar bygger alltid på andra tolkningar och olika uttolkare har olika förförståelser och "fördomar" som alltid föregår förståelsen¹⁴². Med andra ord betyder det att vi är medvetna om att det har betydelse för studiens resultat att det är *vi* som tolkar och analyserar materialet. Textmaterialet kommer att tolkas utifrån *våra* värderingar, *våra* bakgrunder och *vår* gemensamma förförståelse, genom Bourdieus teorier som vi har

¹⁴⁰ Bryman, Alan (2000). *Samhällsvetenskapliga metoder*, s. 370.

¹⁴¹ Vikström, Björn (2005). s. 28.

¹⁴² Vikström, Björn (2005). s. 13, 21 f, 104 f.

valt att arbeta utifrån. Utifrån materialet kommer vi att försöka utforma hypoteser som hjälper oss framför allt att besvara frågeställningen om Pippis konsekration. Våra tolkningar kommer troligen inte vara samma som litteraturvetarens tolkningar, eftersom vi inte är knutna till något specifikt fält. Vi tror att det kan vara en fördel, då vi ser med andra ögon när vi tolkar innehållet i recensionerna och debattartiklarna.

Fokus i analysen pendlar mellan texten och kontexten. Med det menas hur recensionerna förhåller sig till samhällskontexten samt recensenternas positionering på det litterära fältet.

5.1.2 Urval

Materialet som analyseras består sammanlagt av 19 artiklar/recensioner, varav 15 publicerades i samband med utgivningarna av *Pippi Långstrump*, (sex recensioner och två debattinlägg) *Pippi Långstrump går ombord* (fyra recensioner) och *Pippi Långstrump i Söderhavet* (tre recensioner och två debattinlägg) samt två debattinlägg från 1990-talet. Artiklarna har valts från de rikstäckande tidningarna. Längre artiklar har företrädesvis valts, då de korta inte tillförde något nytt. Vi kunde konstatera att de kortare recensionerna endast var upprepningar av tidigare skribenters recensioner varför dessa valdes bort.

Urvalet har gjorts för att vi ska få ett så bra material som möjligt att arbeta med. Då det finns så pass omfattande undersökningar om receptionen av Pippi Långstrump-trilogin och den efterföljande Pippifejden har vi studerat recensionerna i original på mikrofilm för att själva kunna läsa artiklarna i dess helhet. Vi har medvetet valt bort de insändare som hör till Pippifejden och i första hand istället valt recensioner av etablerade recensenter. Vad det gäller Pippifejden bygger vår empiri i synnerhet på Lundqvists och Surmatz's gedigna forskning. Då Pippifejden redan är så väldokumenterad och utforskad går vi inte djupare in på den utan flyttar fokus till konsekrationen som inte tidigare undersökts och som blir vårt bidrag till någonting nytt.

När det gäller de senare debatterna om Pippi har vi funnit att materialet är så stort så vi har bestämt oss för att endast göra ett nedslag för att på det viset skildra att diskussionen fortgår. De två sista debattinläggen i vårt urval är från 1995, det vill säga när Pippigestalten fyllde 60 år, och dessa har vi valt att ta med för att illustrera vår hypotes om att de uppblossande debatterna är en del av konsekrationen av Pippi och som ytterligare befäster henne som klassisk gestalt på det barnlitterära fältet.

6. RESULTAT OCH ANALYS

I detta kapitel presenteras resultatredovisningen och analysen av det empiriska materialet. Inledningsvis görs en presentation av tidningarna i den kronologiska ordning som artikeltexterna förekommer. Detta har gjorts på grundval att kunskap om tidningens ideologiska hemvist kan ha betydelse för sammanhanget och även kan ha betydelse för analysen. Resultatredovisningen presenteras därefter artikel för artikel. I samband med artiklarna presenteras inledningsvis skribenten. I några fall har vi inte lyckats uppbära någon information om skribenten, i dessa fall förekommer därför ingen presentation. En beskrivande sammanfattning ges av respektive artikel, därefter följer analysen. Materialet presenteras i kronologisk ordning då det dels underlättar förståelsen och dels för att läsaren skall få all information under respektive artikel. Efter varje bok följer en sammanfattande analys och i kapitel sju summerar vi sedan analyserna i en slutlig diskussion.

För att illustrera och tydliggöra analysen, och hur vi har tänkt, kommer vi genomgående att använda oss av citat tagna ur texten. Ibland har vi ansett att det är av vikt för förståelsen att återge större citat och då förekommer dessa inte i den löpande texten utan presenteras i indragna stycken. När vi vill poängtera artikelförfattarnas ordval har vi placerat dessa ord inom enkla citeringstecken.

En fullständig förteckning över det analyserade materialet finns sist i källförteckningen.

6.1 Presentation av tidningarna

Dagens Nyheter, DN. Oberoende liberal daglig morgontidning, utgiven i Stockholm av AB Dagens Nyheter, dotterbolag till Bonnier AB. Aktiemajoriteten innehas sedan 1924 av familjen Bonnier.¹⁴³

Svenska Dagbladet, SvD. Obunden moderat daglig morgontidning, utgiven i Stockholm. Aktiemajoriteten i SvD, som 1994 förvärvades av företag i Wallenberggruppen, köptes 1998 av det norska medieföretaget Schibsted.¹⁴⁴

Morgon-Tidningen, MT. Dagstidning fram till 1944 med namnet Social-Demokraten. Utgiven i Stockholm 1885-1944, 1944-58 som Morgon-Tidningen. Bland de senare huvudredaktörerna märks bland andra Hjalmar Branting och Per Albin Hansson. Efter nedläggningen 1958 fick abonnenterna i stället Stockholms-Tidningen, som köptes av LO 1956.¹⁴⁵

Stockholmstidningen, ST. Ursprungligen var tidningen liberal, senare socialdemokratisk dagstidning utgiven i Stockholm 1889-1966, 1981-84, och sedan 1993. ST köptes 1956 av LO som förklarade tidningen politisk obunden. Stockholms Dagblad köptes 1931 av ST då de även slogs ihop.¹⁴⁶

¹⁴³ Källa *Nationalencyklopedin* [2008-04-15]. http://ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=149470.

¹⁴⁴ Källa *Nationalencyklopedin* [2008-04-15]. http://ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=320287.

¹⁴⁵ Källa *Nationalencyklopedin* [2008-04-15]. http://ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=310836.

¹⁴⁶ Källa *Nationalencyklopedin* [2008-04-15]. http://ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=315864.

Göteborgs Handels- och Sjöfarts-Tidning, GHT, Handelstidningen. Liberal sexdagarsstidning 1832–1973, veckotidning 1974–84, därefter sjudagarstidning fram till nedläggningen i februari 1985. Från Hitlers maktövertagande 1933 förde GHT en oförsonlig strid mot den tyska nazismen, som gjorde tidningen bekant i hela världen. Under andra världskriget citerades artiklar ur GHT regelbundet i sändningar från BBC och spreds i hemlighet inom den norska och danska motståndsrörelsen. Inrikespolitiskt var tidningen under kriget en frän kritiker av Per Albin Hansson samlingsregering, särskilt kritiserades avvikelserna från neutralitetspolitiken till tyskarnas förmån och den repressiva tryckfrihetspolitiken. De styrande svarade med att flera gånger konfiskera tidningen.¹⁴⁷

Aftontidningen, AT. Socialdemokratisk dagstidning, som gavs ut 1942–56. (Inte att förväxlas med Afton-Tidningen vilken var en liberal dagstidning som utgavs i Stockholm 1909-1920.) Det var inte minst Aftonbladets tyskvänlighet under andra världskrigets inledningskede som gav motiv för en ny kvällstidning. Diskussioner fördes om ett samarbete mellan LO och Bonniers, men Bonniers drog sig ur och startade 1944 Expressen. AT lades ner i samband med att LO övertog Aftonbladet.¹⁴⁸ Lennart Helsing och John Landquist som förekommer i vår studie har också förekommit som skribenter för AT.

Aftonbladet, AB. Socialdemokratisk kvällstidning i Stockholm. AB är sedan 1910 en sjudagarstidning, trycks i Stockholm och på flera orter i landsorten samt utges i olika regionala editioner. AB grundades 1830 av Lars Johan Hierta, som utgav tidningen till 1851 och gjorde den till landets största och mest inflytelserika. Tidningens radikala tendens väckte ont blod hos myndigheterna, som försökte stoppa den med åtal och indragningar. Hierta lyckades dock kringgå indragningarna genom att ge ut tidningen med nya ansvariga utgivare och med ändrade namn (Det nyare Aftonbladet, Det fjärde Aftonbladet, osv.). I Hiertas händer blev också AB landets mest innehållsrika nyhetstidning, hade framstående kulturskribenter (bl.a. C .J .L. Almqvist) och försågs med en för tiden modern teknisk utrustning, bland annat en av de första snällpressarna i Sverige. Under 1930-talet intog AB en tyskvänlig hållning, vilket senare blev ett av motiven för startandet av konkurrenten Expressen.¹⁴⁹

Folkskollärarnas Tidning, medlemstidning för folkskollärarna 1920- 1956.

Bonniers Litterära Magasin, BLM, litterär tidskrift. BLM började ges ut 1932 och blev snart Sveriges ledande litterära tidskrift. Innehållet bestod av essäer om och översikter av svensk och utländsk litteratur samt en recensjonsavdelning (som tidvis också ägnades film och teater). Skönlitterära bidrag utgjorde ett väsentligt inslag. Utgivningen upphörde 1999 men tidskriften återupptogs 2002 med Kristoffer Leandroer som redaktör innan den åter lades ned 2004.¹⁵⁰

Husmodern. Veckotidning utgiven i Stockholm 1917–1988, från 1920 av Åhlén & Åkerlunds förlag. H. var under många år den största svenska damtidningen, med ett innehåll i huvudsak inriktat på kvinnans traditionella uppgifter i hemmet, ofta i

¹⁴⁷ Källa *Nationalencyklopedin* [2008-04-15]. http://ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=189686.

¹⁴⁸ Källa *Nationalencyklopedin* [2008-04-15]. http://ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=109048.

¹⁴⁹ Källa *Nationalencyklopedin* [2008-04-15]. http://ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=109031.

¹⁵⁰ Källa *Nationalencyklopedin* [2008-04-15]. http://ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=130917.

form av seriös information och diskussion kring hushållsekonomi, barnuppfostran med mera.¹⁵¹

Nya Pressen. Finlandssvensk tidning, grundad 1883 i Helsingfors av Axel Lille, Svenska Folkpartiets grundare. Efter växlande öden (indragning 1900-06, utgivningsuppehåll 1914-21 och sammanslagning 1921-44) återuppstod N. 1945, utvecklades till kvällstidning men fick läggas ned 1974.¹⁵²

Göteborgs-Posten, GP Liberal daglig morgontidning.¹⁵³

Av de tolv presenterade tidningarna var fyra liberala; DN, ST, GHT och Nya Pressen. Tre var socialdemokratiska: MT, AT och AB och en, SvD, var moderat. Övriga tre betraktas som politiskt obundna då ingen information om politisk hemvist uppges.

6.2 Recensioner *Pippi Långstrump*

28.11 1945 / *Dagens Nyheter* / "Rena rama skojet" / Eva von Zweigbergk

Eva von Zweigbergk (EvZ 1906-1984), författare och journalist. EvZ var uppväxt i en högborgerlig och intellektuell familj och hon fick sin akademiska utbildning i Uppsala.¹⁵⁴ Tillsammans med Greta Bolin, utgav hon 1945, översikten *Barn och böcker* (flera senare upplagor) och 1965 gavs hennes monumentalverk *Barnboken i Sverige 1750–1950* ut.¹⁵⁵ EvZ var 1940-talets mest tongivande barnboksrecensent och hennes inflytande var betydande, bland annat därför att hon arbetade på *Dagens Nyheter* som var samtidens största dagstidning. *DN* var dessutom den tidning som gav barnboksrecensionerna ett relativt stort utrymme.¹⁵⁶

I sin recension menar EvZ att förutom "Anderssonskans Kalle" och "Kasper Kul" har det inte funnits så många roliga svenska barnböcker på marknaden, utan hon påpekar att man istället "gått över Nordsjön för att hämta en slurk engelsk humor åt ungarna". EvZ har en teori om att sinnet för humorn är medfödd, och menar att det är viktigt att den odlas redan i barndomen, för att den inte ska "slumra och slutligen förkvävas". Hon gläds således åt två "urlustiga" barnböcker som var resultatet av två olika förlags pristävlingar, och skriver att dessa två böcker är "av den typ att deras gestalter bör bli klassiska och deras talesätt kommer att citeras". EvZ presenterar den första boken av de två – som hon kallar den "förförsta" – *Pippi Långstrump*. Pippi beskrivs som barnet som gör vad som faller henne in, lyckligt medveten om att hon är ensam utan föräldrar, utrustad med egen villa, häst och en kappsäck full med pengar. Vidare konstaterar hon att Pippi är:

[...] Allvarlig och godhjärtad, medveten om bristerna i sin försummade uppfostran, blickar Pippi ut mot omvärlden och de små välkammade lekkamraterna, medan hon gör de mest barocka saker, som varje efterhållen unge kan längta ihjäl sig efter att få göra. Hon äter ingen välling till frukost,

¹⁵¹ Källa *Nationalencyklopedin* [2008-05-12]. http://ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=206583.

¹⁵² Källa *Nationalencyklopedin* [2008-04-15]. http://ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=272848.

¹⁵³ Källa *Nationalencyklopedin* [2008-05-12]. http://ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=189711.

¹⁵⁴ Kåreland, Lena (1997). s.15

¹⁵⁵ Källa: *Nationalencyklopedin* [2008-05-06]. http://ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=350437.

¹⁵⁶ Kåreland, Lena (1999). s. 118.

ånej, hon dricker kaffe med pepparkakor, inte går hon i skolan, fast hon en gång rider dit för att se hur där är och nästa skrämmer vettet av fröken, hon leker kull med poliserna, som ämnar hämta henne till barnhem, hon är så stark så att hon klår upp vilken busgrabb som helst, hon oroar tanter på kafferep, där hon äter upp hela gräddtårten själv, hon bakar egna kakor på köksgolvet, vilket hon för all del skurar ibland, men på ett ytterst konstigt vis, hon bedårar publiken på cirkus, slutligen är hon även tapper och räddar liv, vid en eldsvåda, då hennes apa, hr Nilsson, hjälper till. [...]

EvZ avslutar sin recension med att påpeka att alla Pippis upptåg görs utan ont uppsåt och att boken är skriven med ett ”färgrikt språk, som ibland kommer en att undra om inte Pippi kan vara andlig syster till märket Bang”. Hon tror också att Pippi har en stor uppgift att fylla, ”som säkerhetsventil åt vanliga barn i en vanlig värld, där friheten gunås är ganska begränsad”, och att boken är lämplig för barn i 6-10-årsåldern. Även illustratören Ingrid Nyman får goda vitsord med kommentaren; ”ett nytt namn som man bör lägga på minnet”.

Analys: EvZ recension är den allra första av boken om *Pippi Långstrump*. Artikeln är en samlingsrecension där recensenten skriver om två böcker¹⁵⁷ som båda vunnit pris i två olika förlagspristävlingar. Recensenten börjar med att nämna *Pippi Långstrump* vilken också får det största utrymmet i texten, vilket indikerar att hon föredrog *Pippi Långstrump* framför den andra pristagaren. Dessutom inleder EvZ recensionen med; ”Den första och kanske förnämsta är *Pippi Långstrump* av Astrid Lindgren” som hon menar är en bok som riktar sig till barn mellan 6-10 år. Det är svårt att avgöra till vilken publik texten riktar sig till, men vi förmodar att den riktar sig till de läsare som är intresserade av barnböcker, vilket följaktligen borde bli föräldrar, bibliotekarier och andra med intresse för barnlitteratur. Det finns dock ingenting i texten som visar att den riktar sig till någon särskild grupp av läsare.

Det är ganska tydligt att EvZ har gillat *Pippi Långstrump*. Dessutom menar hon att Pippi har en viktig uppgift att fylla för barn, då hon tyckte att bra barnböcker var en bristvara vid denna tid. EvZ framförde åsikten om att efterkrigstidens barn behövde ’en säkerhetsventil’ då hon verkar anse att de inte hade särskilt mycket frihet. Det var hårda tider efter kriget, inte bara för barn, så barns frihet var inte det behov som prioriterades först. Recensionen skildrar tiden och samhället och hur EvZ såg på barn och barns behov. Vi menar att hennes synpunkter kan tolkas som en reservation mot tidens rådande moral. Recensenten var lite före sin tid när hon framhöll att det saknades något i barns tillvaro. I Pippigestalten såg EvZ tecken på en begynnande motkultur som var så välbehövd, inte minst efter kriget, här gestaltad i litteraturen.

En jämförelse görs här mellan Pippi och ”märket Bang” där recensenten syftar på journalisten Barbro Alving,¹⁵⁸ som skrev under signaturen ”Bang”.¹⁵⁹ Vidare i

¹⁵⁷ Den andra boken som recenserades var *Upptäcksresanden Karlsson*, författad av Sven Hemmel.

¹⁵⁸ Barbro Alving var bland annat journalist på *Stockholms Dagblad* och *Dagens Nyheter* och var känd för sitt civilkurage och sin träffsäkra penna. Hon betraktas som kontroversiell för sin tid, och hennes journalistik har kallats ”klassisk” och ”oefterhärmlig” samt präglad av ”djup humor och humanism”. Som journalist och feminist inspirerades ”Bang” av Elin Wägner, och efter Wägners död 1949 sammanställde Alving ett detaljerat biografiskt material över denne. Under många år skrev Barbro Alving också kolumner i *Vecko-Journalen* under signaturen ”Käringen mot strömmen”. Källa: *Nationalencyklopedin* [2008-05-06]. http://ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=112784.

¹⁵⁹ *Bang*; Feministisk kulturtidskrift, grundad 1991 och uppkallad efter Barbro Alvings pseudonym. Källa: *Nationalencyklopedin* [2008-05-06]. http://ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=123445.

recensionen berömmar EvZ också författarinnan, då hon menar att Astrid Lindgren har använt ett färgrikt språk. Hela artikeln är positiv där till och med illustratören får beröm. Vi kan inte finna några återkommande ord men de ord hon väljer att använda är genomgående positiva och värderande. Ett exempel är att Pippi 'bedåras' och är 'godhjärtad'. Intressant att notera är att EvZ skriver att de recenserade böckerna är "av den typ att deras gestalter bör bli klassiska och deras talesätt kommer att citeras".

Vi menar att EvZ kan ha bidragit till Pippis konsekration bland annat tack vare denna artikel, då god kritik ger utmärkt gratisreklam och en ordentlig skjuts på vägen. EvZ arbetade dessutom för den största och mest prestigefyllda dagstidningen *Dagens Nyheter*, vilket innebar att hon i egenskap av journalist och recensent, tillsammans med sin akademiska bakgrund, stod för ett betydande symboliskt, socialt, ekonomiskt och kulturellt kapital. Tillsammans med Greta Bolin och Elsa Olenius var EvZ också en stor auktoritet i barnbokssammanhang, vilket ger tyngd åt hennes recension.

3.12 1945 / *Svenska Dagbladet* / "Humor och fantasi" / Greta Bolin

Greta Bolin (1898-1981), journalist och barnboksförfattare. Bolin skrev ofta under signaturen Corinna och hon var under åren 1937-1960¹⁶⁰ fast medarbetare på *Svenska Dagbladet*. Författade tillsammans med EvZ översikten *Barn och böcker* (1945).

"Spirituell och drastisk humor och en fritt flödande fantasi", lyder inledningen på Greta Bolins recension om några av höstens roligaste böcker för barn i åldern 6-11 år.¹⁶¹ Recensenten menar att Astrid Lindgrens "*Pippi Långstrump*" är ett "fyrverkeri av lustigheter och fyndigheter". Bolin berättar i recensionen att hon läst några stycken ur Pippi för sin sjuårige son, som började gapskratta, men påpekar att en vuxen kan ha nästan lika roligt. Pippi beskrivs som;

[...] flickan med de tusen infallen, en fantasifigur i verklighetsmiljö, just den sorten som ungar tycker om. Hon står som verkningsfull kontrast till Tommy och Annika, som är helt vanliga borgerliga ungar, vilkas fantasi varje dag får en ny dosis av Pippi. Till den förtrollande Pippis underbara egenskaper, hör att hon är det starkaste som finns, hon lyfter stora tjocka poliser som ingenting. Men Pippi är trots alla sina bravader en finkänslig och hygglig liten själ, som har ett sätt att handla, ridderligt och renhårigt, som måste göra ett starkt intryck på barn. Det är något flugigt och oväntat över Pippis göranden och låtanden, som är helt enkelt oemotståndligt och ideligen för tanken till en annan högt älskad fantasifigur i barnböckernas värld, nämligen den engelska Mary Poppins. [...]

Bolin summerar med att konstatera att barnen närmast är "undernärda" vad det gäller "humor och tokerier" i de flesta barnböcker.

Analys: Recensionen är en samlingsrecension och den är förhållandevis lång. Vi kan konstatera att recensionen om Pippi ges dubbelt så stort utrymme än de två andra böckerna som recenseras samtidigt. Som vi nämnt ovan räknas även Greta Bolin till de tongivande barnboksrecensenterna på den tiden. Denna **aktörs** symboliska kapital bestod i att hon arbetade vid *Svenska Dagbladet*, Bolin var dessutom kollega med EvZ.

¹⁶⁰ Källa: *Nationalencyklopedin* [2008-05-06].

http://ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=132534.

¹⁶¹ De andra böckerna som recenserades var: *Upptäcktsresande Karlsson*, författad av Sven Hemmel och *Pojkarna som följde med en circus*, författad av Gösta Attorp.

Det är inte uttalat vem/vilka recensionen riktar sig till, men vi förutsätter att det är läsarna, det vill säga föräldrar och andra intresserade. Bolin skriver däremot uttryckligen vilka åldrar hon anser att de recenserade böckerna är lämpade för, barn mellan 6-11 år. Recensenten är enbart positiv och även i denna recension kan vi se att skribenten hänvisar till behovet av roliga böcker. Bolin använder enbart positiva **ord** när hon beskriver Pippis egenskaper såsom 'finkänslig', 'underbar', 'hygglig', 'flugigt', 'förtrollande', 'ridderlig' och 'renhårig'. I sin beskrivning av Pippigestalten är Bolin mer utsvävande än EvZ. Bolin använder vidare ordet 'borgerliga ungar' när hon syftar på Tommy och Annika, vilket vi menar är en indikation på att recensenten ser "vanliga" borgliga ungar som den sortens människor som är potentiella läsare, medan Pippi inte tillhörde borgerligheten, utan istället var en främmande gestalt som fick representera motsatsen. I Bolins beskrivning av Pippigestalten ser vi det karnevalska draget, där Pippi ikläder sig narrens roll i alla sina 'tokerier'. Bolin använder inte direkt några återkommande ord men hon använder sig av superlativer, vilket förstärker och ger tyngd åt recensentens åsikt att det var en mycket bra bok. Vi kan konstatera att Bolin använder sig av andra adjektiv än EvZ, vilket gör att hennes recension vid en jämförelse framstår som positivare än Zweigbergks. Detta kan tolkas som att Bolin, som stod för ett betydande kulturellt och symboliskt kapital, måste övertyga det ekonomiska kapitalet, det vill säga SvDs läsekrets.

Recensenten gör jämförelser med en mycket omtyckt barnboksfigur, Mary Poppins, och med denna jämförelse kan man förmoda att hon antyder att Pippi har potential att röna samma framgång. Vi menar att Bolin, tillsammans med kollegan EvZ, bidragit till Pippis konsekration då de tillsammans utgjorde en elit vad det gäller barnlitteratur. De båda kvinnorna hade dessutom förmånen att arbeta på de stora och betydelsefulla tidningarna och tillsammans skrev de verket *Barn och böcker*, vilket var ett pionjärverk inom barnlitteraturen. Sammantaget stod de båda kvinnorna för ett betydande symboliskt och kulturellt kapital och deras åsikter om boken *Pippi Långstrump* hade med all säkerhet betydelse för dess framgång och etablering.

Bolins recension publicerades endast några dagar efter EvZ recension och man kan anta att Bolin kanske har samtalat om boken med EvZ. Vi menar att det i det närmaste är omöjligt att Bolin inte har påverkats av EvZs positiva recension.

7.12 1945 / Morgontidningen / "Barnböcker med humor" / Gallie Åkerhielm

Gallie Åkerhielm (1907-1968). Åkerhielm var journalist och hon skrev ofta under signaturen Gattina. Förutom journalist var Åkerhielm också författare, främst av böcker för yngre barn.¹⁶²

Åkerhielm inleder sin recension av två moderna barnböcker,¹⁶³ med att påpeka att båda två är "förnämliga napp" som är hämtade ur "årets svällande barnboksproduktion". Recensionen fortsätter med en uppmaning till föräldrar att lägga titlarna på minnet och att läsaren inte skall "glömma att köpa dem åt ungarna". "Ungarna" syftar enligt recensenten på barn mellan 7-12 år. Lite längre ner i recensionen menar Åkerhielm att föräldrar knappast kan ha några invändningar mot Pippis bravader. Recensenten menar

¹⁶² Gallie Åkerhielm gav ut den årliga barnkalendern *Trisse* (1942-65, 1967-69) och publicerade bilderböcker, sagosamlingar och barnböcker, till exempel *Anna-Lena börjar skolan* (1961). Källa: *Nationalencyklopedin* [2008-05-06]. http://ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=350700.

¹⁶³ Den andra boken var *Magister Plugg* av Anna Adelswärd Sparre.

att medlemmarna i prisjuryn kanske var oroliga för vad föräldrarna skulle säga om en bok som denna, eftersom Pippi är ”flickan som gör vad som faller henne in”. Åkerhielm anser att just genom författarinnans ”humor och avväpnande frihet från varje moraliskt pekfinger” kommer bokens grundtes fram att det är inte är yttre faktorer utan den inre sunda kärnan som är viktig. Åkerhielm menar att ”Pippi är otvivelaktigt en flicka med en befriande riktig syn på tingen, och om hon då och då vänder upp och ner på konvenansbegreppen” menar hon är härligt. Vidare ges exempel på när Pippi tar ett bett från tårtan på kafferepet inför de ”snorkiga tanterna” där recensenten menar att det var precis det rätta att göra i den situationen. Åkerhielm menar att det ”är härligt med någon som vågar göra det”. Hon fortsätter sitt resonemang med att konstatera att det är just att det är Pippi som vågar göra det och inte det egna väluppfostrade barnet, som gör det ännu härligare. Åkerhielm avrundar med en undran om inte Pippi kommer att räknas till de klassiska barnböckerna, vilket hon inte håller för uteslutet, och jämför slutligen illustrationerna av Ingrid Nyman, med andra klassiska sagor - ett fynd - som hon tror förlagen kommer att slåss om.

Analys: Recensionen riktar sig tydligt till föräldrar, då hon inledningsvis uppmanar föräldrar att lägga titlarna på minnet. Det är också möjligt att recensionen riktar sig till bibliotekarier eller andra med yrken relaterade till barn och litteratur. Recensenten bedömer att boken riktar sig till barn i 7-12 års ålder. Åkerhielm inleder sin recension med att skriva att det är två ’moderna’ böcker med ’humor’. Med detta menar recensenten att det är något nytt för den tidens barnlitteratur och i detta fall får ordet ’modern’ en positiv klang då hela recensionen skrivs i en positiv anda. Recensenten använder till exempel ordet ’härligt’ genomgående och återkommande, ett ordval som tydligt avslöjar hennes åsikter om Pippis bravader. Andra ord som används för att beskriva Pippi är att hon har en ’befriande riktig syn’ på tingen, och recensenten talar om hur Pippi ’vänder upp och ner’ på konvenansbegreppen och poängterar att hon vågar göra det. Det var en kontroversiell åsikt under denna tidsperiod då barnuppfostransdebatten var het och livligt omdiskuterad. De beteenden hos Pippi som recensenten uppmärksammar i recensionen är när hon går på kafferep och inte bryr sig om vare sig moraliska regler eller konventioner.

Hela recensionen är genomgående positiv och då Åkerhielm recenserar *Pippi Långstrump*, nämner hon bland annat kafferepsavsnittet där hon vänder Pippis ouppfostrade sätt till något odelat positivt. Åkerhielms recension kommer även denna bara några dagar efter Zweigbergk och Bolins och man kan tänka sig att hon läst deras recensioner. Hon avslutar med uttalandet att hon ser en potential i att *Pippi Långstrump* kommer att räknas till de klassiska barnböckerna, vilket vi menar har bidragit till Pippis konsekration. Att hon använder ordet ’klassisk’ kan tyda på att hon har blivit påverkad av EvZ som var först med åsikten om att tro att *Pippi Långstrump* skulle bli klassisk. Åkerhielm uppmärksammar i recensionen en förändrad karaktär på böckerna hon recenserar, vilka hon kallar ’moderna’. Detta ”nya” och ”moderna” var särskilt framträdande i Pippigestaltens uppförande, vilket vi hävdar kan ses som tecken på en begynnande motkultur. Precis som EvZ har Åkerhielm synpunkter på rådande moraluppfattning, vilket blir tydligt då hon påpekar att Pippis ”dåliga” uppförande är ’befriande’ och modigt.

10.12 1945 / *Stockholmtidningen* / Ella Taube

Ella Taube; ingen information om skribenten har funnits.

Ella Taube inleder sin recension med att konstatera att det varit en barnbokstävling hos Rabén och Sjögren med resultatet ”*Pippi Långstrump*”. Taube menar att boken minsann gör skäl för sitt namn ”d.v.s. sitt första: Pippi!”, och att man skulle kunna kalla boken ”den mest anarkistiska barnberättelse som skrivits på svenska”. Vidare beskriver hon Pippi som en liten kvinnlig Chaplin, vars ”föräldrar varit nog taktfulla att dö i behaglig tid” och efterlämna penningkista, hus, häst och apa. Pippi beskrivs vidare som en flicka som har mycket muskler, som gör vad hon vill och som tillåter sig ”allsköns exentriciteter”, närhelst hon vill. Pippi vill till exempel inte gå i skolan – för vem vill lära sig en ”massa dumheter” som man alls inte har någon användning av när man bara vill ha lite skoj här i världen – och hon hanterar på sitt eget sätt ”tjuvar, poliser och annat farligt folk”. Detta menar Taube visar att Pippi är en ”baddare” och ett ”äkta barn av sin tid”. Taube kallar Pippis bravader för ”älsklig upprorsanda” och skriver att hon vänt upp och ned på alla disciplinära begrepp. Avslutningsvis inflikar hon att Pippi säkerligen inte hade blivit en ”tråkig” bekantskap för ”våra mer avancerade barnpsykologer, åt vilka hon nog har en liten pik gömd i förklädesfickan!”

Analys: Ella Taubes recension är en samlingsrecension¹⁶⁴ och artikeln riktar sig förmodligen framför allt till föräldrar. Recensenten verkar lite ambivalent då hon inte riktigt tar ställning, varken för eller emot, utan intar rollen som beskrivare framför att bedöma boken. Taube använder ord som kan tolkas på två sätt, negativt laddade ord men som också kan uppfattas i positiv mening. Till exempel uttrycker hon sig med ord som ’anarkistisk’, ’allsköns exentriciteter’ och ’älsklig upprorsanda’. Det senare uttrycket ’upprorsanda’ tas udden ur den negativa klangen genom att recensenten sätter ordet ’älsklig’ framför. Samtidigt skriver Taube att Pippi är ett ’äkta barn av sin tid’, och hon är den enda recensent i vårt material som uttryckligen skrivit det. De andra recensenterna (både de negativa och de positiva artikelförfattarna) är ganska överens om att Pippi *inte* är ett barn av sin tid, eftersom hon beskrivs som en ’frisk fläkt’ och någon som barn ’så väl behöver’. Samma sak är det när recensenten skriver ’älsklig upprorsanda’ vilket också kan tolkas som motsägande. Detta kan uppfattas som om Taube välkomnar en ny era som kommer med *Pippi Långstrump*. Taube gör också en intressant jämförelse mellan Pippi och Charlie Chaplin. Tidigare recensenters jämförelser har varit med andra barnboksgestalter och då oftast kvinnliga. Att recensenten avslutningsvis nämner ’avancerade barnpsykologer’ antyder att Taube anser att Pippi är ett annorlunda barn som faktiskt skulle behöva professionell hjälp.

Vi får en känsla av att Taube i sin recension är lite osäker och därför väljer att inte sticka ut hakan och redovisa sina åsikter helt, utan medvetet är diffus. Hon vill inte fördöma, men inte heller ge odelat positiv kritik. Recensenten är ambivalent, vilket vi menar kan bero på osäkerhet om sin egen position på fältet alternativt att hon har svårigheter med hur man skall tolka barnboken, som enligt Shavit ingår i dubbla system då den både riktar sig till barn och vuxna. Det kan vara ett problem hur man skall tolka motkulturen då Pippigestalten är ny som fenomen i barnlitteraturen.

¹⁶⁴ De andra två böckerna var *Pelle* av Viktor Mall och *Drömlandet* av Mollie Faustman.

I jämförelse med de tidigare redovisade recensenter innehar Taube ett mindre betydande symboliskt kapital. Sammantaget menar vi att boken om *Pippi Långstrump* presenterar en ”ny” typ av litterär gestalt som tar plats och som vi menar är ett tecken på en begynnande motkultur i barnlitteraturen.

17.12 1945 / Göteborgs Handels- och Sjöfarts-tidning / ”Småbarnsböcker” / Jeanna Oterdahl

Jeanna Oterdahl (1879-1965) var främst författare och lärare, men hon var också engagerad i kväkarrörelsen där hon bland annat skrev uppbyggelseböcker och psalmer. Oterdahl gjorde en stor insats som folkbildare. Hennes författarskap utgörs främst av poesi, sagor och ungdomsböcker.¹⁶⁵

Jeanna Oterdahl recenserar över en helsida 14 barnböcker för 7-8 åringar, däribland böcker av Gallie Åkerhielm och Lennart Hellsing. (Både Åkerhielm och Hellsing återfinns som recensenter i uppsatsen). Oterdahl menar att Astrid Lindgren har ”åstadkommit en mycket lustig liten historia” och påpekar att något liknande aldrig förr har förekommit i någon svensk barnbok. Även Oterdahl skriver att Pippi är ”damen som gör vad som faller henne in” men hon menar att det inte är någon risk att barnen kommer att härma henne eftersom ”upptågen” är för ”befängda”. Oterdahl avslutar sin recension med tron att läsarna kommer att få en rolig upplevelse och påpekar att Pippi är så rar så barn kommer att tycka om henne.

Analys: Recensionen är direkt ställd till föräldrar, men det utesluter inte att den även riktar sig till andra med intresse för barn och böcker. Oterdahl upplyser om att boken *Pippi Långstrump* vann första pris i Rabén & Sjögrens barnbokspristävling, och hon bedömer att böckerna är skrivna för barn i åldrarna 7-8 år. Recensionen är inte så lång vilket kan bero på att det är en stor samlingsrecension av sammanlagt 14 barnböcker. Det är därför svårare att dra några direkta slutsatser av den, men Oterdahl är välvilligt inställd till boken. Oterdahl använder sig av ord som ’rar’ och menar att barn kommer att tycka om Pippi och hon är inte orolig för att barn skulle få för sig att härma henne. Vi ser på flera ställen i denna recension också tecken till en motkultur, bland annat då recensenten påpekar att hon inte tidigare sett något liknande i någon svensk barnbok. Det är intressant att notera då Ella Taube i sin recension ansåg att Pippi var ett ’äkta barn av sin tid’. Oterdahls samlade åsikt är att Pippi inte är farlig för barn.

Som aktör ingår Oterdahl, liksom de föregående recensenterna, i det barnlitterära fältet i egenskap av barn- och ungdomsförfattarinna. Eftersom Oterdahl recenserar *Pippi Långstrump* efter att de större tidningarna redan publicerat sina recensioner av samma bok, så är mycket redan skrivit och recensenten representerar inte heller lika stort symboliskt och kulturellt kapital som EvZ och Greta Bolin. Att tidningen som recensionen publiceras i, GHT, har sitt säte i Göteborg och inte i Stockholm kan också ha betydelse för det sociala kapitalet, då de andra tidningarna är Stockholmsutgivna och kan antas nå en större läskrets. Mycket som hände på det litterära fältet var knutet till huvudstaden, och det var också där som det sociala och det ekonomiska kapitalet var som störst.

¹⁶⁵ Debutboken *Solhult* (1901), en samling dikter och verser, illustrerad av Elsa Beskow. Källa: *Nationalencyklopedin* [2008-05-06]. http://ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=277824.

28.12 1945 / Aftontidningen / "En ovanlig barnbok" / Naemi Ahlthorp

Naemi Ahlthorp; ingen information om skribenten har funnits.

Recensenten anser att boken är en angenäm överraskning och konstaterar att det är en ovanlig barnbok. I en tid där vuxna ger barn "kamouflerade pekpinnar" menar Ahlthorp att de vuxna försöker ge det uppväxande släktet en god uppfostran genom regler utan att tänka på att barn också behöver skapa urladdningsmöjligheter. Som Ahlthorp uttrycker det behöver barn "en ventil ner till de primitiva djupen", och menar att Astrid Lindgren genom Pippi har skapat denna urladdningsmöjlighet. Ahlthorp påpekar att *Pippi Långstrump* inte är en verklighetsskildring och uttrycker sig "ty sådana djur finns inte". Skribenten har en uppfattning om att tidens barn låter sig "lätvindigt anpassas i vårt så s.k. kultursamhälle" och konstaterar att "skolan ska de klara, den får vara hur galen som helst". Avslutningsvis menar Ahlthorp att Astrid Lindgren skriver med en tydlig sensmoral och med en "medveten och väl kamouflerad pekpinne", för "Pippi är både intelligent och rolig, givmild och hjälpsam, har en stark tro på sig själv och är inte rädd för någonting". Hon avslutar med att boken är idealisk för barn i åldern 8-10 år.

Analys: Trots idoga försök har vi inte hittat någon information om Naemi Ahlthorp, men i recensionen kan man ana att hon kan vara lärare, eller möjligtvis verksam inom utbildningsväsendet. I en inledande mening skriver hon; 'Här går vi, föräldrar och lärare, var och en i sin stad, och streta och arbeta för att bibringa våra barn goda vanor'. Recensenten antyder också att hon anser att skolan inte är vad den borde vara när hon skriver att 'skolan ska de klara, den får vara hur galen som helst'. Vi menar att detta uttalande förstärker tron om att hon faktiskt tillhör en lärarkår.

Ahlthorp bedömer att boken är lämplig för barn mellan 8-10 år och recensionen kan sägas vända sig till föräldrar. I jämförelse med de andra recensionerna i denna undersökning är detta ingen traditionell recension, då den inte beskriver innehållet i boken särskilt utförligt. Recensenten diskuterar istället barnuppfostran, samhället och samhällets syn på barn. Ahlthorp har genomgående en ganska vass och ironisk ton och hon ställer också en rad retoriska frågor. Hon verkar inte helt nöjd med kultursamhället i sin nuvarande form då hon understryker att det är vårt *så kallade* 'kultursamhälle'. Vi menar att Ahlthorp tar tillfället i akt och diskuterar för henne viktiga frågor, varpå recensionen tar sig formen av en samhällsanalys mer än en recension. En samhällsanalys där recensenten antyder att samhället lämnar lite i övrigt att önska.

I recensionen använder Ahlthorp ord som 'kamouflerade pekpinnar' i betydelsen att 'vi' vuxna ger barn pekpinnar, men också att Astrid Lindgren hade en 'medveten och väl kamouflerad pekpinne'. Den senare menar vi handlar om att recensenten anser att Pippi i grunden är en god människa. Ahlthorp reflekterar över att *Pippi Långstrump* inte är en verklighetsskildring, men hon gör ett märkligt tillägg; 'ty sådana djur finns inte'. Den enda episod från boken som hon refererar till i recensionen är när Pippi är på kafferep, annars tecknas egentligen bara ett personporträtt av Pippi.

Vad det gäller Ahlthorps inställning till boken kan vi konstatera att det är en positiv recension, men innehållet i övrigt är inte lika positivt. Recensenten framför **åsikter** om samhället, särskilt samhällets syn på barn och i viss mån barnuppfostran. Ahlthorp antyder att uppfostran i viss mån kan hämma det uppväxande släktet, och att det behövs 'urladdningsmöjligheter' för att få fram 'levande människor' och menar att Pippi

representerar en 'ventil'. En slutsats av hennes resonemang blir att hon menar att barn är för hårt hållna och begränsade genom strikta regler och hård uppfostran. Ahlthorp representerar det moderna, det nya tänkandet, där hon antyder att Pippi är viktig och står för en symbol för frihet som hon menar att den tidens barn inte hade, men så väl behövde.

Ahlthorp kommer in som en aktör från det pedagogiska fältet och hon har inte samma symboliska och kulturella kapital som en del av skribenterna från det litterära fältet. Enligt Bourdieus terminologi har Ahlthorp ett annat habitus, vilket kan vara en förklaring till att hennes recension tar sig formen av en samhällsanalys snarare än ett strikt litterärt estetiskt synsätt. Ahlthorp påverkas således inte på samma sätt av de andra aktörerna då hon inte tillhör det litterära fältet. Recensionen i sig är positiv, men Ahlthorp verkar ha ett annat mål med recensionen, vilket framträder i en jämförelse med de andra recensionerna.

6.2.1 Sammanfattande analys *Pippi Långstrump*

I de tidningar som är med i studien och vars skribenter har recenserat *Pippi Långstrump* representerar *Dagens Nyheter*, *Svenska Dagbladet*, *Stockholmstidningen* och *Göteborgs Handels och Sjöfartstidning* det liberala blocket. *Morgontidningen* och *Aftontidningen* representerar det socialdemokratiska blocket.

Studien visar att det var i de liberala tidningarna som skribenterna hade mest kulturellt kapital, i synnerhet *DN* och *SvD*. Socialdemokratiska tidningar läses i huvudsak av arbetarklassen. Ahlthorp sticker ut lite extra när hon i det närmaste kritiserar det så kallade "kultursamhället", vilket kan förklaras med att hon skrev för *Aftontidningen* som inte vurmade för kulturen på samma sätt som de stora liberala morgontidningarna, där de förnämsta kulturdebatterna ägde rum. Ahlthorp tillhör dessutom inte det litterära fältet utan kommer in som en aktör från det pedagogiska fältet, vilket vi menar avspeglar sig i hennes recension.

Samtliga recensenter välkomnar den nydanande litteraturen som de menade så väl behövdes i efterkrigstidens Sverige. Enligt Kåreland företrädde Zweigbergk och Bolin det traditionella synsättet. Båda dessa kvinnor var tongivande i det barnlitterära fältet och de hade det största kapitalet i alla avseenden.¹⁶⁶ Problemen tycks vara hur man skulle tolka motkulturen, vilket skiljer sig åt i de olika recensionerna. Traditionalisterna ser motkulturen som välbehövlig och som ett välkommet inslag som nydanande litteratur, vilket är intressant om man betänker att de som traditionalister framhävde den äldre barnlitteraturen som ett föredömligt mönster. Kåreland menar att Zweigbergk accepterade den uppkäftiga och anarkistiska Pippi Långstrump utan reservationer och att hon var förvånansvärt positiv till Astrid Lindgrens nydanande författarskap.¹⁶⁷ Vi sluter oss till Kårelands resonemang om det motsägelsefulla i att Zweigbergk och Bolin så reservationslöst mottog Pippigestalten trots att dessa kvinnor representerade och förespråkade den traditionella synen på barnlitteratur.

¹⁶⁶ Kåreland, Lena (1997). s.110.

¹⁶⁷ Kåreland, Lena (1997). s. 110f.

Ahlthrop, som inte representerar det litterära fältet, bidrar på sitt sätt att välkomna motkulturen ur ett samhällsperspektiv, där hon bland annat ser Pippi som en viktig symbol för barns frihet.

6.3 Debattinlägg år 1946

18.8 1946 / Aftonbladet / "Dålig och prisbelönt. En reflektion om goda och dåliga barnböcker" / John Landquist

John Landquist (1881–1974) litteraturforskare och kritiker, professor i pedagogik och psykologi i Lund. Landquist var kritiker i *Dagens Nyheter* och därefter i *Aftonbladet*,¹⁶⁸ och han engagerade sig bland annat i Strindbergfejden.

John Landquist inleder sitt flerspaltiga inlägg med att berätta att han köpte boken om Pippi Långstrump då han hade hört att den hade vunnit ett pris. Efter att ha läst några kapitel för sig och sin dotter beslutade han sig dock för att sluta läsa då varken far eller dotter hade förstått det roliga i boken. Landquist beskriver hur han "storknade" inför de "hopade dumheterna", och han frågar sig retoriskt vilken prisnämnd som belönat boken, då den enligt honom saknar både "litterär smak och förstånd." Han resonerar;

[...] Jag skriver litterär smak, ty smakens lagar härskar lika suveränt över barnberättelserna som över annan skönlitteratur. Åtskilliga skribenter, förlag och nu senast alltså också en prisnämnd har inte insett detta utan tror, att man av kända ingredienser, som står barnåldern nära, kan koka ihop eller snarare mekaniskt sätta ihop vilken smörja som helst. Alltid går det i barnen. [...]

Enligt Landquist har barn en outtömligt begär efter berättelser men de saknar förmåga att uttrycka kritik, han menar istället att barns sätt att uttrycka kritik är att de känner sig "främmande och blir förströdda". Han fortsätter på ämnet kritik och skriver att den så småningom ändå infinner sig hos barnen då;

[...] Den saga som gjort intryck gräver sig in i sinnet. Den äldre generationen bevarar genom livet ljusa och älskvärda minnen av Topelius och Andersens sagor. De har som man senare förstått, gett livets första litterära skönhetsintryck. Från vår samtid ger Elsa Beskows leende och *meningsfulla*¹⁶⁹ sagor, som med milt behag diktat över för barnet, förtrogena föremål, exempel på den goda barnsagan. [...]

Landquist utvecklar ordet meningsfull, ett ord han som han menar har en egenskap som är gemensam för den goda barnsagan, men även för den vuxna "goda litteraturen". Han anser att *Pippi Långstrump* på det hela taget är en "meningslös" bok då den saknar "sammanhang med situationen" och med ett barns själsliv. Vidare beskrivs Pippis upptåg som "osmakliga", då de saknar "fantasi" och är mekaniskt ihopsatta "tokerier". Landquist ger vidare några, enligt honom, bra exempel på vad han menar:

[...] Två barn är inestängda högst upp i ett brinnande hus. Den underbara Pippi klättrar upp i ett träd, sätter en plankan från grenen till fönstret och räddar dem. Gott och väl. Men därpå ställer hon sig att sjunga och dansa på brädan: "Det brinner en eld, den brinner så klar,

¹⁶⁸ Källa: *Nationelencyklopedin* [2008-06-19]. http://ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=237161.

¹⁶⁹ Vår kursivering.

den brinner i tusen kransar” etc. ”Det brinner en eld, det brinner för dig – och den brinner för mig” etc. [...]

Landquist frågar sig vad det är för roligt med detta, och menar att givna exempel är ett typiskt för ”den fantasilösa diletterantens förfarande”. Han menar att författarinnans smaklösheter även inger andra betänkligheter och berättar om episoden då Pippi tillsammans med några barn i skogen hittar en flugsvamp.

[...] Jag undrar om det går att äta den. I varje fall kan man inte dricka den, så mycket vet jag, och då har man inte annat att välja på än att äta den. Kanske det går! Hon bet av ett stort stycke av svampen och svalde det. [...]

Landquist oroar sig för att små barn som inte vet bättre kommer att ta efter och härma Pippi, och menar att Astrid Lindgren borde veta bättre än att smaklöst skoja om förgiftning och död. Vidare ges ytterligare några exempel på olämpligheter; Pippi strör socker på golvet för det heter ju *strösocker* och Pippi äter ensam upp en hel tårta när hon är på kaffekalas. Detta, menar Landquist, ”påminner om en sinnessjuks fantasi eller om sjukliga tvångsföreställningar.” Han fortsätter;

[...] Har över huvud dessa tjockhuvade uppträden någon verkan på de barnliga läsarna, så är det den att de driver upp till medvetande de anlag till sinnessjuka handlingar och till tvångsföreställningar, som slumrar hos envar. Om boken eljes har någon verkan så är det alltså en osund verkan den utövar. [...]

Landquist anser dock att det finns potential i ”motivet” för berättelsen, då det är en ”ny” variant av den traditionella historien om busungen som ”förskräcker alla tanter med att handla mot konventionerna”. Felet, som han ser det, är att busungen i Lindgrens bok saknar mänskligt trevliga drag och hon uppför sig både ”sinnessjukt och onaturligt”. Landquist ger exempel på ett onaturligt uppförande då Pippi går baklänges och motiverar det med att tillägga; ”Lever vi inte i ett fritt land kanske? Får man inte gå hur man vill?”. Detta tror Landquist är ”en vädjan till det fria landet”, som man vanligtvis får höra av ”berusade farbröder”, men poängterar att barn i nioårsåldern lyckligtvis inte uttrycker sig på det sättet, än mindre förstår de vad som är så roligt med det.

Sist i sitt långa anförande riktar Landquist sin kritik till den prisnämnd som belönat, och gjort reklam för en så ”bristfällig produkt.”

[...] Har nämnden, vilket man gärna vill tro, varit tveksam, så förstår man icke den världsfrämmande valhänthet som icke tvättat manuskriptet och för pris fordrat de värsta smaklösheternas styrkande. Men har nämnden åter funnit boken i sin ordnig, då måste man tala om en smakens avkultivering hos dem, som bestämmer om barnböcker. [...]

Landquist menar att prisnämnder som belönar barnböcker måste vara medvetna om att de har ett stort ansvar, ja faktiskt ett mycket större ansvar än andra litterära prisnämnders. Detta för att föräldrar i stor utsträckning inte själva har så stor kunskap om barnböcker och då kan prisnämnders beslut bli avgörande. Men Landquist påpekar att det också är av avgörande betydelse för barnen att böcker håller en god kvalitet, då intrycken kan bli bestående. Han avslutar;

[...] Minnet av den onaturliga flickan och hennes osmakliga äventyr i Lindgrens bok, kan, om hon eljest ihågkommes, inte bli annat än förnimmelsen av något obehagligt, som krafsar på själen [...]

Analys: Denna artikel är ingen renodlad recension utan har karaktären av ett debattinlägg. Aktören, John Landquist är väl känd både som litteraturforskare, kritiker och som professor i pedagogik och psykologi. Landquists position som yrkesman sträcker sig således över flera fält, då han både är verksam inom det litterära (det vuxenlitterära), det pedagogiska och det psykologiska fältet, vilket man bör reflektera över när man läser hans artikel. Landquists inlägg var det första som skrevs i tidningen *Aftonbladet* om Pippi Långstrump, ingen recension hade tidigare skrivits om boken.

Att Landquist stod för det traditionella och konventionella i samhället framgår tydligt av hans åsikter när man läser texten. Sina åsikter till trots var han möjligtvis inte så konservativ då han skrev för den prestigefyllda socialdemokratiska kvällstidningen *Aftonbladet*, en tidning med djupa rötter i svensk tidningshistoria. Det framgår också att Landquist är rejält upprörd, både över att boken belönats med ett pris, men kanske framför allt då han ansåg att *Pippi Långstrump* kunde vara olämplig för barn. Till skillnad från alla recensenter dittills tyckte han dessutom inte att boken var ett dugg rolig. Eftersom Pippi varken följde vanliga lagar och reagerade anarkistiskt mot regler och konventioner menar Landquist att Pippi utgjorde ett hot mot barnens uppfostran. Landquists största invändning mot boken tycks ändå vara att den inte var 'meningsfull', vilket han menar är den egenskap som kännetecknar såväl 'den goda barnsagan' som den 'goda vuxenlitteraturen'. Som exempel görs en jämförelse med Elsa Beskows sagor som Landquist menar är ett bra exempel på god barnlitteratur, underförstått att Pippi stod för motsatsen. Landquist, ansåg att *Pippi Långstrump* saknade ett meningsfullt innehåll vilket följaktligen ledde honom till slutsatsen att det var en 'meningslös bok'. För Landquist, som var väl förtrogen med samtidens existensfilosofi, gick motkulturen, representerad i Pippigestalten, stick i stäv med meningsfullhet därav hans aversion.

När Pippi säger 'lever vi inte i ett fritt land kanske?' så tolkar Landquist citatet som en vädjan till det fria landet medan Astrid Surmatz i sin avhandling istället menar att det är författarinnans ironi över andra världskriget.¹⁷⁰ Det, menar vi, kan förstås som att Landquist tolkar sin samtid. Landquist anser att han själv ser till barnens bästa, och utifrån deras perspektiv men han läser och tolkar *Pippi Långstrump* ur ett vuxenperspektiv. Landquist verkar i sin bedömning inte alls vara medveten om textens båda dimensioner som Shavit påpekar i sin teori om textens ambivalens.

Landquist var i egenskap av professor innehavare av ett stort akademiskt och symboliskt kapital, inom det pedagogiska och det litterära fältet, vilket gav extra tyngd åt hans åsikter. Eftersom Landquist verkade inom så många olika fält, och hade en stor samlad erfarenhet har hans habitus legat till grund för hans åsikter om Pippigestalten. Att Landquists artikel bidrog till Pippis konsekration råder det inget tvivel om, trots att inlägget var kritiskt. Många forskare, bland annat Ulla Lundquist, har dokumenterat vad som kom att bli "Pippifejden" och den uppmärksamhet som rådde kring debatten, så det är väl känt vilken publicitet både den första och den andra boken indirekt fick (Landquists inlägg skrevs strax innan *Pippi Långstrump går ombord* publicerades). Det är inte svårt att tänka sig att de som inte redan läst boken om *Pippi Långstrump* blev nyfikna och ville läsa den, eller den kommande, för att själv skaffa sig en uppfattning.

¹⁷⁰ Surmatz, Astrid (2005). s. 101.

Enligt Bourdieus teori måste man för att existera på fältet också uppmärksammas, även om det är fråga om negativ uppmärksamhet.¹⁷¹ Landquists artikel lade grunden för en het diskussion om synen på barn och barnuppfostran i största allmänhet, vilket gav ytterligare uppmärksamhet åt boken.

26.9 1946 Aftontidningen / "Pip på sig professorn" / James Rössel

James Rössel var anställd på *Aftontidningen*. Rössel blev året efter sitt inlägg tidningens kulturredaktör¹⁷² där han mest skrev inom det vuxenlitterära fältet, precis som John Landquist.

I en debattartikel under vinjetten "Genom lornjetten" går signaturen JR (James Rössel) till motangrepp mot John Landquist. Han menar att Astrid Lindgren har skäl att ropa "Pip på sig professorn" till denne. Skribenten citerar Landquist och menar bland annat att Landquist möjligen har hört flera pinfulla farbröder än lekfulla barn. Rössel menar att Landquist i de pedagogiskaste tongångar fördömer och kallar Landquist för "sanitetspolis". Vidare menar Rössel att professorn "jagar upp sig" och att Landquist inte har något sinne för humor. Det görs också en anspelning på att det även saknas humor på ansökningshandlingarna till några professorer. Rössel kallar Landquists humorbefrielse för "defekt" och han hoppas att den inte har gått i arv till hans barn, samtidigt som han antyder att det är miljöpåverkan eller dålig uppläsningskonst som gör att barn inte tycker om Pippi. Rössel avslutar med att poängtera att Astrid Lindgrens succéer beror på att hon har talang att roa "*både barn och äldre*".

Analys: Detta genmäle är ett direkt svar till Landquist då Rössel endast återgivit citat från vad Landquist har skrivit om Pippi. Artikeln handlar inte så mycket om Pippi utan tar sig mer uttrycket av ett personligt angrepp, i skarpa ordalag, på Landquist. Rössel försvarar visserligen Pippi och hennes författarinna och framför sin åsikt att Astrid Lindgren har talang att roa 'både barn och äldre', men han använder Landquists professorstitel för att ironisera genom att flera gånger betona att Landquist är professor. Det ges i texten inga exempel på några episoder från boken, inte heller ges en beskrivning av Pippigestalten. Vi menar att han tar tillfälle i akt och använder Pippi som ett verktyg för att trycka till Landquist och möjligen för att skapa debatt. Både Landquist och Rössel innehar symboliska kapital i egenskap av sina yrkesroller. Rössels akademiska kapital är dock betydligt mindre än Landquists och att han retar sig på professorstiteln antyder att han ringaktar det akademiska kapitalet och hånar den akademiska hierarkin.

6.4 Recensioner *Pippi Långstrump* går ombord

26.10 1946 / Dagens Nyheter / "Pippi Långstrump än en gång" / Elsa Olenius

Elsa Olenius (1896-1984) var bibliotekarie och dramapedagog. Dessutom verkade hon som kritiker och litterär rådgivare, bland annat för Rabén & Sjögrens barnboksutgivning.¹⁷³ Olenius var också en av jurymedlemmarna som gav Astrid

¹⁷¹ Bourdieu (2000). s. 327.

¹⁷² Lundqvist, Ulla (1979). s. 244

¹⁷³ Elsa Olenius engagerades tidigt vid barnverksamheten vid Stockholms stadsbibliotek, där hon på 1930-talet tog initiativ till ett muntligt sagoberättande. Olenius grundade 1942 en barnteater i Stockholms

Lindgren Rabén & Sjögrens pris för boken om *Pippi Långstrump*. I juryn satt hon i egenskap av ungdomsbibliotekarie och enligt Ulla Lundqvist var det Olenius, tillsammans med författaren fil. Mag. Gösta Knutsson, som övertalade de andra två jurymedlemmarna att ge förstapriset till Astrid Lindgren.¹⁷⁴ Elsa Olenius hade, enligt Lena Kåreland, en livslång vänskap med författarinnan vilken grundades redan 1944 då de började skriva brev till varandra.¹⁷⁵ Olenius hade hösten 1946 ansvar för barnlitteraturrecensionerna i *Dagens Nyheter* då Zweigbergk var tjänstledig.¹⁷⁶ Olenius hade ett nära samarbete med Zweigbergk/Bolin då hon bland annat skrev boklistorna i deras verk *Barn och böcker*.¹⁷⁷

Elsa Olenius recenserar *Pippi Långstrump går ombord* och *Pelle Svanslös*, som hon kallar 'krumelurer' och hon inleder med att jämföra deras popularitet med figurer som Nalle Puh och Mary Poppins. Olenius menar att hon inte hade kunnat föreställa sig en fortsättning på *Pippi Långstrump* men säger sig vara glad för att det blev så. Vidare beskriver hon boken och dess personer i ordalag som att Pippi är samma "starka och putslustiga unge som förut, godhjärtad och full av humor och fantasi". Recensenten hävdar att författarinnan visar att hon är insatt i barnpsykologi och menar att få författare talar barns språk såsom Astrid Lindgren. Olenius drar slutsatsen att det beror på att författarinnan så väl minns sin barndom. Vidare menar Olenius att den andra boken är mera måttfull och välbalanserad än den förra. Recensenten märker särskilt ut ett kapitel som hon menar når oanade höjder och det är episoden där Pippi är skeppsbruten. Olenius menar att författarinnan där visar hur hon behärskar sin "speciella humoristiska stil utan att slå över". Pippis bästa kompisar, Tommy och Annika, beskrivs som välstrukna barn som är nöjda med Pippis "tokroligheter".

Olenius berättar att hon provläst boken för barn i åldern 7-13 år och menar att av skrattkaskaderna att döma har författarinnan lyckats särskilt väl med att roa barn. Recensionen avslutas med att Olenius gör reklam för en teateruppsättning om Pippi Långstrump, en uppsättning som hon själv varit med att organisera.

Analys: Bibliotekarien Olenius menar att boken riktar sig till barn upp till 12 år samt till föräldrar som läser för sina barn, vilket vi menar är en typisk bibliotekarisk reflektion. De ord som recensenten använder sig av är till exempel 'humor och fantasi', som för övrigt var exakt samma uttryck som Bolin hade som titel på sin recension. Olenius använder och upprepar också ord som 'godhjärtad' och ord som anspelar på humor som 'tokrolig' och 'skrattkaskader'. En episod som Olenius uppmärksammar i recensionen är när Pippi är skeppsbruten, ett avsnitt som hon menar visar att Astrid Lindgren kan använda humorn utan att gå till överdrift.

Att Olenius skriver att Astrid Lindgren har sin egen barndom i färskt minne och att hon var insatt i barnens psyke menar vi är ett tecken på att hon kände henne väl. Det faktum att Olenius hade en livslång vänskap med Astrid Lindgren och att hon var pådrivande i prisenämnden som utnämnde *Pippi Långstrump* till vinnare i barnbokspristävlingen bör

Medborgarhus under samlingsnamnet "Vår Teater". Källa: *Nationalencyklopedin* [2008-05-06]. http://ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=275345.

¹⁷⁴ De jurymedlemmarna var lärarinnan fröken Gärda Chambert och bokförläggaren fil. Dr. Hans Rabén.

Källa: Lundqvist, Ulla (1979). s. 231.

¹⁷⁵ Kåreland, Lena (1999). s. 106.

¹⁷⁶ Kåreland, Lena (1999). s. 117 f.

¹⁷⁷ Kåreland, Lena (1999). s. 119.

man ha i åtanke när man läser hennes recension. Olenius besatt därmed ett mycket betydelsefullt socialt kapital. Det är också viktigt att ha i åtanke, när man läser recensionen, att den är publicerad *efter* John Landquist fördömande av boken i *Aftonbladet* den 18.8. 1946. Då Olenius i recensionen passar på att göra reklam för sin teateruppsättning av Pippi Långstrump ligger det i hennes intresse att framhålla Pippi och författarinnan i positiva ordalag. När Olenius legitimerar Pippi så legitimerar hon samtidigt sin egen teaterproduktion. Hon hade med andra ord egen nytta med att konsekra Pippi. Att Olenius dessutom arbetade som bibliotekarie på Stockholms stadsbibliotek är inte heller ointressant i sammanhanget, då hon genom sitt arbete besatt ett kulturellt kapital där hon hade möjlighet att som smakdomare erbjuda den litteratur hon ansåg var god litteratur. Därmed, menar vi, bidrog Elsa Olenius tillsammans med Bolin/Zweigbergk, i allra högsta grad till Pippis konsekration.

Vi kan konstatera att den kvinnliga trojkan som befann sig i Stockholm nära författarinnan står i kontrast med Landquist från Lund. Med det menar vi att Stockholm som är huvudstaden skiljer sig från det traditionellt akademiska Lund. Dessa bägge miljöer representerar olika habitus. Båda städerna har tunga kapital inom sina respektive regioner, vilket gynnade spridningen och kan ha haft betydelse för konsekrationen.

13.11 1946 / Morgontidningen / "Ny pippi långstrumpsuccé" / Gallie Åkerhielm

Recensionen inleds med en uppmaning åt alla Pippifantaster att så fort som möjligt skaffa sig den nya boken. Recensenten påpekar att om man mot förmodan skulle höra till Pippis motståndare är det ännu större anledning att införskaffa den. Åkerhielm menar att man helt enkelt måste bli "omvänd", men reserverar sig med att tillägga; "för så vitt ni inte är en obotlig surgurka, utan bittersta gnista humor i kroppen". Och om så skulle vara fallet finns det ändå inte mycket att göra skriver hon. Vidare beskrivs i stora drag vad *Pippi Långstrump går ombord* handlar om, Pippi på "en butiksronde", på besök i skolan "fast bara lite grann" och vi får med "häpen förtjusning" se hur hon "tämjer tigrar och arrangerar skeppsbrott med samma oförbränneliga fermitet". Dessutom får vi också stifta närmare bekantskap med Pippis "fetlagda" pappa som kommit hem med "ny kappsäck med gullpengar och ömkligen besegras av sin armstarka dotter i en rad bisarra kraftprov". Åkerhielm tycker att hela boken är så "fylld av frodig fantasi och sund protest mot allt torrt, grått och byråkratiskt i tillvaron, att man ger sig på nåd och onåd".

Åkerhielm förstår inte alls hur Pippi skulle kunna vara en "skadlig bekantskap för våra barn", utan hävdar istället att om alla varit lika generösa och godhjärtade, samt haft en sådan "omedvetet riktig livsinställning" som Pippi, hade nog de flesta föräldrar skattat sig lyckliga. Hon menar att risken för att barn som läst Pippi Långstrump skulle börja bära omkring på hästar, slåss med vilddjur – eller för den delen – slåss med busar, är närmast obefintlig. Recensenten menar också att Ingrid Nymans teckningar "är lika genialt flugiga som boken".

Avslutningsvis deklarerar recensenten att Rabén & Sjögren, på uppdrag av Astrid Lindgren, givit ut en dramatisering av Pippi. Den menar hon är precis så enkel som en barnpjäs ska vara och förutspår att den säkerligen kan komma att bereda både aktörer som publik ett stort nöje.

Analys: Detta är Åkerhielms andra recension av Pippitrilogin som vi har med bland vårt material. Åkerhielm är i sin recension av *Pippi Långstrump går ombord* fortfarande mycket positiv, och verkar inte bry sig det minsta om Landquists inlägg i debatten. En förklaring till det kan vara att de båda två representerade tidningar som tillhörde samma politiska färg. En annan möjlig förklaring kan vara att hon ansåg att Landquist inte riktigt hade legitimitet för att blanda sig i det barnlitterära fältet, eller att hon ansåg att hon hade ett större symboliskt kapital inom fältet och därför valde att inte ta intryck av hans inlägg. Åkerhielm bemöter inlägget subtilt och går inte till direkt angrepp, vilket kan bero på miljöerna Stockholm – Lund återigen.

Recensionen är tydligt riktad till föräldrar, och hon gör också ett personligt ställningstagande då hon bland annat skriver 'vi föräldrar' och 'våra barn'. Hon anknyter i sin diskussion också till uppfostransdebatten då hon tydligt poängterar att Pippi inte skulle vara någon fara för "våra barn". Recensenten antyder att hon tycker att samhället är torrt, grått och byråkratiskt och att Pippi står för en livssyn som hon anser är behövligt. Hon ger också en skojfrisk, men rejäl, pik åt dem som inte har förstått det roliga med Pippi, då hon faktiskt menar att det inte finns någon hjälp för humorlösa individer. Möjligtvis är piken riktad till John Landquist, när hon skriver att om man inte förstår Pippi så är man en obotlig 'surgurka', utan humor.

Åkerhielm är uppenbart road av Pippi och tar ställning för Pippi och Astrid Lindgren genom att ge böckerna genomgående positiva recensioner. Ordet 'flugigt' är för oss ett intressant och annorlunda val av ord, och vi har noterat att det förekommer i flera artiklar från samma tid som hittat under insamlandet av vårt material.

Nr 47 1946 / Folkskollärarnas Tidning / Charles Lans

Charles Lans var folkskollärare, vilket är den enda information vi lyckats få fram om honom.

Lans skriver i egenskap av sin lärarroll och börjar sin recension genom att ställa frågan om vilka fordringar man bör ha på en god barnbok. Han frågar sig vad goda ideal för barn skall vara, och menar att boken *Pippi Långstrump går ombord* tycks vara en ny typ av barnböcker, där "oarter firar triumfer". Han tar då som exempel att Pippi inte går i skolan och är "ohövlig, självsvaldig och ouppfostrad". Lans skriver att boken framställs i trevliga ordalag av förlaget som han menar är ute efter att öka försäljningen, men ur lärar- och uppfostrarsynpunkt finns det anledning att protestera mot boken. Han ser en fara i att dylika böcker blir en norm. Han tar ytterligare ett exempel när Pippi snyter sig i klänningen och hänvisar här till författarens "moderna syn på barnhygien" som han menar går i stil med hela boken. Avslutningsvis är han kritisk mot att det används "populär stavning". Han tar som exempel: "Affärder, gull, röa hunn, mänsker, pluttifikation. Ord som han är rädd att barn skall ta efter. Han tycker helt enkelt inte att boken är ett bra exempel på hur en barnbok skall vara.

Analys: Recensionen riktar sig troligtvis till andra lärare, då den publicerades i folkskollärarnas medlemstidning. Att Lans är lärare märks i hans åsikter, till exempel då han inleder sin recension med att ifrågasätta språket i boken som han menar brister vad det gäller god stil och stavning. Recensionen är klart negativ och han protesterar mot att boken skall få spridning och han uttrycker rädsla för att barnen skall ta efter Pippis manér. Ett beteende som särskilt väcker hans uppmärksamhet är när Pippi snyter sig i

klänningen och han är förfärad över förekomsten av talspråk som han kallar ”populär stavning”.

Lans verkar känna ett ansvar över kommande generationer, och han uttrycker klart att det från ”lärar- och uppfostrarsynpunkt” finns anledning att reservera sig mot boken, då den inte representerar vad han menar är goda ideal för barn. Åsikterna som förs fram i recensionen speglar tydligt vad han ansåg vara en god fostran, samtidigt som han värjer sig för det moderna, framför allt vad det gällde uppförande, stavning och hygien. Barnuppfostringsdebatter, som var ett av samtidens stora och små spörsmål, handlade om vikten av ordning och reda, bibehållen hyfs och från många håll en rädsla för den nya ”fria” uppfostran. Debatterna rörande barn och barnuppfostran var också intimt förknippade med skolvärlden, som Lans representerade, vilket återspeglar sig i hans recension. Han återkommer till ord som har anknytning till både skola och fostran såsom ’stavning’, ’ohövlig’, ’ouppfostrad’ och ’självsvåldig’. Inga jämförelser görs och inte heller skriver han vilka åldrar boken riktar sig till.

Aktören Lans är i sin roll som lärare från det pedagogiska fältet, och är liksom Landquist oroad för barnens uppfostran. Lans recension skiljer sig i jämförelse med övriga, då hans tyngdpunkt ligger på hur språket behandlas i boken. Lans är också traditionalist och vill värna om det konventionella vilket är intressant då Zweigbergk/Bolin också är traditionalister på det barnlitterära fältet, men tvärtom värnar och välkomnar de motkulturen. Lans har säkert tagit intryck av Landquist, då upprepningar av dennes resonemang förekommer.

16.11 1946 / Aftontidningen / ”Pippi Långstrump kommer igen”/ Lennart Hellsing

Lennart Hellsing (f 1919) var skribent i Aftontidningen. Hellsing debuterade själv som författare 1945 med barnboken *Katten blåser i silverhorn*, och han är en av initiativtagarna till Svenska Barnboksinstitutet.¹⁷⁸

Lennart Hellsing konstaterar att i *Pippi Långstrump går ombord* är Pippi fortfarande lika stark, slagfärdig, rik och dessutom är hon fortfarande ”lika temperamentsfullt uppfinningsrik och respektlös som hon var förra året.” Hellsing anser att Astrid Lindgren ”har en groteskt frodig fantasi, som för tanken till Rabelais eller de burleska ryska folksagorna”. Han menar att professor Landquist tar Pippigestalten för realistisk och menar att Astrid Lindgren skriver ”sagor” fast i modern tid. Till skillnad från folksagorna är dessa sagor skrivna för barn och skall förstås av dessa. Han frågar sig om det inte är viktigare att barn ”får leva ut sina hämningar i en sund sinnlighet?” Han är medveten om att han uttrycker sig modernt när han skriver det. Hellsing skriver vidare att ”med sin Pippi Långstrump har Astrid Lindgren slagit hål på den mur av moralism, sentimentalitet och sötsliskighet, som i decennier omgärdat den svenska barnlitteraturen”. Dock skriver Hellsing att man inte kan acceptera Pippi reservationslöst då han anser att kvickheterna är lånade från annat håll. Han tycker dessutom att Pippi är en smula överdriven då hon inte har några regler, som vanliga barn har, och att hon inte har någon föräldravörnad, som han anser att man bör ha. Hellsing frågar sig om det inte finns ett annat sätt att utan förbud få ett ”naturligt hänsynstagande till sina medmänniskor”. Han skriver vidare att ”Astrid Lindgren har gjort några försök i den vägen, men där är hon inte lika övertygande som i burleskerna”.

¹⁷⁸ Källa *Nationalencyklopedin* [2008-05-07]. http://ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=201105.

Hellsing är rädd för att Lindgren skall upprepa sig i fler böcker och ”förfalla till en moralinverterad burleskproduktion på löpande band”. Sist i recensionen påpekar Hellsing dock att boken är ”rasande rolig” och menar att boken bör de flesta barn i åldersgruppen 6-11 år ”bli förtjusta i”.

Analys: Detta är Lennart Hellsings första barnboksrecension, och hans insteg på det litterära fältet som recensent och smakdomare. Hellsings yrkesliv kom sedermera att omfatta många recensioner, framför allt i *Aftonbladet*. Recensionen är lång och den riktar sig inte uttryckligen till någon annan än tidningens läsare, förmodligen läsare med barn.

Att Hellsing skriver både inom det vuxenlitterära fältet och det barnlitterära är intressant och genom att recensera investerar han kapital inom barnlitteraturfältet. Hans samlade symboliska kapital var då inte så stort, vilket kan förklara varför han är lite ambivalent i sina åsikter. Recensionen är inte odelat positiv och han tar tillfället i akt och ger Landquist en gliring om att man inte skall ta Pippi för en realistisk och idealbildande berättelse. Hellsing glömmer dock sin egen pekpinne när han har synpunkter på Pippis makabra sätt att behandla sin pappa. I sin bok *tankar om barnlitteraturen* diskuterar Hellsing om vad man borde kräva av en bra skönlitterär barnbok och eftersom han där pekar på att det är viktigt att boken har en ”moral” som man kan acceptera,¹⁷⁹ blir det klart att han inte tycker det är moraliskt riktigt att behandla sin pappa på det respektlösa viset. Han försvarar sig med ”måste man vara en torr moralist eller innehavare av kinesisk föräldravörnad, för att finna detta en smula i överkant”. Hellsing menar också att Astrid Lindgrens ”frodiga fantasi” för tankarna till burleska¹⁸⁰ sagor. Jämförelser görs till Rabelais som skrev burleska sagor. Det tycker vi är värt att notera, då Bachtins karnevalsteori bygger på analyser från Rabelais verk.

Hellsing som själv stod för det moderna nytänkandet och som utmanade den traditionella barnlitteraturen använder ord som ’rasande rolig’ när han beskriver boken. När han beskriver Pippi är det ord som ’temperamentsfullt uppfinningsrik’, ’respektlös’ och Astrid Lindgren får tillskrivet egenskaper som att hon har en ’grotesk frodig fantasi’, av vilka de senare är ord som kännetecknar och beskriver ’burleska’ sagor. Hellsing är väl medveten om att det är viktigt med barnböcker i denna tid och han liknar Astrid Lindgrens författarstil vid sagor. Att hans reservation mot Pippi bottnar i hans egen uppfattning om att en barnbok skall vara meningsfull framgår ganska klart.

6.4.1 Sammanfattande analys *Pippi Långstrump går ombord*

Efter övervägande positiv kritik av boken om *Pippi Långstrump* publicerades nu den första kritiken som huvudsakligen uttrycktes från det pedagogiska fältet. Det intressanta är att även övriga recensioner och inlägg verkar påverkas av kritiken. Traditionalisterna inom det barnlitterära fältet välkomnar den motkultur som Pippi står för. Det finns även traditionalister inom det pedagogiska fältet, Lanquist och Lans, vilka tvärtom uttrycker vad som kan tolkas som en rädsla för samma motkultur. Det tyder på att problemet är motkulturen, vilken tolkas olika beroende på fälttillhörighet, konsttillhörighet och kanske respektive tidnings politiska hemvist. Zweigbergk har fått

¹⁷⁹ Hellsing, Lennart (1999) s.49

¹⁸⁰ Som litterär genrebeteckning: verk av lågkomisk art och med uppsluppen, skämtsam, stundom grovkornig karaktär. Källa: *Nationalencyklopedin* [2008-05-07]. http://ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=138370.

en ersättare i Elsa Olenius som är ändå mer översvallande positiv över *Pippi Långstrump går ombord*. Det beror säkert på hennes stora sociala kapital som hon hade i och med vänskapen med Astrid Lindgren.

Lennart Hellsing debuterade själv 1945 på det barnlitterära fältet som författare. Året efter skrev han sin första barnboksrecension på just *Pippi Långstrump går ombord*. Han är intressant vad det gäller motkulturen, då han själv var en gränsöverskridare. Han är i det stora hela lite ambivalent. Trots att han saknar ett moraliskt perspektiv och en meningsfullhet i boken kan han ändå inte låta bli att tycka boken är rolig. Han förfogade ännu inte över ett så stort symboliskt kapital men han hade en egen syn på barnböcker och var tydlig i sina åsikter. Han kommer in som en uppstickare bland traditionalisterna Zweigbergk/Bolin. Kåreland menar att Hellsing intog en friare position än journalisterna då han inte var bunden till det journalistiska fältet.¹⁸¹

6.5 Recensioner *Pippi Långstrump i Söderhavet*

25.10 1948 / Svenska Dagbladet / ”Rackarungar och andra barn”/ Greta Bolin (Corinna)

I en samlingsrecension om sammanlagt fem böcker skriver Greta Bolin att Pippi är rackarungen framför alla andra. Hon kallar henne för en respektlös hjältinna med humor och ett varmt hjärta. Bolin beskriver bokens handling och menar att den är tecknad med öm inlevelse och nämner särskilt slutet av boken som skildras med Pippi sittande framför ljuset. Denna episod menar recensenten är en ”symbolisk touche, en bekännelse till barndomens eviga oförstörbara fantasivärld”. Bolin påpekar avslutningsvis att det dock finns skönhetsfläckar, liksom i de föregående böckerna som hon beskriver som ”tjuvpojkskhumöret och respektlösheten som drivs ut på hal is” och ”hamnar i rena smaklösheter.” Bolin tar ett exempel när Pippi muntrar upp tant Laura som hon menar borde ha utgått. Men recensenten menar att hon ”är villig att helt falla offer för Pippis allt besegrande charm och följa henne till lata latituder”.

Analys: I denna recension är texten om Pippi Långstrump betydligt mer omfattande än texten om de andra barnböckerna. Recensionen inleds i positiva ordalag och den verkar vända sig till föräldrar eftersom det finns information om förlag och pris för var bok. När allt positivt sagts om Pippi vänder recensionen tvärt och här talar Bolin om skönhetsfläckar som hon menar även fanns i de andra två böckerna. Men vi kan konstatera att det inte framgick av den första recensionen, vilket kan tyda på att Bolin påverkats av den kritik Landquist förde fram. En reflektion vi kan göra är att Bolins osäkerhet kan botten i Landquists stora kapital som därigenom har fått henne att omvärdera sina åsikter. Eftersom Bolin avslutar sin recenserande text om Pippi i positiva ordalag, möjligen för att släta över det negativa hon skrivit, kan det röra sig om att hon kände att det inte var helt legitimt att enbart ha positiva reflektioner, menar vi.

Ordval som används om Pippis beteende är ’fantasifigur respektlös humor’ och ’varmt hjärta’

¹⁸¹ Kåreland, Lena (1999) s. 201

24.10 1948 / Aftonbladet / ”Pippi Långstrump, Bogivogi och några till” / Lennart Hellsing

Denna recension är en samlingsrecension som behandlar flera barnböcker däribland *Pippi Långstrump i Söderhavet*. Hellsing bedömer att Pippis upptåg kan roa barn i de flesta åldrar. Särskilda episoder som Hellsing ger exempel på i recensionen är när Pippi gör bort en villaspekulant, en kaffemoster, en välgörenhetstant, att hon jagar hajar och banditer och att hon kommer hem och firar julafton, i januari. Hellsing menar att Astrid Lindgren då och då har mildrat Pippis vilda lynne, vilket han tycker inte skadar då han menar att ”uppsluppenheten börjar bli litet för mekanisk”. Recensenten menar att barn har fler sidor som bör stimuleras.

Analys: I denna samlingsrecension ges inte *Pippi Långstrump i Söderhavet* så många textrader, men utrymmet är varken större eller mindre än de andra barnböckerna som recenseras. Hellsing verkar inte överdrivet positiv till boken men han uttrycker att han tycker att författarinnan har tonat ner Pippi, vilket Hellsing tycker är bra eftersom han tycker att uppsluppenheten började bli överdriven. Recensionen är ganska slätstruken och vi kan konstatera att den är mer intetsägande än hans första recension som endast behandlade en bok. Hellsings kapital på det barnlitterära fältet har ökat, både i det avseendet att han själv har gett ut barnböcker och vuxenböcker samt recenserat fler barnböcker, därmed var han verksam i flera fält. Hellsing tyckte möjligtvis att barnböcker skulle ha en högre ambition än att bara roa, vilket han antyder när han skriver att barn har ju fler sidor.

1949 / Bonniers Litterära Magasin / ”40-talet i barnkammaren” / Ingrid Arvidsson

Ingrid Arvidsson (f. 1919). Svensk författarinna, lyriker och journalist. Arvidsson var kulturattaché i Washington 1966-1972. Senare programchef på Sveriges Radio.¹⁸²

I en lång artikel skriver kritikern Ingrid Arvidsson om barnlitteraturen som hon menar återpeglar det litterära 1940-talet i miniatyr, men som i några fall blir parodier på den vuxna litteraturhistoriens värld. Enligt Arvidsson är Pippi Långstrump tillsammans med Pelle Svanslös dock årtiondets succéer. Pippis egenskaper och upptåg beskrivs i texten och dessa menar Arvidsson är en ”hänföraende anarkism som barn alltid älskar”. Vardagssurrealismen lyfts fram som ett underbart äventyr, och recensenten framhåller att Pippi i grund och botten både är snäll, anpassningsbar och att hon alltid menar väl. Arvidsson påpekar att man inte behöver ta så allvarligt på Pippis infall då anarkismen i Pippiböckerna är mer förlöjligad än förhålligad. Vidare skriver hon att de är många uppretade föräldrar som stört sig på Pippis okonventionella uppträdande, men poängterar att det är förklaringen till att Pippi placerades på 1940-talet. Många vuxna reagerade med ”moralisk indignation” vilket Arvidsson ser som ett bevis på att böckerna var nödvändiga, men reaktionen var också, menar hon, ett bevis på att barn hade behov av denna typ av böcker för att utvärda samhällets normer och regler.

Analys: Denna artikel handlar om modernismens genombrott i barnlitteraturen. Jämförelser och paralleller görs till modernismen i vuxenlitteraturen. Artikeln riktar sig till aktörer på det litterära fältet. Arvidsson antyder att det är något fel på rådande

¹⁸² Källa *Svenska Dagbladet* 2005-03-18 [2008-05-12].
http://www.svd.se/kulturoje/litteratur/artikel_30573.svd.

samhällsordning när hon skriver att barnen behöver böcker som Pippi Långstrump för att kunna uthärda. Hon är positiv till Pippitrilogin och menar att anarkismen i Pippis upptåg var vad barnen behövde för att uthärda samhällets normer på den tiden. 'Anarkism' är ett återkommande ord i artikeln. Ingrid Arvidsson verkar tycka att 'moralisk indignation' är särskilt viktigt att påpeka då hon använder uttrycket inte mindre än fyra gånger när hon skriver om Pippi. Det är intressant att Arvidsson skriver om barnlitteraturen i samma termer som vuxenlitteraturen. Recensenten verkar vara införstådd med det som Zohar Shavit kallar barnbokens ambivalens, att boken vänder sig både till barn och vuxna och uppfattas olika, vilket är meningen. Arvidsson såg föräldrarnas upprördhet som bevis på att böckerna var behövda.

Då *Bonniers Litterära Magasin* är en ledande litterär tidskrift, tillsammans med det faktum att en aktör som i första hand recenserade vuxenlitteratur skrev om "40-talet i barnkammaren", pekar på att det barnlitterära fältet var på väg mot ett uppsving.

6.5.1 Sammanfattande analys *Pippi Långstrump i Söderhavet*

Både Bolin och Hellsing hade båda recenserat varsin bok om Pippi Långstrump innan och båda har ändrat sin inställning något. Det kan bero på att de påverkats av pågående debatter som rördes upp om barnuppfostran. Deras stundtals vacklande åsikter kan röra sig om hur man egentligen ställde sig till motkulturen som kom med böckerna.

Arvidssons recension som rör alla tre böckerna innebar ett mycket viktigt steg för barnlitteraturen i stort och för Pippigestalten i synnerhet, då hon höjer diskussionen om Pippigestalten till ett högre plan. Hon kopplar Pippitrilogin till modernismens genombrott i barn- och vuxenlitteraturen. I jämförelse med Bolin och Hellsing drar hon större växlar på samhällsperspektivet som hon menar är hårt för barn och där då trilogin är välbehövlig. Alla tre hade starka symboliska kapital inom olika fält och var välkända skribenter.

6.6 Debattinlägg åren 1948-1949

1948 nr. 11 / Husmodern / Ewa Sällberg

Ewa Sällberg. Dåvarande sekreterare i Utrikesdepartementets pressrum.

Tidningen *Husmodern* hade en diskussionsserie om barnuppfostran där Ewa Sällberg blandar in Pippi och skriver att det tjasas om barnens rättigheter ständigt och jämt. Hon menar att det inte är konstigt att barnen blir som de blir: "självmäta och svårhanterliga" och hon anser att Pippi propagerar för dessa rättigheter, då hon gör allt vad som faller henne in. Sällberg menar att Pippi inte är uppfostrad alls. Sällberg frågar sig om barnen verkligen förstår att Pippi inte är på riktigt. Hon undrar om inte Pippi skall vara "någon slags sagofigur" och tar exempel när Pippi lägger fötterna på huvudkudden och frågar sig vad det är för romaniskt med det.

Analys: Eftersom detta är ett debattinlägg i en diskussionsserie om barnuppfostran och inte en recension, redovisas här skribentens åsikter som skildrar samtidens debatt om barns beteende och fostran.

Sällberg diskuterar som om Pippi hade varit en realistisk skildring om en flicka som finns i verkligheten, trots att hon frågar sig om barnen verkligen förstår att Pippi inte är på riktigt. De ord hon använder sig av är negativt laddade, exempelvis 'självmäktiga' och 'svårhanterliga' och hon sluter sig till åsikterna från aktörerna på det pedagogiska fältet. Några jämförelser görs inte och artikeln kan man anta riktar sig till föräldrar, i synnerhet kvinnor, då inlägget publicerades i tidningen *Husmodern*. Sällberg menar att Pippi är en mycket dålig förebild.

29.3 1949 / Nya Pressen / "Pippi och Bill vansinniga Pinocchio mot pigromantik. Förbud uppammar kolorerat frosseri – Nya Pressen öppnar en enkät" / Fil.mag. Einar Strandberg

Fil.mag. Einar Strandberg uttalar sig för Nya Pressen. Strandberg är den ende som uttalar sig om Pippi Långstrump i enkätförfrågan, varför endast hans uttalande läggs vikt vid i studien.

Nya Pressen hade liksom flera tidningar vid denna tid en diskussionsserie om barnuppfostran och barnlitteratur. Tidningen tillfrågade en psykolog, en pedagog och en författare om barn- och ungdomslitteraturens inflytande på moralen. De tillfrågade diskuterar i övergripande ordalag mest runt barnuppfostran, moral och barn och ungdomars läsning och att det bör vara god litteratur men just Pippi tas upp som dåligt föredöme här av pedagogen och läraren Einar Strandberg som menar att "Pippi borde skämmas". Detta för att han menar att Pippi är en "mycket uppskattad barnbok" bland små barn som "väcker kritiklös beundran" Strandberg menar att det är inte bra eftersom hon är en dålig förebild för att hon till exempel inte går i skolan och att hon ljuger. Vidare menar Strandberg att det inte är bra när hjälten och hjälttinnan är en asocial individ och att det inte är bra för barnen att de beundrar dessa gestalter. Han anser att *Pippi Långstrump* inte uppfyller de etiska krav som den borde och övergripande jämförs Pippi i artikeln med Bill Brown och med pig-romantik. De sägs representera den "gaskiga ingenting-förbudet-mentalitet", istället rekommenderar Strandberg Pinocchio samt författare som Ruyard Kipling och Elsa Beskow. Strandberg påpekar slutligen att de goda gärningar Pippi gör på grund av sin övernaturliga styrka inte kan "överskyla allt olämpligt hon företar sig".

Analys: Strandberg är en pedagog och därmed en aktör från det pedagogiska fältet. Strandberg har liksom de andra pedagogerna som skrivit inlägg en liknande inställning till Pippi: att hon är en dålig förebild. För Strandberg handlar det om vad som är god eller dålig litteratur. Rädslan att barnen skall ta efter Pippis upptåg övergår den eventuella goda kvalitet som Pippi Långstrump utgör. Ord som är utmärkande är 'etik' 'moral' här i betydelsen att Pippiböckerna inte uppfyller de kraven. Ett ord som används för att beskriva Pippi är: 'asocial', vilket kan tyda på att recensenten har tagit starkt intryck av pedagogikprofessorn Landquists inlägg. För Strandberg representerar troligtvis Landquist ett stort socialt kapital med tanke på att de bägge tillhörde det pedagogiska fältet.

Artikeln speglar samtiden i högsta grad då det fanns motsättningar mellan barnuppfostransidealerna och motkulturen som i just Pippi Långstrumptrilogin kommer till uttryck och som är någonting nytt. Både Landquist, Hellsing och Strandberg för fram synsätt som är knutna till etik och moral vilka de menar är viktiga hörnstenar i en meningsfull bok. De åsikter som Strandberg ger uttryck för är just rädsla för att barnen

skall ta efter Pippi.¹⁸³ Jämförelser görs här med Bill Brown eller Bill-böckerna som de kallas. De skrevs av den brittiska författarinnan Richmal Cromton och handlade om den odygdige skolpojken Bill Brown. Strandberg gör associationer till populärkulturen till vilken han ansåg att även Pippiböckerna kunde klassas till.

6.7 Debattinlägg år 1995

Eftersom studien delvis skall undersöka vad som bidragit till Pippis konsekration kommer här presenteras, vilket i vår mening, är en fortsättning på Pippifejden eller debatten om Pippis del i barnuppfostringsfrågan. Då inläggen från 1995 är tänkt att skildra receptionen över tid, kan dessa ses som ett eko av receptionen på 1940-talet. Vi har kunnat konstatera att diskussioner om Pippi Långstrump med jämna mellanrum blommar upp, särskilt i samband med att hon firar jubileum. Detta medför att den litterära gestalten återigen uppmärksammas, vilket bidrar till konsekrationen och överlevnaden av Pippigestalten över tid. De valda debattartiklarna får representera detta återuppstående av diskussionen.

8.3 1995/Svenska Dagbladet/ "Dags att pensionera Pippi Långstrump?" /Carin Stenström

Carin Stenström (1947) är chefredaktör på kristna tredagarstidningen *Världen idag*. Hon är aktiv kristdemokrat som satt i kommunfullmäktige för Kd i Norrköping 2002-2006. På 1980-talet var Stenström medarbetare på bland annat *Dagens Nyheter* och *Östgöta Correspondenten*, dessutom var hon tidigare ledarskribent på pingströrelsens tidning *Dagen*.¹⁸⁴

Med anledning av Pippis 50-års dag skriver journalisten Carin Stenström en lång artikel som redan i rubriken signalerar att hon tycker det är hög tid, att efter femtio års dyrkan, pensionera den rödhåriga flickan som hon menar ställt allt på ända. Med allt menar hon här skola, familjeliv och ett normalt beteende. Hon menar att Pippi får alla hyllningar i repris när hon fyller år. Stenström menar att "Pippi lyfts fram som mall för unga flickor", och hävdar att hon inte själv kunde förstå Pippis storhet ens när hon var barn. Redan som liten säger sig Stenström kunnat se vad många vuxna inte lyckades med, nämligen att; "Pippi var gravt asocial, att hon var känslomässigt störd, att hon saknade varje anpassningsförmåga och alla normala band till andra människor". Hon skriver vidare att hon tyckte att "Pippis liv saknade utvecklingsmöjligheter" samt att Pippi gjorde sig rolig på andras bekostnad genom "sanningar som kränkte och förlöjligade". Att denna figur kunde tilltala efterkrigstidens vuxengeneration, som för henne som bara var ett barn framstod som tragisk, tycker Stenström är egendomligt. Hon har följande förklaring till varför det har gått snett i samhället:

[...] Man kan fundera över vilket inflytande Pippikulten haft på skola och barnuppfostran. Jag tror att det varit mycket stort och mycket negativt. Inte i något annat land har barndomen gjorts till sitt eget mål, inte någon annanstans har infantiliteten upphöjts till norm och visdom som hos oss. Så har också bristen på mognad och oförmågan att uppträda som vuxna människor blivit påtaglig i vårt land.

¹⁸³ Astrid Lindgren försvarade Pippi i ett inlägg i samma tidning, *Nya Pressen* 11.4 1949.

¹⁸⁴ Källa: *Världen idag* <http://www.varldenidag.se> [2008-05-15].

Pippidyrkan har ställt allt på ända, skola, familjeliv, normalt beteende. Den har förlöjligat ordning och hänsyn, ärlighet och artighet. Den har förhärligat självupptagenhet, självfixering, hänsynslöshet och verklighetsflykt.[...] I Pippis efterföljd har kunskap och kunnande nedvärderats. Den attityd hon intog till kunskap under sina korta besök i skolan kom successivt att anammas av skolan själv.[...]¹⁸⁵

Stenström menar att Pippis filosofi tagits efter av både skola och föräldrar och säger att nu när ”vi sett vart det bär hän” börjar det talas en del om vikten av att ”sätta gränser.” Annat var det under ”Pippikultens” glansdagar påpekar hon, för var då sådana tankegångar närmast förkastliga och stötande.

Stenström beskriver ett samhälle där det i dag finns många ensamma barn och ungdomar som saknar förmåga till empati, hänsyn och djupare relationer. Hon kallar dem små och stora ”Pippibarn” och menar att det inte är någon skillnad mellan Pippis främsta tillgång, muskelstyrkan och de egenskaper som nu används för att ta sig fram; ”i dag är det muskler och nävrätt som gäller”. Stenström avslutar sin artikel med att konstatera att ”ensamma Pippi var en djupt olycklig och beklaglig figur”, och att det inte är underligt att utvecklingen gått bakåt istället för framåt i det svenska samhället då man lyfter fram sådana ”föredömen.”

[...] Men kanske är det inte så konstigt att vuxna så hänfört lyft fram Pippi Långstrump. Kanske var hon just den aktör som behövdes på den nya scenen. Hennes roll var att på ett förförande sätt legitimera att barns uppfostran försumrades, att barn lämnades ensamma i sin egen värld, att de själva fick ta på sig uppgiften att forma sina normer och sin utveckling.
[...]

Stenström avslutar artikeln med att avrunda att hon tycker att det är dags att överge ”Pippifilosofin” som hon menar är skuld till mycket i det samhälle vi idag lever i.

Analys: Artikeln är ett debattinlägg där Stenström skriver med anledning av Pippi Långstrumps 50-årsfirande. Det är en lång och omfattande artikel och aktören tar tillfället i akt för att skapa debatt om dagens ungdom och hur det ser ut idag i samhället. Stenström trycker på infantiliteten och bristen på respekt hos den yngre generationen och ger därmed eko åt Landquists ökända inlägg femtio år tidigare. Hon ser inte alls till Pippis goda sidor utan lyfter endast fram ett förhärligande av självupptagenhet och verklighetsflykt, vilket Stenström menar orsakat mycket av den normlöshet som speglar dagens samhälle. Pippi används som en metafor för skribenten när hon funderar över vilket inflytande ”Pippikulten haft på skola och barnuppfostran.” De kakraktärsdrag Stenström tycker särskilt illa om hos Pippi är bristen på mognad. Stenström tycker heller inte om att Pippi driver med andra och hon jämför Pippi med dagens ungdom som hon menar tar till knytnävarna istället för att lösa konflikter konstruktivt. Det framgår tydligt att Stenströms tycker att Pippi *var* och *är* ett dåligt föredöme för den unga generationen och hon menar att det inte var bra att Pippi på 1940-talet gjordes till ett föredöme. Även om Stenström personligen inte tycker om Pippi spekulerar hon i att Pippi var ”just den aktör som behövdes på den nya scenen”. Stenström hävdar att Pippis roll var att legitimera att barns uppfostran försumrades och lämnades lite vind för våg. Barnen själva fick utforma normerna vilket är en förklaring till den misslyckade generationen menar hon. Stenström har en klar agenda med sin artikel där hon har som

¹⁸⁵ Stenström, Carin (1995). ”Dags att pensionera Pippi Långstrump”. Ingår i *Svenska Dagbladet* 1995-03-08.

mål att öppna ögonen på föräldrar och övriga medborgare för viktiga samhällsfrågor, i synnerhet frågor och problem kring barn- och ungdomars uppfostran och uppförande. Vi menar att Stenström använder Pippi som en metafor för att illustrera sin ståndpunkt.

Stenströms artikel framhåller Pippigestalten som en ikon för den motkultur, som hon kan sägas representerade då hon först introducerades. Pippi som "40-talist" kom att stå som en symbol för självständighet och barnens emancipation i samhället.

Vår slutsats är att då Pippi ständigt aktualiseras befäster det överlevnaden av Pippi som litterär gestalt. Så länge hon fortfarande rör och upprör är all uppmärksamhet och publicitet en viktig del av konsekrationen av gestalten.

6.9 1995 / Göteborgs-Posten / "Långt från lagom" / Gunnel Enby

Gunnel Enby (1941) kan titulera sig författare, redaktör, journalist, översättare och barnboksrecensent.

Gunnel Enby inleder sin artikel med att påpeka att tidningarna som skriver att Pippi Långstrump fyller femtio år har fel. Istället menar hon att Pippi fyller femtionio, eller kanske sextiotre, fast i vilken månad, eller veckodag, födelsedagen äger rum är det ingen som känner till. Enby fortsätter därefter med att redogöra för hur och när Pippi Långstrump kom till, en början som Ulla Lundqvist i sin avhandling om fenomenet Pippi skulle komma att kalla "Ur-Pippi", vilket var den ursprungliga versionen som refuserades av Bonniers Förlag den 20 september 1944.

Enby skriver vidare att "den gyllene eran i svensk barnboksutgivning kunde ta sin början" 1945, då Lennart Hellsing och Hans Peterson debuterade. Samma år debuterade också Tove Jansson, Sven Hemmel, Martha Sandwall-Bergström och Sven Wernström men Enby hävdar att det ändå är Astrid Lindgren som är "juvelen i kronan".

Vem är då "detta märkvärdiga barn", Pippi Långstrump, frågar sig Enby. Kanske är hon en häxa som gör "allting bakvänt och inte låter sig kuvas av de vuxnas maktmedel" som Stig Ahlgren skrev i en artikel i *Svenska Dagbladet* 1975, och som Enby menar att kvinnorörelsen tog fasta på. Hon kommenterar vidare det pågående kriget utanför Sveriges gränser, och skriver att "tyskarna, onskans övervalde ännu obrutet i Europa". Enby menar att Astrid Lindgren tog fasta på motbilden till den brutala makten och att Pippi personifierar styrkan och godheten, vilka vanligtvis inte är förenliga.

Vidare går Enby i svaromål mot Carin Stenströms debattartikel i *Svenska Dagbladet* där Stenström hävdar att Pippi skulle vara störd och asocial;

[...] Tvärtom är Pippi en kämpe som hellre nyttjar ord än nävar, alltid på de svagas sida, djur och människor lika. Mot fröken Rosenbloms villkorade välgörenhet bjuder Pippi munvigt motstånd. En sönderpiskad häst bär hon på egna armar hem till stallet. Hon tvingar busen Laban att göra rätt för sig och placerar mobbaren Bengt på strategiskt avstånd i ett träd. Det är civilkurage i Pippi, något som varken Carin Stenström eller marxistiska kritikerna i början på 70-talet förmått urskilja. Från olika utgångspunkter definieras Pippi som en statisk figur i avsaknad av utvecklingsmöjligheter och framtida vuxenliv.[...]

Enby skriver att Pippi Långstrump ”naturligtvis inte är en realistisk skildring av ett barn även om Astrid Lindgren i Pippigestalten skickligt uppförstorat sidor som efter vad jag inhämtat, bland annat i Anna Wahlgrens *Barnaboken*, anses typiska för nioåringar”. Barn i nioårsåldern vill menar Enby;

[...] höras, synas och märkas och att de är skickliga ordvässare som gillar att försköna och bättra på verkligheten. Ordet lagom existerar helt enkelt inte för nioåringen. Livet handlar om att söka äventyret, slänga käft och ha roligt [...]

Enby menar att Pippi är ”önskekamraten” som på sitt eget speciella okonventionella sätt löser det mesta, både vardagsbestyr och problem.

Sist i artikeln hävdar Enby att Astrid Lindgren var väl förtrogen med evangelierna, som hon förklarar med att Astrids föräldrar var troende och tillägger också att författarinnan ”allt som oftast” smyger in ”bibelallusioner” i sina böcker. Som exempel ger hon när Pippi.

[...] kastar sig som en levande frälsarkrans om barn och vuxna i nöd och oråd får hennes handlande mytiska proportioner. Hon är i sanning ett underbarn med gudalika drag väl förpackade under en oborstad yta. På mödernet har hon kosmisk anknytning, på fädernet är hon en jordisk prinsessa. [...]

Ett annat exempel som Enby skriver om är när Pippi svarar på Annikas fråga om vad de skulle hitta på för något, och hon svarar att de kan väl springa ner till ån och öva sig på att gå på vattnet. Enby kommenterar också professor i pedagogik och psykologi, John Landquists, inlägg 1946, och skriver;

[...] herostratiskt ryktbar när han som första, men inte sista, bedömare 1946 sätter diagnosen sinnessjuk på Pippi Långstrump. [...]

Men lögnerna, skrönorna och alla överdrifterna då, frågar sig Enby. Är det inte som Annika påpekar att ”det är fult och ljuga”. ”Jo visst”, svarar hon själv, men hävdar att Pippis ”fanatsifulla” lögner är sprungna ur den osjälviska lust att berätta”.

Som slutkläm använder Enby Astrid Lindgrens ord att ”det ena ger det andra” och menar att äpplet inte faller långt från päronträdet.

Analys: Enby har skrivit en artikel som också anknyter till Pippis 50-års dag. Enby gör i denna omfattande artikel en Pippihistorisk resumé och går in på gamla debatter som förekommit. Bland annat anknyter hon till Stig Ahlgrens inlägg om Pippi som häxa och därmed feministdebatten på 1970-talet. Aktören visar härmed att hon har betydande kapital på det barnlitterära fältet när hon belyser och beskriver att hon känner till historien om Pippi och tidigare debatter. Enby konstaterar vidare att Astrid Lindgren skapade Pippi för att göra en motsats till maktmänniskan. Pippi skapades under en tid då det var krig i världen och Enbys menar att Pippi behövdes i efterkrigstidens Sverige. Enby är enig med Surmatz att Astrid Lindgren hade en ambition att visa på Pippi som den goda maktmänniskan. Hon ser med andra ord det dubbla budskapet i barnboken.

Enby tar, till skillnad från Stenström, istället fasta på Pippis godhet och det faktum att hon alltid står på de svagas sida. Enby påpekar att Pippi inte är en realistisk skildring och hon jämför Stenströms inlägg med professor Landquists anatema på 1940-talet.

Enby vill framhålla att Pippi visar upp ett stort civilkurage men att det har gått en del debattörer förbi. Det Stenström tycker är dåligt med Pippi tycker Enby tvärtom är bra. Att aktören på sätt och vis försvarar Pippi och hennes författare visar på hur viktig Pippi som litterär gestalt är. På sätt och vis används Pippi här också för att legitimera aktören och Enby tar tillfället i akt att ännu en gång berätta historien och vad hon känner till om tidigare debatter.

6.8 Konklusion

I följande avsnitt summerar vi ovanstående recensioner och debatter. Som vi har visat var receptionen vid publiceringen 1945 positiv och recensenterna välkomnar *Pippi Långstrump* och menar att det var nydanande litteratur på det barnlitterära fältet. De två första recensenterna, EvZ och Greta Bolin, var de kvinnliga tongivande barnboksrecensenterna på de största morgontidningarna vid den tiden. Deras synpunkter kom att bli vägledande. Det barnlitterära fältet var vid tiden relativt litet och barnlitteraturens ställning hade i jämförelse med det vuxenlitterära fältet låg status. Det fanns en viss spänning på fältet, då flera av aktörerna själva var barnboksförfattare, vilket resulterade i att de kom att recensera varandras böcker. Dessa aktörer var således kollegor men också konkurrenter.

Den första kritiska rösten kom när professor Landquist publicerade ett anatema. Artikeln fick en framträdande position vilken lade grunden till Pippifejden, som kom att hålla i sig till den sista boken i trilogin kom ut. Pippifejden utspelade sig huvudsakligen på tidningarnas insändarsidor och rörde frågor om barn, barnuppfostran, barns läsning och vad som ansågs vara ”god” litteratur. Vi menar att fejden är viktig att belysa då den lade grunden till insteget/konsekrationen av Pippigestalten.

När de senare böckerna gavs ut dämpades superlativen för böckerna något. Det finns tecken som tyder på att de tongivande recensenterna tog intryck av auktoriteten Landquist. Nya aktörer kom in på fältet. En av aktörerna, Elsa Olenius, var dock odelat positiv, men då skall man vara medveten om att hon var god vän med Astrid Lindgren, arbetade på förlaget Rabén & Sjögren och var inblandad i uppsättandet av pjäsen om Pippi Långstrump. Denna aktör satt också i prisjuryn där hon hade stor del i att Astrid Lindgren fick det årets barnbokspris, som låg till grund för den stora succén som följde. Vår slutsats blir därmed att Olenius bidrog starkt till konsekrationen av Pippi Långstrump. Elsa Olenius rörde sig i många delfält i egenskap av sina olika yrkesroller som bibliotekarie, barnboksrecensent, jurymedlem och förlagsmedarbetare. Även aktörer från andra fält, bland annat det pedagogiska, gör sig gällande vilket medför andra synsätt på Pippigestalten. Förutom ett kvinnligt nätverk kring Astrid Lindgren fanns det manliga uppstickare, till exempel Lans och Hellsing, som i jämförelse presenterar ett nytt synsätt där de tar fasta på etik, moral och en boks meningsfullhet.

Diskussionerna rörde sig från början i stora drag om synen på barn och fostran vilket skiljer sig en hel del på hur vi numera ser på frågor rörande barn och ungdomar. Trots tidsintervallet och trots två helt olika samhällskontexter och olika syner på barnet verkar diskussionerna fortfarande röra samma ämnen. Pippi Långstrump används många gånger av aktörerna som en metafor för att illustrera sin sak. Så gör exempelvis Carin Stenström som menar att ”pippifilosofin” bör överges då den enligt henne lämnar en del i övrigt att önska vad det gäller den unga generationens fostran. Vi menar att detta är både intressant och är anmärkningsvärt då det har hänt väldigt mycket inom de flesta

områden i vårt samhälle under de femtio år som förflutit sedan Pippitrilogin gavs ut, men tiden har på något sätt stått stilla i debatten. Debattinläggen från 1995 är tänkta att visa att Pippi har en tendens att återuppstå vilket vi menar i hög grad har bidragit till Pippigestaltens konsekration. För att belägga detta har vi valt att göra ett nedslag i senare debatter.

7. DISKUSSION OCH SLUTSATSER

I detta kapitel relateras analysens resultat till frågeställningarna, forskningsperspektivet och till tidigare forskning samt annat sekundärmaterial. Vi börjar med att återge våra frågeställningar.

Den övergripande frågeställningen är: **Hur såg receptionen ut vid utgivningen av Pippitrilogin och kan denna ha bidragit till etableringen av Pippigestalten?** Här menar vi att vi vill undersöka och försöka lyfta fram de synpunkter och värderingar som speglar samtiden och försöka få fram om, eller hur, dessa har bidragit till Pippigestaltens etablering.

För att besvara den huvudsakliga frågeställningen används följande underfrågor:

- Vilka positioner representerar aktörerna?
- Hur har Pippigestalten tolkats och värderats av de inblandade aktörerna?
- Vilka känslomässiga markeringar ges det uttryck för i artiklarna?

Studien har visat hur receptionen såg ut vid utgivningen av Pippitrilogin och vi kan konstatera att den första boken *Pippi Långstrump* först bara väckte positiva reaktioner. Det kan förklaras med att många recensenter ansåg att det saknades roliga böcker för barn och att boken togs så väl emot i efterkrigstidens Sverige. Inledningsvis var också de flesta recensenterna rörande överens om att *Pippi Långstrump* var en rolig, och kanske framför allt, en välbehövlig bok. Recensenterna använder genomgående ledord som anknyter till humor och de ger uttryck för åsikter som tyder på att de ansåg att det behövdes något ”nytt” på det barnlitterära fältet.

Pippitrilogin representerade ett normbrott i barnlitteraturen. Vi hävdar att man i Pippigestalten kan se drag från narren. Enligt Michail Bachtin användes narren av författare för att synliggöra deras åsikter. Astrid Lindgren åskådliggör genom Pippi, det annorlunda, det antiauktoritära och det som Bachtin kallar det karnevalska.¹⁸⁶ I Pippigestalten är det karnevalska framträdande då hon, precis som narren, avväpnar genom humor, vilket tar udden ur att hon är ouppfostrad, olydig och gör som hon vill. Pippi är också den goda maktmänniskan som bryter mot både konventioner och traditioner. Pippigestaltens drag bär på tecken som är typiska för en motkultur.

Lena Kåreland har i sin forskning uppmärksammat de nya strömningarna i litteraturen, bland annat dadaismen, som hon kopplar till Pippi Långstrump.¹⁸⁷ Vi ser likheter med dadaismen och det genombrott i barnlitteraturen som vi menar kan ses som ett tecken på en motkultur. Astrid Lindgren presenterar med böckerna om Pippi en för samtiden ny syn på barnet, där barns behov ses som någonting viktigt och där föräldrars och vuxnas roll problematiseras.

Pippigestalten kom att representera en motkultur som vände upp och ner på barns traditionella levnadsregler. Angelica Nix menar att Pippi Långstrump är ”urbarnet” och

¹⁸⁶ Bachtin, Michail (1991). s. 77 ff.

¹⁸⁷ Kåreland, Lena (1999). s. 25 ff.

manifesterar barnens egenvärde i litteraturen och kallar henne för 1900-talets barn, vilket kan jämföras med Rousseaus inställning till pojkars uppfostran.

Recensenterna är överlag överens om att barns levnadsförhållanden behövde ses över och förändras, då de antyder att de hade en strikt och hård uppfostran, tyglade av auktoritära föräldrar. Recensenterna menade att Pippi var viktig, bland annat som ventil mot vardagens tryck, men också för att hon stod för det goda i människan. Detta menar vi är synpunkter och reflektioner från recensenterna över samtidens samhällsklimat, speciellt rörande barn, där Pippigestalten kommer in som ett svar på barnuppfostringsdebatten som rådde.

Aktörerna i undersökningen består av några namnkunniga profiler inom sina respektive fält, vilket kan ha haft stor betydelse för Pippigestaltens etablering och överlevnad. De recensenter som är positiva till Pippi Långstrump lyfter fram godheten hos henne. Det positiva mottagandet kan man förmodligen tacka Eva von Zweigbergk och Greta Bolins goda kritik för, vilka var först ut att recensera *Pippi Långstrump*. Dessa kvinnor var de ledande barnboks kritikerna under 1940-talet.¹⁸⁸ Deras symboliska kapital bestod bland annat av att de arbetade på de största rikstäckande tidningarna. Zweigbergk/Bolin intog också en framträdande position inom det barnlitterära fältet. De arbetade på de stora dagstidningarna, var välrenommerade och besatt ett värdefullt symboliskt kapital som gav kraft åt deras åsikter.

Den första kritiken kom först i brytningspunkten när den andra boken, *Pippi Långstrump går ombord*, gavs ut 1946. Då höjdes röster från andra fält än det litterära. Det var framför allt aktörer från det pedagogiska fältet som präglade recensionerna av de två återstående böckerna i trilogin. Ulla Lundqvist visade i sin avhandling att John Landquists artikel *Dålig och prisbelönt* hade effekten att fler kritiska röster höjdes. Lundqvist menar att Landquist lade grunden till en diskussion som inte tidigare förekommit då ingen dittills hade skrivit någonting negativt om *Pippi Långstrump*.¹⁸⁹ Vid analysen av det empiriska materialet, recensioner och artiklar, har vi kunnat bekräfta att så var fallet. Vi gör dock ett tillägg och menar att Landqvist med sitt inlägg i stor grad bidragit till Pippigestaltens konsekration, som enligt Bourdieus teori är att man måste synas för att existera i fältet.¹⁹⁰ Bourdieu har inga synpunkter på *hur* man syns på fältet, vilket man kan tolka som att all uppmärksamhet är bra, även om uppmärksamheten, som i det här fallet, är negativ. Då vi i studien har utvidgat konsekrationbegreppet till att innefatta en form av insteg eller invigning för en litterär gestalt menar vi att Landqvist indirekt gynnade och stärkte Pippis position i det allmänna medvetandet tack vare hans inlägg som kan sägas blev ”startskottet” till ”Pippifejden”.

Landquists inlägg ogiltigförklarar indirekt de andras goda recensioner då han är så odelat negativ i sin bedömning. Aftonbladet som var en socialdemokratisk tidning hade innan Landquists artikel inte recenserat *Pippi Långstrump*. Han använder hårda ordalag för att beskriva hur dålig han tycker boken var. I egenskap av professor och litteraturkritiker på det vuxenlitterära fältet har han en auktoritet som möjligen påverkade andra att instämma i kritiken. Landquist har ett symboliskt kapital i sin yrkesroll och det ger en tyngd i hans resonemang.

¹⁸⁸ Kåreland, Lena (1999). s. 118.

¹⁸⁹ Lundqvist, Ulla (1979). s. 242.

¹⁹⁰ Bourdieu (2000). s. 327.

Elsa Olenius har däremot inte tagit hänsyn till kritiken från Landquists åsikter, vilket kanske inte är så konstigt då det var hon som var en av de pådrivande jurymedlemmarna i prisjuryn som gav Astrid Lindgren förstapriset i Rabén & Sjögrens barnbokspristävling. Att Olenius var förespråkare och personlig väninna¹⁹¹ till Astrid Lindgren har varit en bidragande orsak till Pippigestaltens konsekration. Kåreland menar att Olenius alltid stödde och framhöll Astrid Lindgrens författarskap,¹⁹² vilket vi menar förstärker vår slutsats.

Gallie Åkerhielm har inte heller tagit intryck av Landquists utspel vilket möjligtvis kan ha förklaringen att bägge två skrev för socialdemokratiska tidningar. Åkerhielms recension ger Landquist, och alla andra som är negativa till Pippi, en pik genom att antyda att man är sur och humurlös om man inte kan förstå det roliga. Åkerhielm menar tvärt emot Landquist att Pippi inte är någon fara för barn.

Ingrid Arvidssons artikel i *Bonniers Litterära Magasin* (BLM) var en mycket viktig markering eftersom BLM var den mest inflytelserika tidskriften på det vuxenlitterära fältet och att de skrev om barnlitteratur var både ovanligt och nytt. Kåreland menar att artikeln utan tvivel är den mest inflytelserika artikeln vad det gäller barnlitteratur, då den markerade en slags modernismens genombrott för barnlitteraturen.¹⁹³ I artikeln hävdade Arvidsson att just för att Pippigestalten var så okonventionell och retade upp många vuxna var det ett tecken på att böckerna var nödvändiga.

I de två senare Pippiböckerna tonar recensenterna ner sina positiva åsikter vilket kan tyda på att de har tagit intryck av vad Landquist uttrycker, eller så är det helt enkelt så att de tycker att boken inte håller samma kvalitet som den första. Kritiken Astrid Lindgren fick av bland andra Landquist kan ha bidragit till att Pippi tonades ner i de senare böckerna. Vi har sett i vårt material att recensenterna också påpekar att Pippi tonats ner. Till exempel kommenterar Lennart Helsing det i sin andra recension *Pippi Långstrump, Bogivogi och några till*. John Landquist var den första från manligt håll som skrev om Pippi Långstrump och han tillförde ett annat perspektiv på gestalten som skilde sig från de tidigare kvinnliga recensenternas goda kritik.

7.1 Resultat och slutsatser

Materialet visar att det vid utgivningen av den första boken i Pippitrilogin endast förekom kvinnliga journalister som recensenter. Undantaget Ella Taube, var de också författarinnor. Att recensenterna är barnboksförfattarinnor och dessutom produktiva under samma tidsperiod tycker vi är värt att notera. De har dessutom recenserat varandra vilket ger en indikation om att det barnlitterära fältet vid tidpunkten är litet. Studien har också visat många kopplingar dem emellan, vilket således kan påverka deras respektive yrkesroller som recensenter. Vi menar att de samtidigt är både konkurrenter och kollegor.

¹⁹¹ Kåreland, Lena (1999). s. 106.

¹⁹² Kåreland, Lena (1999). s. 72.

¹⁹³ Kåreland, Lena (1999). s. 81.

De flesta tongivande recensenterna inom barnlitteraturen på 1940-talet var kvinnor. Att det var kvinnor som dominerade menar vi kan bero på att det var på det barnlitterära fältet som kvinnor kunde ta plats eftersom männen framför allt var verksamma, och vurmade för, det vuxenlitterära fältet. Det var kvinnorna som tyckte det var viktigt med barnlitteratur och de tog sig plats på det framväxande barnlitterära fältet. Dessa kvinnor, tillsammans med Kerstin Kvint, Astrid Lindgrens sekreterare på förlaget Rabén & Sjögren, anser vi hade betydelse för Astrid Lindgrens insteg och konsekrationen av Pippi Långstrump. Detta kvinnliga nätverk samarbetade direkt och indirekt på fältet och studien har visat sig att de också har påverkat varandra. Denna slutsats kan vi knyta till Bourdieus resonemang om att aktörerna som redan finns på fältet innehar en auktoritet i sina positioner och därmed påverkar de, eller låter sig ta intryck av, varandra.¹⁹⁴

Förutom det kvinnliga nätverket framfördes åsikter från annat håll. Vi väljer att kalla dessa ”de manliga uppstickarna”, vars huvudsakliga insats bestod i att de stod för ett annat synsätt vilket skilde sig åt från kvinnornas. Tyngdpunkten i deras resonemang låg i att de ansåg att det var viktigt att en barnbok skulle ha ett meningsfullt innehåll samt att den skulle bygga på sunda moraliska värderingar.

Det var framför allt från det pedagogiska fältet kritiska röster hördes och de var oroad för att den motkultur som Pippigestalten representerade skulle kunna få konsekvenser för det uppväxande släktets uppfostran och uppförande. Bourdieu talar om livsstilar som går emot varandra, där det nya ställs mot det gamla och det nyskapande mot det förlegade, vilket vi tydligt kan se i undersökningen.¹⁹⁵ Kritikerna kan ha varit rädda för att släppa taget om det konventionella och kanske oroad de sig för nya tankegångar. Det konservativa står här emot det liberala och kommer till uttryck när det gäller en barnboksutgivning. En del aktörer såg Pippi som odelat god och en del såg farorna med hennes ouppfostrade sätt, vilket förmodligen kan ha sin förklaring i hur de inblandade själva såg på moral och hur den skulle användas i en barnbok.

Om man bortser från Hellsing är ingen av ”de manliga uppstickarna” recensenter vilket är värt att lägga märke till. ”Uppstickarna” debatterar med ett kraftfullare språk där de redovisar att de tycker annorlunda. Det är John Landquist, som var en aktör både i det pedagogiska- och det litterära fältet och James Rössel, aktör i det litterära fältet. Rössel var den som gick till det kraftigaste motangreppet mot Landquists anatema och i sin artikel använder han Pippigestalten som ett verktyg för att slå ner på Landquist. Artikeln handlar egentligen inte om huruvida Rössel tycker om *Pippi Långstrump* eller Pippigestalten, utan skildrar istället en strid om åsikter. Rössel står i det här sammanhanget för det moderna nytänkandet medan Landquist representerar de traditionella och konventionella värderingarna.

I vårt material ser vi att det finns två olika åsiktsinriktningar; det pedagogiska och det estetiska synsättet. Vi menar att kritiken från det pedagogiska fältet oftast lägger tonvikten på synen på barn och barnuppfostran, men också indirekt vad som är bra och dålig litteratur. Det är också från det pedagogiska fältet som det talas om farorna med Pippi. Undantaget är Naemi Ahltoorp, som istället hävdar att Pippi står som en symbol för det nya moderna tänkandet. Recensenterna med det estetiska synsättet lägger ofta tonvikt på det nydanande i litteraturen, vilket Pippi representerade, och som dessa såg som något odelat positivt. Zohar Shavits teori om att barnboken är ambivalent, i

¹⁹⁴ Bourdieu (2000). s. 327.

¹⁹⁵ Bourdieu, Pierre (2000). s. 192.

betydelsen att den genom sin vuxne författare och sin tänkta barnläsare hör hemma i två system, verkar inte pedagogerna uppfatta eller anser vara viktigt. Pedagogerna tar inte heller till sig det dubbla i författarens förhållningssätt utan ser skildringarna i böckerna som "realistiska" vilket kan förklara att de ansåg att Pippi var olämplig och kunde ses som en fara för barn.

Tack vare refuseringen av "Ur-Pippi" omarbetades manuset vilket resulterade i att den nya omarbetade Pippi fick pris i Rabén & Sjögrens barnbokspristävling. Att förlagen anordnade tävlingar för att höja standarden på barnlitteraturen medförde mycket publicitet. Vi menar att refuseringen av "Ur-Pippi" var en början till insteget och en indirekt anledning till framgången med Pippigestalten. Med det menar vi att om hon inte hade blivit refuserad, hade Pippi Långstrump nog bara blivit en publicering i mängden. Eftersom "Ur-Pippi" var så kontroversiell är det troligt att boken hade blivit avfärdad som nonsens eller dålig litteratur och som de framstående aktörerna på det barnlitterära fältet aldrig skulle bry sig om att recensera över huvudet. Omarbetningen av manuset resulterade i en världsomspännande succé och vi ser den som en viktig del av konsekrationen av Pippi Långstrump. Genomarbetningen resulterade i en mycket gynnsam revansch.

Astrid Lindgren stod också själv för ett symboliskt kapital eftersom hon var barnbokschef på Rabén & Sjögren. Som barnbokschef hade hon stort inflytande på barnboksproduktionen, vilket innebar att hon själv var involverad i lanseringen av sina egna böcker. Detta vidrörs i Kerstin Kvints bok och i Helene Ehrianders forskning på Astrid Lindgren som förlagsredaktör. Ehrianders föreläsning gav oss några viktiga pusselbitar som förstärkte vår slutsats att Astrid Lindgren själv, i allra högsta grad, var en bidragande faktor i konsekrationen av Pippi Långstrump.

Reaktionerna och debatterna om Pippigestalten har genom åren varit många och långa, och då och då och blossar de upp igen. Vi får en känsla av att en del av aktörerna i studien använder Pippi som ett verktyg, eller metafor, för att illustrera sina åsikter. James Rössel var ett tidigt exempel på detta och på senare tid använde även Carin Stenström Pippigestalten för att väcka debatt om det hon tyckte hade gått snett i samhället. Vi använder det senare exemplet för att visa att konsekrationen fortsätter tack vare att Pippigestalten hela tiden används i många olika sammanhang och i olika debatter. Varje gång det skrivs och debatteras om Pippigestalten i någon form bidrar uppmärksamheten till att ytterligare befästa konsekrationen, vilket håller gestalten vid liv.

Det finns en uppfattning om att en god bok aldrig blir omodern, och då kan man inte annat än att reflektera över att Pippi Långstrump faktiskt ännu inte blivit omodern. Pippi finns i allra högsta grad fortfarande med i alla möjliga sammanhang och vi vågar nog påstå att de flesta läskunniga i Sverige vet vem hon är. Som litterär gestalt betraktad har hon alla de drag som Levander menar behövs för att kallas klassisk¹⁹⁶. Vi kan som Astrid Surmatz konstaterar också se att kanoniseringen av Lindgrens *Pippi Långstrump* på inget sätt är ett avslutat kapitel. I nya medier experimenteras det med överföringar av gestalten och det släpps fortfarande nyöversättningar till nya språk, även minoritetsspråk.¹⁹⁷ Detta styrker vår teori om att konsekrationen inte upphör utan fortsätter så länge som Pippigestalten uppmärksammas.

¹⁹⁶ Levander, Hans (1985) s.5

¹⁹⁷ Surmatz, Astrid (2005) s. 437

Bibliotekarier bidrar till att upprätthålla och vidarebefordra värderingar och synsätt inom det litterära fältet. Att ha kunskap om bakomliggande faktorer i det litterära systemet är en viktig faktor vid utövandet av bibliotekarieyrket. Bibliotekarier har en möjlighet att påverka vad som bevaras i olika människors litterära minne, vilket innebär att de på det sättet har ett underskattat och betydande ansvar. Litteraturkritiker och recensenters makt är, liksom bibliotekariernas, bara symbolisk, men vi anser att denna normerande funktion är viktig och bör uppmärksammas. Då det är av betydelse för biblioteks- och informationsvetenskapen att granska hur litteraturkritiken ser ut och fungerar har det också varit ett av ändamålen med studien, där konsekrationen av kulturfenomenet Pippi Långstrump har undersökts.

8. SAMMANFATTNING

Utgångspunkten i denna magisteruppsats är mottagandet av Pippi Långstrump trilogin, där syftet med uppsatsen är att synliggöra mekanismer som kan ha bidragit till etableringen, konsekrationen, av Pippi Långstrump och vad som kan ha bidragit till Pippis överlevnad som litterär gestalt. Med hjälp av en textanalytisk metod, en receptionsanalys, undersöks hur trilogin har behandlats i recensioner och i debattartiklar för att se hur de återspeglar samtiden. Detta för att få svar på om dessa kan ha bidragit till Pippis konsekration. Problemformuleringen lyder: **Hur såg receptionen ut vid utgivningen av Pippitrilogin och kan denna ha bidragit till etableringen av Pippigestalten?**

Vi vill försöka få svar på detta med hjälp av följande underfrågor;

- Vilka positioner representerar aktörerna?
- Hur har Pippigestalten tolkats och värderats av de inblandade aktörerna?
- Vilka känslomässiga markeringar ges det uttryck för i artiklarna?

Analysmaterialet består av dels recensioner från utgivningen och dels debattinlägg som vi hämtat, de äldsta via mikrofilm, ur svenska rikstäckande tidningar. Endast svenskt material undersöks, och vi har för genomläsningen konstruerat en egen analysmodell. Modellen är utformad så att det ska vara lätt att förstå hur vi gått tillväga när vi tolkar och analyserar materialet och den anger tre nyckelord som vi fokuserat på vid inläsning. Dessa är; Aktörer, Åsikter och ideologier samt Ordval och frekvens.

Bourdieu's fältteorier används som teoretisk ram för uppsatsen, då tonvikten där ligger på relationer och skillnader i fältets strukturer. Fältteorierna inbegriper dominansförhållanden och maktstrukturer som tar sig uttryck i litterära kamper, som till exempel Pippifejden.

Motkulturen som vi ser att Pippigestalten representerar förklarar vi med hjälp av Bachtins karnevalsteori, då hans teori kan hjälpa oss att se de mönster som kan vara en anledning till att debatter har uppstått. Vi har valt att kalla den ”motkultursteorin”.

I resultat och analyskapitlet redovisas huvudmaterialet bestående av recensioner i anslutning till publiceringen av Pippitrilogin på 1940-talet, samt debattartiklar, både från utgivningsåren men också mer betydligt senare och mer nutida inlägg.

I denna studie redovisas hur receptionen såg ut vid utgivningen av Pippitrilogin. Mottagandet var i början mycket positivt och recensenterna menade att Pippi Långstrump var något nytt och välbehövligt för barnlitteraturen. Den första kritiken kom i samband med andra bokens utgivning och väckte debatt rörande motkulturen som Pippigestalten stod för. Kritiken kom huvudsakligen från det pedagogiska fältet och inte från recensenthåll. Efter kritiken och Pippifejden som utspelade sig på tidningarnas insändarsidor, visar studien att några av recensenterna inte längre var lika positiva.

En slutsats som kan dras är att det fanns ett nätverk av kvinnor som hjälpte till med konsekrationen av Astrid Lindgrens Pippi Långstrump genom sina genomgående positiva recensioner. Dessa kvinnor bestod bland annat av framstående författarinnor,

journalister varav en bibliotekarie som var direkt involverad i prisjuryn vilken gav Astrid Lindgren barnbokspriset. De hade stort symboliskt kapital då de hade de välrenommerade tidningarna bakom sig där de var anställda. Dessutom samverkade dessa kvinnor på olika sätt med varandra. Lika viktig för Pippis konsekration var de manliga uppstickarna som företrädde en annan syn på Pippigestalten och på barnlitteraturen. Till skillnad från kvinnorna låg tyngdpunkten hos uppstickarnas åsikter på etik, moral och meningsfullhet. Deras synpunkter låg också till grund för den debatt som följde och den kom att kallas för Pippifejden. Fejden rörde frågor om barnuppfostran och barns villkor som restes när frimodiga Pippigestalten vände upp och ner på gamla värderingar.

En annan intressant slutsats som studien har visat var att Astrid Lindgren själv hade viss del i konsekrationen av Pippitrilogin. Lindgren hade anställning redan 1946 på Rabén & Sjögrens förlag som barnbokschef/förlagsredaktör och där hon själv gjorde vad hon kunde för att föra ut sina böcker över världen. Astrid Lindgren hade ett betydande symboliskt kapital då hon bland annat hade förlaget bakom sig. En viktig markering stod Sveriges ledande litterära tidskrift Bonniers Litterära Magasin där recensenten behandlar barnlitteraturen på 1940 talet som en viktig brytpunkt, och där Pippitrilogin beskrevs som viktig just för att den var så okonventionell.

En tredje slutsats är att så länge Pippi används som verktyg eller som en generationsmetafor i olika debatter så befäster det överlevnaden av Pippi som litterär gestalt. Det är en viktig del av konsekrationen att hon fortfarande rör och upprör.

KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING

Otryckta källor

Ehriander, Helene (2008). Föreläsning vid Högskolan i Borås 2008-02-04.

Surmatz, Astrid (2008). Föreläsning vid Högskolan i Borås 2008-03-03.

Tryckta källor

Andersson, Karolina (2006). "Pippis pappa byter konungatitel". Ingår i *Svenska Dagbladet* 2006-12-06.

Se också http://www.svd.se/dynamiskt/kultur/did_14215515.asp [2008-04-25].

Arvidsson, Ingrid (1949). "40-talet i barnkammaren". Ingår i *Bonniers Litterära Magasin* 1949, s 544-549.

Bachtin, Michail (1986). *Rabelais och skrattets historia : François Rabelais' verk och den folkliga kulturen under medeltiden och renässansen*. Gråbo: Anthropos.

Bachtin, Michail (1991). *Det dialogiska ordet*. Gråbo: Anthropos.

Blume, Svenja (1999). *Pippi Långstrumps Verwandlung zur "dame-bien-élevée: die Anpassung eines Kinderbuches an ein fremdes kulturelle System Freiburg*. Albert-Ludwigs-Universität.

Boëthius, Ulf (2006). "När barnböcker blev litteratur" *Svenska Dagbladet* 2006-01-11. http://www.svd.se/kulturnoje/understrecket/artikel_264031.svd [2008-04-09].

Bourdieu, Pierre (2000). *Konstens regler. Det litterära systemets uppkomst och struktur*. Stockholm: Symposion.

Bourdieu, Pierre (1993). *Kultursociologiska texter*. Stockholm: Symposion.

Broady, Donald (1998). "Inledning: En verktygslåda för studier av fält." Ingår i *Kulturens fält: en antologi*, Broady, Donald (red). Göteborg: Daidalos, s. 11-26.

Broady, Donald & Palme, Mikael (1998). "Inträdet. Om litteraturkritik som intellektuellt fält". Ingår i *Kulturens fält: en antologi*, Broady, Donald (red). Göteborg: Daidalos, s. 173-216.

Bryman, Alan (2000). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber ekonomi

Edström, Vivi (1992a). *Astrid Lindgren: Vildtoring och lägereld*. Stockholm: Rabén & Sjögren.

Edström, Vivi (1992b). "Den barnlitterära texten". Ingår i *Modern litteraturteori och metod i barnlitteraturforskningen*; Nikolajeva, Maria (red). Stockholm: Centrum för barnkulturforskning.

Edström, Vivi (2007). "Pippi Långstrump –det märkvärdiga barnet" *Parnass* 2007:4 s 6-11.

Forser, Tomas (2002). *Kritik av kritiken. 1900-talets svenska litteraturkritik*. Gråbo: Anthropos.

Forser, Tomas (1972). Litteraturkritik som julklappstips. Ingår i *Barnbok och barnboksforskning*; Fridell, Lena (red). Stockholm : Almqvist & Wiksell.

Fransson, Birgitta (1995). "1945- Året då allt började om." Ingår i *Opsis Kalopsis* 1995:2.

Furuland, Lars (1997). "Litteratur och samhälle. Om litteratursociologin och dess forskningsfält." Ingår i Furuland, Lars & Svedjedal, Johan, *Litteratursociologi – texter om litteratur och samhälle*. Lund: Studentlitteratur.

Göransson, Bengt (2007). "Astrid Lindgren och politiken." Ingår i *Ingen liten lort – Astrid Lindgren som opinionsbildare*. Stockholm: Rabén & Sjögren s. 33-41.

Hansson, Gunnar (1995). *Den möjliga litteraturhistorien*. Stockholm: Carlssons.

Hansson, Gunnar (1975). *Litteraturen och mottagarna*. Lund: Liber.

Heldner Christina (1992). "I gränslandet mellan lingvistik och litteraturvetenskap – en analys av några språkliga drag i böckerna om Pippi Långstrump". Ingår i *Modern litteraturteori och metod i barnlitteraturforskningen*; Nikolajeva, Maria (red). Stockholm: Centrum för barnlitteraturforskning.

Helsing, Lennart (1999) *Tankar om barnlitteraturen*. Stockholm: Rabén & Sjögren.

Johansson, Anders (2003). *Avhandling i litteraturvetenskap*. Göteborg: Glänta produktion.

Key, Ellen (1900). *Barnets århundrade: en studie*. Stockholm: Bonnier.
http://www.ub.gu.se/samansvar/textarkiv/ellen_key/ [2008-02-22].

Klingberg, Göte (1972). *Barnlitteraturforskning: en introduktion*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.

Kvint, Kerstin (1997). *Astrid i vida världen: sannsagan om Astrid Lindgrens internationella succé*. Stockholm: Kvints.

Kåreland, Lena (1999). *Modernismen i barnkammaren: barnlitteraturens 40-tal*. Stockholm: Rabén & Sjögren.

Kåreland, Lena (2006) *Möte med barnboken*, Stockholm: Natur & Kultur.

- Kåreland, Lena** (1997). *Traditionalist och smakdomare. Eva von Zweigbergks barnbokskritik under 1940-talet*. Uppsala: avdelningen för litteratursociologi.
- Levander, Hans** (1985). *Litterära gestalter, en uppslagsbok*. Stockholm: Bonnier.
- Lindgren, Astrid** (1945). *Pippi Långstrump*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- Lindgren, Astrid** (1946). *Pippi Långstrump går ombord*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- Lindgren, Astrid** (1959). "Vägen till Sunnanäng". Ingår i *Vänkritik, 22 samtal om dikt tillägnade Olle Holmberg*. Holm, Ingvar (red). Stockholm.
- Lundqvist, Ulla** (1979). *Århundradets barn: fenomenet Pippi Långstrump och dess förutsättningar*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- Lundqvist, Ulla** (2007). "Original-Pippi var för vild för sin tid". *Expressen* 3.6 2007.
- Miegel, Fredrik & Johansson, Thomas** (2002). *Kultursociologi* Lund: Studentlitteratur.
- Mählqvist, Stefan** (1992). *Barnboken i brännpunkten: nedslag i den kritiska debatten kring barn- och ungdomslitteratur i Sverige efter andra världskriget*. Uppsala: Universitetet, avdelningen för litteratursociologi.
- Myrstener, Mats** (1993). "Vad är det för märkvärdigt med Pippi Långstrump". Ingår i *bis* 1993:2 s 23-27.
- Nationalencyklopedin** nätupplaga <http://ne.se>.
- Nikolajeva, Maria** (2004). *Barnbokens byggklossar*. Lund: Studentlitteratur.
- Nix, Angelika** (2002). *Das Kind des Jahrhunderts im Jahrhundert des Kindes: zur Entstehung der phantastischen Erzählung in der Schwedischen Kinderliteratur*. Freiburg im Breisgau: Rombach.
- Nettervik, Ingrid** (2004). *I barnbokens värld*. Malmö: Gleerup.
- Palm, Anders** (2002). Att tolka texten ingår i *Litteraturvetenskap – en inledning*, Lund: Studentlitteratur.
- Rydén, Per** (1987). *Domedagar. Svensk litteraturkritik efter 1800*. Lund: Lunds universitet, Litteraturvetenskapliga institutionen, Avdelningen för pressforskning (Press & Litteratur).
- Skei, Hans H** (1997). "Receptionestetik och reader-response-kritik". Ingår i *En introduktion till den moderna litteraturteorin*. Stockholm: Symposium.
- Surmatz, Astrid** (1994). "Ingenting för barn under fjorton år! Pippi Långstrump i Tyskland". Ingår i *Barnboken* 1994:1 s. 2-11.

Surmatz, Astrid (2002). "Pippi franska salonger". Ingår i *Barnboken* 2002:1 s 54-56.

Surmatz, Astrid (2005). *Pippi Långstrump als Paradigma: die deutsche Rezeption Astrid Lindgrens und ihr internationaler Kontext*. Basel: Tübingen.

Surmatz, Astrid (2007). International politics in Astrid Lindgren's work. Ingår i *Barnboken* 2007:1-2, s. 24-36.

Strömstedt, Margaretha (1999). *Astrid Lindgren: En levnadsteckning*. Stockholm: Rabén & Sjögren.

Svedjedal, Johan (1998). "Kritiska tankar. Om litteraturkritik och det litterära systemet." Ingår i *Tidskrift för litteraturvetenskap* 1998:1.

Svedjedal, Johan (1997) Det litteratsociologiska perspektivet. Om en forskningstradition och dess grundantaganden. Ingår i Furuland, Lars & Svedjedal, Johan, *Litteratsociologi- texter om litteratur och samhälle*. Lund: Studentlitteratur

Vikström, Björn (2005). *Den skapande läsaren: hermeneutik och tolkningskompetens*. Lund: Studentlitteratur.

Westin, Boel (2000). "Texten, traditionen och teorin: vägar till ny forskning". Ingår i *Barnboken* 2000:2 s. 5-9.

Westin, Boel (2002). "Vad är barnlitteraturforskning?". Ingår i *Litteraturvetenskap – en inledning*; Bergsten, Staffan (red). Lund: Studentlitteratur.

Primärkällor

Pippi Långstrump

Zweigbergk, Eva von, "Rena rama skojet", *Dagens Nyheter* 1945-11-28 s. 8.

Bolin, Greta, "Humor och fantasi", *Svenska Dagbladet* 1945-12-03 s. 9.

Åkerhielm, Gallie, "Barnböcker med humor", *Morgontidningen* 1945-12-07 s. 8.

Taube, Ella, *Stockholmtidningen* 1945-12-10 s. 10.

Oterdahl, Jeanna, *Göteborgs Handels- och Sjöfarts-tidning* 1945-12-17 s. 17.

Ahltorp, Naemi, "En ovanlig barnbok", *Aftontidningen* 1945-12-28

Pippi Långstrump går ombord

Olenius, Elsa, "Pippi Långstrump än en gång", *Dagens nyheter* 1946-10-26.

Åkerhielm, Gallie, *Morgontidningen* 1946-11-13 s. 8.

Lans, Charles, *Folkskollärarnas Tidning* 1946:47.

Hellsing, Lennart, "Pippi Långstrump kommer igen", *Aftontidningen* 1946-11-16.

Pippi Långstrump i Söderhavet

Bolin, Greta, *Svenska Dagbladet* 1948-10-25 s. 9.

Hellsing, Lennart, "Pippi Långstrump, Bogivogi och några till", *Aftonbladet* 1948-10-24.

Arvidsson, Ingrid, "40-talet i barnkammaren", *Bonniers Litterära Magasin* 1949 s. 544-549.

Debattinlägg

Landquist, John, "Dålig och prisbelönt. En reflektion om goda och dåliga barnböcker", *Aftonbladet* 1946-08-18 s. 4-5.

Rössel, James, "Pip på sig professorn", *Aftontidningen* 1946-09-26 s. 5

Sällberg, Ewa, *Husmodern* 1948 nr 11.

"Pippi borde skämmas", *Nya Pressen* 1949-03-29.

Stenström, Carin, "Dags att pensionera Pippi Långstrump", *Svenska Dagbladet* 1995-03-08.

Enby, Gunnel, "Långt från lagom", *Göteborgsposten* 1995-09-06.